

Fredagen den 31 mars

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:109 till socialförsäkringsutskottet

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1977/78:125 till utskott enligt följande:

Bilaga	1	Justitiedepartementet	Justitieutskottet
	2	Utrikesdepartementet	Utrikesutskottet
	3	Försvarsdepartementet	Försvarsutskottet
	4	Socialdepartementet	Socialutskottet
	5	Kommunikationsdepartementet	Trafikutskottet
	6	Budgetdepartementet:	
		punkten 1	Arbetsmarknadsutskottet
		punkten 2	Finansutskottet
	7	Utbildningsdepartementet:	
		punkterna 1 och 6–8	Utbildningsutskottet
		punkterna 2–5 och 9	Kulturutskottet
	8	Jordbruksdepartementet	Jordbruksutskottet
	9	Handelsdepartementet	Försvarsutskottet
	10	Arbetsmarknadsdepartementet	Arbetsmarknadsutskottet
	11	Industridepartementet:	
		punkterna 1, 3, 5–9 och 11	Näringsutskottet
		punkterna 2, 4 och 10	Arbetsmarknadsutskottet
	12	Kommundepartementet	Civilutskottet
	13	Statens allmänna fastighetsfond	Finansutskottet
	14	Avskrivning av nya kapitalinve-	
		steringar	Finansutskottet
	15	Avskrivning av oreglerade kapi-	
		talmedelsförluster	Finansutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:128 till näringsutskottet

1977/78:134 till socialutskottet

1977/78:138 till näringsutskottet

1977/78:158 till justitieutskottet

§ 4 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:153

§ 5 Anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs socialutskottets betänkande 1977/78:25 med anledning av i propositionen 1977/78:100 gjorda framställningar inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls först gemensam överläggning för punkterna 11–22, 38–40, 42 och 43 avseende hälso- och sjukvård, m. m. Därefter hålls gemensam överläggning för punkterna 1–10, 23–37 och 41 avseende familjepolitik, m. m. Under den gemensamma överläggningen för resp. avsnitt får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter som ingår i avsnittet.

Punkterna 11–22, 38, 40, 42 och 43

Hälsa- och sjukvård, m. m.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 14 (F 3. Hälsovårdsupplysning)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 8 (socialdepartementet) under punkten F 3 (s. 124–127) föreslagit riksdagen att till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 11 415 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:329 av Karin Nordlander m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om åtgärder för utarbetande av informationsmaterial till blivande och nyblivna föräldrar,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde att förbud infördes mot kommersiell reklamutdelning på mödra- och barnvårdscentraler,

1977/78:632 av Nils Hörberg (fp),

1977/78:714 av Thure Jadestig m. fl. (s),

1977/78:715 av Erik Johansson i Hållsta (c) och Karl-Eric Norrby (c),

1977/78:719 av Hans Lindblad m. fl. (fp),

1977/78:1091 av Gunnel Jonäng (c),

1977/78:1106 av Wivi-Anne Radesjö m. fl. (s),

1977/78:1504 av Elver Jonsson (fp) samt
1977/78:1506 av Blenda Littmarck (m) och Göthe Knutson (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande ökad konsumtion av vegetabiliskt protein att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:632,
2. beträffande information inom mödra- och barnhälsovården att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:329 och motionen 1977/78:1106,
3. beträffande risker för fosterskador vid alkoholbruk att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:714, motionen 1977/78:719 och motionen 1977/78:1091,
4. beträffande vissa åtgärder mot tobaksbruket att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:715 och motionen 1977/78:1504,
5. beträffande ökad rekrytering av blodgivare att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1506,
6. att riksdagen till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 11 415 000 kr.

Punkten 17 (G 4. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare)

Regeringen hade under punkten G 4 (s. 145–152) föreslagit riksdagen att till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 111 567 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:717 av Göran Karlsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1978/79 under femte huvudtiteln anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 51 000 kr. minskat förslagsanslag av 111 516 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:717 till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 111 567 000 kr.

Reservation hade avgivits

4. beträffande medelsanvisningen, såvitt avsåg medel för omvandling av en tjänst som biträdande överläkare vid lungkliniken till tjänst som överläkare, av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1977/78:717 till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 111 546 000 kr.

Punkten 20 (G 11. Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.)

Regeringen hade under punkten G 11 (s. 163–165) föreslagit riksdagen att

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 2 963 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1977/78:718 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari hemställdes

1. att riksdagen uttalade att såväl attitydbearbetande hälsouppllysning till allmänheten som återkommande efterutbildning för de personalgrupper som var engagerade i rådgivning och födelsekontroll borde ingå i hälso- och sjukvårdens ordinarie verksamhet.

2. att riksdagen till följd därav hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändrade villkor i lagen om ersättningsberättigad rådgivning om födelsekontroll m. m., och

1977/78:884 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78:883 skulle

1. hos regeringen hemställa om en utredning som effektiviserade biverkningsrapporteringen,

2. hos regeringen hemställa om åtgärder för att vid utskrivning av p-piller och spiral möjliggöra en grundligare medicinsk genomgång.

Utskottet hemställde

1. beträffande information om preventivmedelsrådgivningen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:718,

2. beträffande biverkningar av preventivmedel m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:884,

3. att riksdagen till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 2 963 000 kr.

Punkten 22 (Äldresjukvård m. m.)

I denna punkt behandlades motionerna

1977/78:372 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen godkände den målsättning och de riktlinjer för utbyggnaden av långtidssjukvården som angetts i motionen,

2. att riksdagen godkände de grunder för bidrag till sjukvårdshuvudmännen för långtidssjukvårdens utbyggnad som angetts i motionen,

3. att riksdagen under femte huvudtiteln till Bidrag till långtidssjukvård för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.,

1977/78:374 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen hos regeringen hemställde att initiativ togs till en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag med lönekomensation inom åldringsvården och att staten svarade för kostnaden för lönekomensationen,

1977/78:442 av Gunnel Jonäng (c),

1977/78:555 av Ivan Svanström (c) och

1977/78:1694 av Blenda Littmarck (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande utbyggnad av långtidssjukvården m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:372,
2. beträffande rekryteringen av personal till långtidssjukvården att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:374,
3. beträffande rätt till tjänstledighet för vård av anhörig att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:442,
4. beträffande differentierade sjukvårdsavgifter att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:555,
5. beträffande åtgärder för att aktivera de äldre att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1694.

Reservation hade avgivits

5. beträffande utbyggnad av långtidssjukvården m. m. av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:372 skulle

- a) godkänna den målsättning och de riktlinjer för utbyggnaden av långtidssjukvården som angetts i reservationen,
- b) godkänna de grunder för bidrag till sjukvårdshuvudmännen för långtidssjukvårdens utbyggnad som angetts i reservationen,
- c) till Bidrag till långtidssjukvård för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kr.

Vid denna punkt hade fogats ett särskilt yttrande av Gunnar Biörck i Värmdö (m).

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Det finns ingen i regeringen som tillsatt så många utredningar som sjukvårdsminister Troedsson. Om avsikten med dessa utredningar kan man ha delade uppfattningar, men om de genomförs så som planerats är det uppenbart att de leder till en ökad privatisering och till ökade möjligheter för de fria marknadskrafternas spel. Med rätta är det många i vårt land som är oroad över det konservativa statsrådets ambitioner och intentioner.

I den allmänpolitiska debatten i februari redovisade fru Troedsson vissa av utredningarna. Hon formulerade sig väl, men det är ändå klart att det bakom de vackra fraserna ligger stora förändringar och väntar, och att dessa inte innebär något särskilt gott för de vanliga människorna kan man med erfarenhet av regeringens verksamhet hittills vara säker på.

När det gäller budgetpropositionen i vad den avser socialdepartementet har utskottet till övervägande del varit enigt. Vi tillstyrker i de allra flesta fall de förslag som departementet lagt fram.

Men på några punkter i betänkandet har vi från socialdemokratiskt håll reserverat oss. Bl. a. gäller detta sjukvårdsavsnittet och då speciellt långtidssjukvården där vi avviker från majoriteten. Redan förra året hade vi en

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

omfattande motion, där vi framhöll nödvändigheten av att bygga ut långtidsvården. Vi vet att landstingen har planer på en sådan utbyggnad. Men denna utbyggnad går saktare än vad som planerats, och landstingen klarar inte uppgiften om de inte får ökat stöd från statens sida. Motionen avvisades av socialutskottets borgerliga majoritet och riksdagen.

Detta innebär att ett år har gått utan att staten satt in några extra stödåtgärder för att se till att de äldre ges den vård som de har rätt att kräva. Planerna för långtidsvården byggs ut i en lägre takt än vad som planerats. De anhöriga pressas att behålla de gamla i hemmen, allt medan sjukvårdsmnistern utreder och talar varmt om behovet av en förbättring av åldringsvården.

Nu upprepar vi våra krav, men resultatet har blivit detsamma. Socialutskottets majoritet har avstyrkt vår motion. De borgerliga har kunnat göra detta, därför att de f. n. har mer folk i riksdagen än vi. Men man löser inte problemen inom långtidsvården på det sättet. Behoven ökar och därmed pressen på familjerna. Nödvändigheten av att lösa långtidsvårdens problem tränger på alltmer.

Som vi påvisat i vår motion och reservation har antalet nya platser i långtidsvården inte ökat i den takt som redovisas i landstingens planer. I genomsnitt har det under åren 1970–1976 färdigställts endast 1 700 platser per år, medan planerna upptar 2 300. 600 färre platser per år innebär 5 000 färre än vad landstingen planerat under denna femårsperiod. Det säger egentligen allt, men antalet åldringar stiger och då låter man alltså det hela löpa. Här fordras politiska krafttag om en bättring skall kunna åstadkommas och det är nödvändigt att så sker snabbt. Men som vi framhållit: detta kan endast ske om staten går in med ett väl tilltaget stöd.

Vi anser att en utbyggnad av långtidsvården är en av politikens viktigaste uppgifter under de närmaste åren. I den prioritering som med nödvändighet måste äga rum i det nuvarande ekonomiska läget måste högsta prioritet ges åt en angelägen och brådskande utbyggnad av långtidsvården.

Det gäller en självlklar solidaritet med de människor som byggt upp vårt samhälle, som har fått försaka åtskilligt, som har arbetat och slitit och gett sitt åt samhället. Det är därför viktigt att samhället inte sviker dem i deras svåra situation. Det får inte sägas av den gamla generationen att de som kommer efter dem inte har råd, inte har kraft, inte har förmåga att lösa vårdproblemen för de gamla.

I reservationen om långtidsvården förordar vi att 10 000 nya platser skall byggas ut under åren 1979–1983. Vi vill utöka antalet tjänster med 15 000, vilket i sin tur innebär en ökning av personaltäteten med 20 %. Av den anledningen bör genom Landstingsförbundets medverkan en plan upprättas.

Vi föreslås att 150 miljoner anvisas under budgetåret 1978/79 och att den allmänna sjukförsäkringen därefter skall ersätta landstingen för de ökade kostnaderna under de åren.

Som villkor för statsbidragen skall gälla att landstingen förklarar sig villiga att genomföra en utbyggnad av långtidssjukvården enligt de planer vi angett.

Statsbidragen skall grundas på utbyggnadsplanen för långtidsvården och fastställas av regeringen i samråd med Landstingsförbundet. Vi vill också att staten och Landstingsförbundet gemensamt tillgodose de ökade behoven av personalutbildning för långvårdsområdet.

Vad gör då regeringen? Jo, man utreder frågan i det oändliga. Betänkande läggs till betänkande, men det är inte utredningar som behövs, utan handling. Det är en fråga om politisk vilja. Man redovisar att förhandlingar förs mellan Landstings- och Kommunförbunden, men vad de förhandlingarna leder till vet vi ingenting om.

Genom regeringens ekonomiska politik med inflation och försämringar för framför allt människorna i de lägre inkomstgrupperna har man inte bara spelat bort ekonomiska möjligheter, utan även försämrat förhållandena i stort i samhället för dessa grupper.

Statsrådet Troedsson har ägnat mycken tid åt att söka nedgöra socialdemokraternas förslag till åtgärder beträffande bristen på långvårdsplatser. I fjol höll hon en sifferlek med vårt förslag om att finansiera nödvändiga samhällsåtgärder genom att inte sänka arbetsgivaravgiften. I år har vi föreslagit en strukturfondsavgift på 2 % av lönerna för att ge det svenska näringslivet ett handtag när det gäller att få fram ett effektivare underlag och att skapa slagkraftigare produkter. Nu har Ingegerd Troedsson, närmast då i den allmänpolitiska debatten, angripit denna avgift för att den skulle drabba landsting och kommuner. Vi föreslår inga undantag för dessa. Det har vi inte i vår skatte- och finansieringspolitik någon gång gjort. Men statsrådet Troedsson har försökt att få människorna att tro att detta skulle bli en svår belastning för landstingen och försökt att få vårt förslag att framstå som ofördelaktigt för landstingen. Men hon glömmer att regeringens politik med en 13-procentig inflation år 1977 med höjd moms och höjd bensinskatt också kostar stora pengar för landstingen och kommunerna. Det kanske rent av jämnar ut sig.

Fru Troedsson har aldrig förklarat hur hon vill lösa långvårdsproblemen. Hon som är närmast ansvarig för sjukvården i landet har inte kommit med några alternativ, bara kritiserat socialdemokraternas. Statsrådet Troedsson har nu chansen att förelägga riksdagen ett program för långvården som hon är beredd att ställa sig bakom. Sitt inte och tryck längre, utan visa kraft och handlingsförmåga! De anhöriga och de sjuka äldre emotser ett sådant beslut av den ansvarige sjukvårdsministern. Låt oss få höra hur sjukvårdsministern och regeringen tänker klara finansieringen av kostnaderna för de insatser som staten måste göra för att komma över bristsituationen.

Skall det ske genom höjda socialförsäkringsavgifter? Skall det ske genom att höja momsen? Eller den direkta statsskatten?

Fru Troedsson kommer inte undan svaret. Det måste fram pengar i någon form för att klara åldringsvården och ge landstingen – och kommunerna – den ersättning som är nödvändig för att klara detta problem.

Fru Troedsson har länge klarat sig genom att målmedvetet förneka de insatser som socialdemokraterna har gjort och de insatser de är beredda att göra på långvårdens område. Hon har haft hjälp av en riksdagsmajoritet som

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

troget ställt upp och avslagit våra motioner.

Nu begär vi besked. När är regeringen beredd att ingripa och söka lösa problemen? Jag väntar otåligt på svaret.

I avvaktan därpå yrkar jag bifall till reservationen 5.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i en rad motioner till årets riksmöte tagit upp frågor som på olika sätt skulle underlätta och förbättra kvinnornas situation och motverka den diskriminering av dem som i dag förekommer i samhället. Dit hör frågan om smärtfri förlossning, frågan om ökad preventivmedelsforskning och frågan om förbättrad och utbyggd rådgivning till nyblivna föräldrar.

Några av dessa frågor tas i dag upp till behandling av riksdagen. Jag hade hellre sett att frågor som hör så intimt samman tagits upp i ett sammanhang och inte splittrats upp på det sätt som nu sker.

I motionen 329 tar vi upp frågan om information till nyblivna föräldrar. I dag – jag har själv färsk erfarenhet av det – är det enda man får på mödravårdscentralerna kommersiell reklam från Findus och Semper, när man väntar barn. Skickligt utformad i glada färger talar den här reklamen om hur bra det är med modersmjölksersättning – trots att detta går stick i stäv med socialstyrelsens rekommendationer. I broschyrerna är mammorna glada och pigga, konflikter mer eller mindre utslutna, alla barn harmoniska och friska. Och fadern får fungera som en lycklig bisittare, medan modern enligt det traditionella mönstret står som vårdaren.

Utskottet hänvisar till barnomsorgsgruppens betänkande om föräldrautbildning, och däri beskrivs faktiskt på ett utmärkt sätt vad vi tar upp i vår motion.

Barnomsorgsgruppen ställer i stort sett också de krav som vi fört fram i motionen, nämligen att socialstyrelsen ges ett ansvar för att material utformas som kompletterar muntlig information till föräldrar inom mödra- och barnhälsovården samt BB. Gruppen säger att socialstyrelsen skall ges ett ansvar för att i samverkan med sjukvårdshuvudmännen svara för att material finns att tillgå på mödra- och barnavårdscentralerna liksom på BB.

Slutligen föreslår gruppen att socialstyrelsen i samverkan med landstingen rekommenderar mödra- och barnavårdscentralerna samt BB att ej använda eller dela ut kommersiella material.

De två förstnämnda kraven kan jag i stort sett återfinna i utskottsbetänkandet. Men det sista, att kommersiell reklam skall förbjudas, var återfinns det? Jo, på ett ställe i utskottsskrivningen säger man: "Det finns också anledning att räkna med att frågan om åtgärder mot icke önskvärd kommersiell reklam kommer att få ökad uppmärksamhet."

Det är ju helt otillräckligt. Jag vill ha ett rakt besked. Kommer all kommersiell reklam till nyblivna föräldrar att förbjudas på våra mödra- och barnavårdscentraler i fortsättningen?

I motionerna 718 och 883 kräver vi olika förbättringar beträffande preventivmedelsrådgivningen och preventivmedelsforskningen. Vi konsta-

terar att mycket positivt skett under de senaste decennierna. Kvinnorna har fått tillgång till bättre preventivmedelsmetoder och rådgivningsverksamheten har byggts ut. Kvinnor har fått möjlighet till abort. Samtidigt är det uppenbart att det finns stora brister. Jag skall inte här ta upp de bristfälliga resurserna vad gäller preventivmedelsforskningen – vi får anledning att återkomma till de frågorna – men som jag sade tidigare: de hänger samman och borde behandlas i ett sammanhang.

En av bristerna som vi tar upp gäller utbildningen. Vi tycker det är mycket angeläget att en återkommande fortbildning av läkare och barnmorskor kommer till stånd för att bibehålla deras kompetens och hålla dem à jour med utvecklingen och därigenom garantera rådgivningens kvalitet. Exemplet Gotland, som också tas upp i utskottsskrivningen, visar just på nödvändigheten av detta. Nuvarande utbildning måste byggas ut och omfatta fler. Nu kan jag inte hitta någon argumentation i utskottets betänkande vare sig för eller emot våra krav; det enda som där ges är en redovisning av vilken fortbildning som nu finns men, herr talman, den känner vi redan till.

Vi kräver vidare i motionen att en hälsoupplysning till allmänheten i attitydpåverkande syfte kommer till stånd i enlighet med vad som skett på Gotland. Erfarenheterna därifrån, där man först engagerat personer inte bara inom hälso- och sjukvården utan också inom socialvård och skola, för att sedan gå ut till allmänheten, har lett till klart konstaterade positiva förändringar också i attityderna till sexualitet. Genom att olika personalkategorier har deltagit har man också lättare kunnat samarbeta över gränserna i det praktiska dagliga arbetet till förmån för ett bra resultat. Självfallet tar sådana förändringar tid, och det är därför som det är desto angelägnare att starta redan nu.

En ökad rådgivning är nödvändig för att kunna garantera att rätt preventivmedelsmetod kommer till användning. För många kvinnor är det emellertid ett faktum att de inte kan använda sig av de i dag befintliga metoderna. Vi måste finna nya, och vi måste finna andra former, som kan användas också av män. Av andra kvinnor åter upplevs biverkningarna som hotande eller besvärande, men i valet mellan en önskad graviditet och att begagna sig av preventivmedel väljer man då preventivmedlen. Så borde det inte behöva vara.

Ett sätt att komma till rätta med detta missförhållande är en grundligare medicinsk genomgång, som skulle innebära att kvinnorna kunde känna sig tryggare. Ett annat sätt är, som jag sade tidigare, ökad forskning men också ökad kännedom om effekterna av olika former p-medel.

Att i dag tala om att olika preventivmedelsmetoder har biverkningar missuppfattas lätt. Alla biverkningsrapporter slås snabbt upp i våra vanligaste massmedia, men vad som sker är ju bara att man späder på osäkerheten och rädslan hos kvinnorna. Det är inte det vi eftersträvar. Det är ett faktum att man vet alldeles för litet om spiralernas och p-pillrens inverkan på kroppen på längre sikt. Jag har i min motion pekat på några forskningsrapporter som kommit fram och som tagit upp en rad utforskade områden där det konstateras att bägge metoderna har negativa verkningar just på lång sikt. För

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

att få större kunskap om bl. a. dessa krävs alltså en betydligt bättre biverkningsrapportering än vad som sker i dag. Biverkningsrapporteringen är generellt sett inte tillfredsställande. Så fort någon biverkan blir allmänt känd minskar exempelvis benägenheten att rapportera!

Utskottet hänvisar till att en utredning skall behandla den här frågan, och så till vida är vårt krav i motionen alltså tillgodosett. Däremot är inte kravet på en bättre medicinsk kontroll uppfyllt. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen 884, yrkande 2, och jag vill också yrka bifall till motionerna 329 och 718.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! En social nedrustning får tydligen numera, liksom den berömda bofinken, se ut hur som helst. I går kväll hörde jag en partikollega till Eva Hjelmström beskriva den på ett för mig helt nytt sätt. Hon hade noterat att utbildningshuvudtiteln hade i relativa tal nedgått från jag tror det var 17 till 14 % av totalbudgetens omslutning, och detta betecknades som en social nedrustning.

Nu vet alla att det förhållandet att utbildningshuvudtiteln liksom praktiskt taget alla huvudtitlar i den svenska budgeten relativt sett har nedgått under ett antal år till övervägande delen beror på att socialhuvudtiteln sväller så enormt. Och när en delpost i en budget växer mycket kraftigt, då kommer som en logisk följd därav att övriga delposter i procent räknat minskar. Att det förhållandet att de sociala utgifterna i ett land växer, och växer sensationellt fort, skulle vara ett tecken på social nedrustning, det är för mig en nyhet.

Göran Karlsson har hittat en ny definition på en social nedrustning. Den består i att tillsätta utredningar om sociala förbättringar. Han tycker inte att det kan komma ut något gott för människorna i landet av att vi utreder sociala problem, och man har att vänta sig en ond tid för de människor som har det svårast. Att utreda sociala problem, det är för Göran Karlsson detsamma som social nedrustning. Men det är kanske inte så lätt att finna andra beskrivningar, när man samtidigt är tvungen att säga att vi i utskottet i stort sett är eniga. I dag behandlar vi i alla fall det mest omfattande och, som vi brukar anse, viktigaste betänkandet under året när det gäller sociala frågor, nämligen budgetbetänkandet, och Göran Karlsson säger att vi inom utskottet i stort sett är eniga om det. Det är alltså ett enhälligt utskott som har lagt fram förslaget, och för Göran Karlsson återstår då inte mycket annat av kritik mot de ansvariga statsråden och mot majoriteten än att säga: Men det utreds så förfärligt mycket, så detta kan inte gå väl.

I övrigt uppehöll sig Göran Karlsson nästan uteslutande vid frågan om långtidssjukvården, och det kan vara värt att göra det. Den är oss ett bekymmer, och den räcker dåligt till. Men jag är inte människa att förstå vad vi egentligen skulle vinna, om vi följde Göran Karlssons recept. Det är ju inte fråga om någon oenighet om att det måste satsas, och satsas mycket kraftigt, på långtidssjukvården. Det är knappast en fråga om någon oenighet när det gäller hur kraftigt det måste satsas. Nej, det är fråga om hur vi skall betala det.

Landstingen har självfallet väldigt svårt att finansiera utbyggnaden av långtidssjukvården liksom de har svårt att finansiera all annan verksamhet. Men, Göran Karlsson, det är faktiskt inte fråga om på vilket konto i samhällsekonomin man för en sådan utgift som den för långtidsvårdens utbyggnad.

Göran Karlsson och hans parti tyr sig i sin motion och i sin reservation återigen till den enklaste av alla kommunalekonomiska hjälpåtgärder, nämligen ökade statsbidrag. Det lär vara så att det finns ungefär 40 000 människor i det här landet som verkligen skulle få en hjälp i sitt liv och leverne och i sin verksamhet om man övergick till att finansiera en större andel av den kommunala verksamheten med statsbidrag. Det är 40 000 aktiva kommunalpolitiker. Deras bekymmer lättas otvivelaktigt något när det gäller att få budgeten att gå ihop, om man på inkomstsidan kan föra upp nya och större belopp under rubriken statsbidrag. Men det här är ju inte ett problem för kommunalpolitiker eller för dem som skall utkräva de pengar som behövs, utan det är ett problem för dem som skall betala pengarna. För alla oss som måste betala är det på litet längre sikt egentligen hjärtligt likgiltigt om man gör eller inte gör de här bokföringsoperationerna. Egentligen vet vi alla att svårigheten att klara utbyggnaden av långtidssjukvården liksom alla andra projekt är att hitta former för den avvägning, den prioritering inom en större samhällsekonomisk ram som det till slut måste handla om. Pengarna måste tas ur våra gemensamma tillgångar. På vilket konto vi tar dem är inte särskilt intressant.

Göran Karlsson frågade hur det skall gå till att betala. Han räknade upp några sätt. Man kan höja moms. Vi vet att han varit en stor vän av att höja arbetsgivaravgifterna. Man kan naturligtvis höja den statliga skatten. Man kan höja kommunalskatten och landstingsskatten. Visst kan man göra detta – det är i betydande utsträckning tekniska frågor vilket man väljer, för dem som skall betala gör det i stort sett detsamma. Nu vet väl Göran Karlsson lika bra som jag och alla andra att inte heller staten har några som helst andra pengar att bygga långtidssjukhus för än skattepengar, som betalas av samma människor som betalar landstingsskatt. Dessutom har det blivit värre nu än det har varit förr. Man har ju alltid kunnat säga, med viss rätt, att ju mer av *kommunernas inkl. landstingens utgifter vi finansierar med statliga pengar* desto rättvisare blir systemet ur fördelningssynpunkt, därför att statlig inkomstskatt betalas till större del av dem som har det bättre ställt än vad som är fallet med landstingsskatten, som ju är proportionell.

Vi vet att i dag gäller inte detta längre. Vi kan inte och har inte på länge kunnat finansiera några nya samhällsutgifter, oavsett vem som är huvudman, genom höjda statliga inkomstskatter. Det har tvärtom även där rått enighet i huvudsak, Göran Karlsson, om att de statliga inkomstskatterna måste sänkas. Och vi har sänkt dem år efter år. Den nuvarande regeringen har gjort det vid varje årsskifte sedan den tillträdde. Den föregående regeringen gjorde det faktiskt också. Det kallas i debatten – för en gångs skull, höll jag på att säga – med ett korrekt ord för skatteomläggningar, och det är vad det är. Man måste sänka den skatten.

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Skall man vara ärlig, Göran Karlsson, så får man erkänna att när det gäller ytterligare stora belopp som staten måste hämta in finns det bara en källa som verkligen kan ge dessa pengar, och det är momsen. Det är naturligtvis tekniskt möjligt att höja momsen – det är svaret på Göran Karlssons fråga. Momsen är ganska lätthanterlig, och den är effektiv.

Men nu är det ju så att människor med vanliga inkomster betalar mervärdeskatt på ungefär hälften av sin inkomst. Den andra hälften brukar gå till skatt och hyra – det är ingen moms på de utgifterna.

Låt oss säga att man tjänar 50 000 kr! Då kan vi också säga att det kostar ungefär 2 % moms att subventionera bort 1 kr. i kommunalskatt. Det är en aning för mycket tilltaget, men vi måste alltid göra så eftersom vi behöver pengar för att kompensera själva momshöjningen också. Det är faktiskt enkel matematik att 1 % på 50 000 och 2 % på 25 000 är exakt lika mycket, så för skattebetalarna betyder det inte någonting alls, om man gör den operationen att man flyttar över en kommunal utgift till den statliga sidan och finansierar den med moms – det är lika illa.

Vi kan bli tvungna att göra så i alla fall. Och vi blir tvungna de närmaste åren att skrapa ihop statliga pengar för att hjälpa kommunerna ur en omöjlig situation. Men det är inte en lösning på längre sikt att hålla på med dessa bokföringstrick, utan det är som vi också i enighet brukar säga ett sätt att åstadkomma en bromssträcka, en tid för omprioriteringar. För att få ordning på ekonomin kan man behöva göra sådana insatser, men i längden är det inte någon lösning av vare sig långtidssjukvårdens problem eller några andra långtidsproblem. Vad det handlar om är helt enkelt att bereda utrymme i den totala samhällsekonomin för det som vi bedömer viktigast. Och, Göran Karlsson, vad bråkar vi då om? Vi är överens och har varit det rätt länge om vilka områden som måste prioriteras. Vi brukar tala om tre. Det är långtidssjukvården i landstingen, det är äldreården och barnomsorgen i kommunerna. Det råder total politisk enighet, mig veterligen, om denna prioritering. Det är dessa tre områden som vi i allra första hand måste satsa på. Då är vårt problem att fördela samhällets totala resurser så att de här prioriterade områdena får sitt. Sådant kan ta litet tid, men det blir inte i längden en enda vårdplats mer därför att man håller på och laborerar med betalningssättet, när samma personer, samma skattkällor ändå till sist måste betala.

Jag har ingenting emot diskussionen, som jag betraktar som en teknisk diskussion, om hur man skall skaffa fram pengarna, framför allt på kort sikt, men man skall inte, Göran Karlsson, försöka göra gällande att den diskussionen handlar om huruvida vi skall eller inte skall ha en fungerande och tillräcklig långtidssjukvård i landet – för det gör den inte. Den handlar om hur man med minsta skadeverkningar på ekonomin i dess helhet skall skapa ett visst belopp till ett visst ändamål. Det gäller diskussionen, men den gäller inte frågan hur många platser vi skall ha i långtidssjukvården. Där om är vi överens: vi skall satsa så mycket vi någonsin orkar, och det är landstingen också överens med oss om.

Herr talman! Jag har bara velat ge några nya exempel på det som har varit

vår uppgift i ett par år, att påvisa hur dessa krampaktiga försök från Göran Karlsson och andra att skapa en bild av oenighet på fel fält fortsätter och är lika meningslösa som tidigare. Detta att vi har olika uppfattningar – det har vi – om hur vi skall lösa finansieringsfrågan är viktigt. Det skall vi fortsätta att diskutera och det kan vi slåss om. Men vi skall inte försöka göra gällande att vi med den debatten egentligen diskuterar frågor om människors vårdbehov och hur de skall tillgodoses, för det gör vi inte. Det är en helt annan diskussion.

Om ni vill ge konstruktiva bidrag till den debatten, peka då i stället på från vilket samhällsområde vi skall ta de reala resurserna, inte kronorna och örena utan de verkliga resurserna, prestationerna, inte minst de mänskliga, som behövs! Det är en viktig fråga och vi är ju engagerade i den. Och den som har läst socialutskottets betänkande, propositionen och de "hotfulla" betänkan- dena från alla utredningar som redan är på gång kan inte sväva i okunnighet om att det görs oändligt mycket för att vi skall komma till rätta med det problemet. Men att då skjuta det ifrån sig och i stället tala om på vilken rad på skattsedeln en viss utgift bör föras upp är för mig en meningslöshet.

Herr talman! Jag ber att på alla punkter få yrka bifall till socialutskottets hemställan.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlshamre har ansträngt sig över hövan för att sprida en dimridå över vad diskussionen gäller. Det är inte jag eller någon annan socialdemokrat som har tagit upp den ekonomiska diskussionen, utan det är fru Troedsson som har gjort det i snart sagt varje tal hon har hållit. Där har hon påtalat att våra förslag skulle vara mycket oförmånliga för landstingen och kommunerna. Det är där, herr Carlshamre, som diskussionens kärna ligger. Det är hon som har börjat den debatten. Att vi nu för den är helt naturligt, eftersom det inte har skett någonting på det här området. Det är inte frågan om att bara säga att man vill någonting, utan man måste också åstadkomma konstruktiva resultat. Det är det jag efterlyser från sjuk- vårdsministern.

Sedan kan man naturligtvis, som herr Carlshamre, föra ett ekonomiskt resonemang. Men det resonemang han förde är minsann inte invändnings- fritt. Vad har landstingen för möjligheter att klara sin ekonomi? De har icke några andra möjligheter än att höja landstingsskatterna. Staten däremot har möjlighet att, som herr Carlshamre påpekade, ta ut höjd moms, höja arbetsgivaravgifterna eller strukturfondsavgifterna eller de direkta skatterna – men dessa utvägar har avvisats av er. Det är närmast ni som har ansvaret som får välja vilken väg ni vill gå, om ni nu är beredda att göra någonting positivt när det gäller långvården. Det är den frågan det gäller.

Herr Carlshamre använde en del av sin tid till att tala om social nedrustning. Jag föreställer mig att ingen i kammaren förstod varför han förde det resonemang. Vem har påstått att det pågår någon social nedrustning? Det har i varje fall inte jag gjort. Men den politik som den borgerliga regeringen för, inte minst den ekonomiska politiken, innebär på

sikt en fördelning av inkomsterna som är ojämlig. Det är någonting som vi har anledning att diskutera mycket allvarligt.

Herr Carlshamre sade att det inte spelar någon roll på vilket konto man för upp kostnaderna. De enda som skulle kunna vara till freds om man skulle åstadkomma en statsbidragshöjning vore kommunalmännen. Ja, herr Carlshamre, fråga kommunalmännen landet runt hur de har det och herr Carlshamre kommer att få ett klart besked: De behöver stöd från staten för att klara de uppgifter som de har förelagts.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

En del av de frågor som behandlas i socialutskottets betänkande berördes redan under den allmänpolitiska debatten. Andra frågor har utskottets talesman, herr Carlshamre, i dag redan tagit upp i kammaren. Jag tänkte begränsa mig till några få kommentarer.

Eva Hjelmström tog upp önskemålet om en bättre läkemedelskontroll, en bättre biverkningsrapportering. Den utredning som har tillsatts om läkemedelskontrollen förväntas komma med sitt betänkande redan i sommar. Avsikten är att det betänkandet sedan skall remissbehandlas under hösten och att proposition skall kunna framläggas i början av nästa år.

Eva Hjelmström varnade också, om jag förstod henne rätt, för en onyanserad rädsla för vissa läkemedel. Det hör till de frågor som behandlas i en annan utredning, läkemedelsinformationsutredningen, som också den kommer att bli klar under sommarens lopp.

Göran Karlsson gillade inte de många utredningar som har tillsatts på socialpolitikens område. Anledningen till dessa utredningar är bl. a. att fastän väldigt mycket är bra i svensk sjukvård, är en hel del mindre bra, och på åtskilliga områden skulle förbättringar kunna göras. Det är angeläget att dessa förbättringar snabbt kommer till stånd. I stället för att tillsätta en eller två mycket stora utredningar med mycket omfattande uppdrag, utredningar som skulle ta mycket lång tid att slutföra, har jag valt arbetsgången att tillsätta utredningar som har förhållandevis starkt avgränsade direktiv men som i stället har i uppdrag att arbeta så skyndsamt som möjligt.

En av dessa utredningar är redan klar – det är utredningen om hälso- och sjukvård för de äldre, en utredning som jag med glädje har märkt att också socialdemokraterna ställer upp helhjärtat bakom. Den har klarlagt mycket av behoven och situationen på långvårdens område. Andra utredningar, t. ex. tobakskommittén, behandlar frågor som socialutskottet upprepade gånger med riksdagens bifall har önskat få utredda men där den gamla regeringen inte villför deras önskemål.

Göran Karlsson uppehöll sig i sitt anförande främst vid äldresjukvården och det med rätta. Det är ett område där oerhört mycket behöver göras men där det också finns mycket stora möjligheter att ge de gamla som behöver vård en i bästa bemärkelse effektiv och mänsklig vård. Möjligheten för dessa äldre att återvända till sina hem har avsevärt förbättrats under senare år i takt med rehabiliteringens framsteg och möjligheten till förbättrade vårdinsatser vid sjukhusen, vid sjukhemmen och i den öppna vården. Men skall det bli

möjligt att verkligen få en så god sjukvård som möjligt för de äldre måste vi också ha en väl fungerande vårdkedja, där dagsjukvård och hemsjukvård är betydelsefulla komponenter för att öka de gamlas möjligheter att stanna kvar i sina hem eller återvända dit så snart som möjligt.

Jag har tidigare med glädje noterat att också socialdemokraterna ställer upp bakom kravet på av en kvalitativ och kvantitativ förstärkning av hemsjukvården. I det avseendet gjorde Göran Karlssons inlägg i dag mig bekymrad. Jag fick ett intryck av att man från socialdemokratiskt håll nu var beredd att backa från denna önskvärda utveckling.

Göran Karlsson uppehöll sig också vid en historieskildring av hur stark eftersläpningen av utbyggnaden av långvården hade varit under 1970-talets hittillsvarande år, alltså under alla de år då socialdemokraterna till huvudsaklig del bär ansvaret för utvecklingen. Vad gjorde socialdemokraterna under den tiden? Eftersläpningen kunde man ju ganska snabbt lägga märke till. Analyserar man den ekonomiska situationen för landstingen under alla åren under 1970-talet skall man finna att de ständigt ökade arbetsgivaravgifterna var en väsentlig orsak till landstingens svårigheter när det gäller ekonomin.

Beträffande hemsjukvården och dagsjukvården finns det anledning att understryka att det är angeläget att inte bara titta på ersättningen i den mån anhöriga är villig att medverka – det blir också allt angelägnare att titta på de anhörigas möjligheter att ställa upp med hänsyn till de regler som i dag gäller på arbetsmarknaden.

När det gäller utbyggnaden av sjukhemmen vill jag understryka vad jag tidigare har framhållit här i kammaren, att det är utomordentligt viktigt att göra det möjligt för landstingen att fullfölja sina planer på en utbyggnad med ungefär 2 300 platser per år. Regeringen har också aktivt sökt underlätta utbyggnaden av äldresjukvården. En hel del har redan genomförts, och jag skall nämna några sådana åtgärder.

Den allmänna arbetsgivaravgiften, löneskatten, har från den 1 januari i år sänkts med 2 % trots socialdemokraternas protester. Det innebär en årlig lättnad fr. o. m. i år på ungefär 750 milj. kr. för landstingen och kommunerna. Vidare har ersättningen från sjukförsäkringen till landstingen höjts med ungefär 43 %, dvs. nära 1 miljard kronor. Hemsjukvård och dagsjukvård har därvid fått en kraftig förstärkning.

Vidare får landstingen och kommunerna i år vardera 360 milj. kr. i extra statliga bidrag. I gengäld har de förbundit sig att vara ytterst restriktiva med andra åtaganden än de prioriterade, nämligen barnomsorg, äldrevård och äldresjukvård. Samtidigt förbereds inom regeringskansliet en rad åtgärder för att bl. a. förbättra kvaliteten på äldresjukvården samt för att öka trivseln för de anställda och på det sättet underlätta rekryteringen, som i dag är ett stort problem. Principbeslut har också tagits om att allmänläkarutbildningen skall förlängas med sex månaders utbildning i långvårdsmedicin och rehabilitering för att förbättra möjligheterna för de gamla att få en bättre sjukvård både i den öppna vården och i de lokalt belägna sjukhemmen.

Vidare pågår förhandlingar mellan regeringen samt Landstingsförbundet

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

och Kommunförbundet om utvecklingen under år 1979. Göran Karlsson begär här besked om vad detta kommer att leda till och hur mycket det blir i kronor och ören för landstingen. Jag tror nog att Göran Karlsson allvarligt undervärderar kammarens ledamöter om han tror att de förväntar sig att man under pågående förhandlingar skulle gå ut och tala om vad förhandlingarna kommer att utmyнна i. Så mycket kan jag säga som att stor enighet redan nu föreligger om att landsting och kommuner måste iaktta yttersta restriktivitet i fråga om andra områden än de prioriterade. Enighet råder också om att restriktivitet måste iakttas av regering och riksdag när det gäller att ge landsting och kommuner nya åligganden. Jag tror också att det råder stor enighet om att yttersta restriktivitet måste tillämpas när det gäller att lägga på landsting och kommuner nya pålagor såsom nya arbetsgivaravgifter, i synnerhet sådana som inte är socialförsäkringsmässigt motiverade. I de volymeräkningar som har gjorts från såväl kommunförbundens som regeringens sida har man räknat med en utbyggnad av sjukhemmen med 2 300 vårdplatser de kommande åren.

Göran Karlsson tycker inte om att jag här i kammaren diskuterar de ekonomiska konsekvenserna för landstingen av olika förslag. Det förstår jag faktiskt inte. Vad det gäller människovården, sjukvården, socialvården, är helhetssyn ett honnörsord, och det med rätta. Nog borde begreppet helhetssyn också vara ett honnörsord när det gäller de ekonomiska konsekvenserna för landsting och kommuner av de olika förslag som läggs fram här i kammaren.

Socialdemokraterna föreslår, som Göran Karlsson har nämnt, 150 milj. kr. till långvården för nästa budgetår för att underlätta den önskvärda utbyggnaden av sjukhemmen. Men jag kan inte underlåta att samtidigt stryka under det som Göran Karlsson också nämnde, att man från socialdemokratiskt håll samtidigt föreslår en ny arbetsgivaravgift, en strukturavgift på 2 %, som skall införas från den 1 juli i år. Den skulle för nästa budgetår kosta landstingen 350 milj. kr. Hur man än vrider och vänder på detta förhållande, Göran Karlsson, blir ändå nettoresultatet, om man anlägger en helhetssyn, en urholkning av landstingens ekonomi med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Man ger med den ena handen, men med den andra handen tar man tillbaka hela bidraget och betydligt mer än så i form av en ny löneskatt.

Jag ifrågasätter inte socialdemokraternas ambitioner och goda vilja på detta område, men socialdemokraterna måste ändå göra klart för sig att ett förslag som i sin helhet innebär en urholkning av landstingens ekonomi med 200 milj. kr. inte underlättar den önskvärda utbyggnaden – tvärtom. Detta framgick också klart i den socialdemokratiska reservationen till finansutskottets betänkande nr 15 som behandlar finansplanen. Där sades det uttryckligen: "Strukturavgiften kommer också att få betalas av kommunerna. Redan av den anledningen bör man något revidera ner den kommunala konsumtionens tillväxt 1978 i förhållande till finansplanens kalkyler." I klartext betyder "revidera ner" att socialdemokraternas politik ger mindre utrymme för kommunal konsumtionstillväxt än regeringen vågar räkna med.

Jag har här en gång uppehållit kammaren med de här beräkningarna, men

socialdemokraterna måste en gång för alla försöka lära sig att ständigt höjda löneskatter är fördömande inte bara för företagen utan också för landstingens och kommunernas möjligheter att bygga ut äldresjukvård och barnomsorg.

Låt mig till sist, herr talman, något ta upp reservationen 4, som Göran Karlsson inte tog upp i sitt anförande. Reservationen gäller nej till medel för omvandling av tjänst vid Akademiska sjukhuset från biträdande överläkare till överläkare. Det är fråga om ett belopp på 15 000 à 20 000 kr. per år. Anledningen till reservationen är en socialdemokratisk motion med Göran Karlsson som första namn, en motion som har föranlett rubriker av typen "Politiskt mygel" och "Vänskapskorruption bland moderaterna" i socialdemokratiska tidningar. Motionen var så pass anmärkningsvärd att Akademiska sjukhusets direktör såg sig föranlåten att lämna en rad sakuppgifter i en skrivelse till utskottet.

Motionen har uppenbarligen tillkommit på grund av en ren missuppfattning av hur omvandlingar av läkartjänster går till. Det kan vara lätt gjort och det är ursäktligt. Men i stället för att erkänna att man varit ute i ogjort väder framhåller Göran Karlsson m. fl. sina insinuationer i reservationen, som går ut på att omvandlingen skulle ha föreslagits därför att den var avsedd för den som sakkunnig biträder mig i departementet. Jag skall därför här för kammaren och till kammarens protokoll så kortfattat som möjligt redogöra för frågan.

Förslaget i budgetpropositionen, som också biträds av utskottsmajoriteten, innebär att en biträdande överläkartjänst vid lungkliniken vid Akademiska sjukhuset skall omvandlas till överläkartjänst. Direktionen har begärt detta varje år sedan 1971, det år då möjligheten infördes att ha mer än en överläkartjänst vid en och samma klinik. Det är f. ö. det enda förslag till omvandling av tjänst som har varit med ända sedan 1971 men som ännu inte har bifallits. Ingen annan omvandling har heller förts fram så konsekvent och ihärdigt från sjukhuset som denna. Socialstyrelsen har också med undantag för denna senaste gång tillstyrkt varje år, och anledningen till detta är inte svår att se. Den stora lungkliniken vid Akademiska sjukhuset har nämligen endast en överläkartjänst. Överläkaren är dessutom tillika professor. Trots att sjukhuset är regionsjukhus och undervisningssjukhus är kliniken i det avseendet sämre ställd än kringliggande sjukhus. Gävle, Västerås, Falun, Arvika, Eskilstuna och Örebro har t. ex. två överläkare vid sina lungkliniker, och Umeå har tre, för att ta några näraliggande exempel.

Påståendet i reservationen att överläkartjänsten skulle vara avsedd för någon viss person faller på att tjänsten är sjukvårdsmässigt motiverad, inte personbunden. Överläkartjänsten är att betrakta som en helt ny tjänst och skall därför annonseras ut i bl. a. Post- och Inrikes Tidningar och Läkartidningen.

Efter ansökningstidens utgång skall direktionen överlämna ansökningshandlingarna till Uppsala universitet, vars medicinska fakultet utser tre till fyra sakkunniga. Med stöd av de sakkunnigas utlåtanden föreslår universitetet någon till tjänsten. Direktionen har därefter i sin tur att lämna förord till

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

tjänsten, varefter regeringen tillsätter den. Något utrymme för ovidkommande personliga hänsynstaganden finns således ingalunda.

Bakgrunden till direktionens upprepade begäran om en överläkartjänst är att den öppna vården vid lungkliniken har ökat starkt och att kliniken svarar för sjukvårdsområdets behov av astmavård och allergiutredningar för personer i vuxen ålder. Dessutom har tillkommit ökade krav på undersökningar av yrkesmedicinska lungsjukdomar. Det kan därför förutses att den blivande tjänsteinnehavaren får en betydande del av sin verksamhet förlagd till denna del av lungmedicinen, som har hög prioritet inom både sjukvård och forskning.

I andra sammanhang har socialdemokraterna varit lika angelägna som riksdagens övriga partier om att vi skall få en så starkt förbättrad yrkesmedicinsk verksamhet som möjligt. Jag hoppas att det vid närmare eftertanke också gäller för denna kliniks vidkommande.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan konstatera att varken fru Troedsson eller utskottets talesman tog upp våra krav på ökad fortbildning av personal och ökad information till allmänheten i fråga om preventivmedel. Inte heller svarade någon på min direkta fråga som gällde om kommersiell reklam fortsättningsvis skall få förekomma på mödra- och barnavårdscentraler. Det vore bra med ett klagörande på de punkterna.

Fru Troedsson har alldeles rätt i att jag varnade för onyanserad rädsla för p-piller och spiraler. Men jag krävde samtidigt respekt för de biverkningar som faktiskt förekommer, och jag krävde att åtgärder skall vidtas för att förbättra kvinnornas situation. Det finns ju klart konstaterade biverkningar, och det krävs ökad forskning på det här området. Detta är krav som många kvinnor skulle kunna ställa sig bakom. Det får inte vara så, att man i tacksamhet över att det över huvud taget kommit fram säkrare preventivmetoder förfaller till att sluta ställa krav. Det här är uppenbart ett klart försummat område.

Sedan vill jag säga några ord i den här andra debatten. Det är bara att konstatera att socialdemokrater och moderater tycks vara helt överens om att det inte förekommer någon social nedrustning ute i kommunerna. Jag tycker det är ett mycket märkligt påstående. Vi kan ta några näraliggande exempel.

I Stockholms kommun har man genom höjda taxor och avgifter bl. a. för pensionärerna allvarligt försämrat deras sociala service. Man har inom barnomsorgen dels höjt taxorna på barnstugorna, vilket utestängt många låginkomsttagare, dels tagit upp en diskussion om att öka barngruppernas storlek på barnstugorna, vilket också måste anses innebära en klar försämring av den sociala servicen, i främsta hand för barnens del. Och i Stockholms läns landsting är situationen på många sjukhus närmast katastrofal i dag.

Inom vpk har vi sagt att vi inte kan acceptera att man övervältrar kostnaderna på låg- och mellaninkomsttagarna genom de ökade kommunala och landstingskommunala skatterna. Inte heller kan vi acceptera att man t. o. m. trots dessa skattehöjningar tvingas skära ned inom den sociala

sektorn, vilket främst drabbar de svaga grupperna. Vi har lagt förslag om en progressiv statskommunal skatt, som skulle innebära en omfördelning av skattebördan. Ett annat förslag vi har ställt för att förbättra kommunernas och landstingens situation är att de befrias från moms. Det skulle innebära en klar lättnad rent ekonomiskt för dem.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om Eva Hjelmström hade lyssnat på mig, hade hon inte behövt påstå att socialdemokrater och moderater var överens i de ekonomiska frågorna. Men hon gjorde inte det, och då blev repliken som den blev.

Jag kan förstå att fru Troedsson känner sig irriterad över de många utredningarna som vi pekar på, men vi får ju vänta och se vad de ger för resultat. Vidare säger hon sig vara bekymrad över att vi skulle backa beträffande hemsjukvården. Det finns ingen anledning att vara bekymrad i det avseendet, fru Troedsson.

Angående långvården frågade fru Troedsson vad socialdemokraterna gjorde. Jo, vi började med överläggningar med landstings- och kommunförbunden och åstadkom ekonomiska satsningar från staten till dem.

Fru Troedsson tycks närmast ha fått arbetsgivaravgifter och struktur-
fundsavgifter på hjärnan – på annat sätt kan jag inte tolka hennes ord. Hela hennes resonemang är egentligen ganska horribelt. Om man höjer landstingens löner med några procent betyder det tydligen ingenting för fru Troedsson, som förra året reste land och rike kring och talade om att sjuksköterskorna skulle ha höjd lön. Men hur skulle den betalas utan att det gick ut över landstingens ekonomi? Det är bara ett spegelfäkteri som fru Troedsson bedriver när det gäller arbetsgivaravgifter och struktur-
fundsavgifter. En struktur-
fundsavgift skulle ju, som jag uttryckte det förut, användas till att skapa ett effektivare näringsliv, som skulle ge jobb åt människorna och sätta fart på de f. n. dåligt snurrande svenska hjulen. Fru Troedsson borde alltså inse att den har ett stort värde.

Sedan får jag lov att upprepa mig: Vad vill egentligen fru Troedsson göra, på vilket sätt tänker hon finansiera det nödvändiga stödet till långtidsvården? Det ger hon inget besked om. Varje åtgärd som måste vidtas kommer att på något sätt drabba också landstingen och kommunerna. Hur känge skall det dröja innan regeringen är beredd att handla när det gäller långvården? Skall det bli i år, skall det bli nästa år eller när? När ni har en riksdagsmajoritet som avslår våra motioner, varför gör ni då ingenting, varför tar ni inte de initiativ som ni säger att ni vill ta? Detta är ändå det avgörande. Ni förmår ingenting, om ni ingenting åstadkommer i det här fallet.

När ni vägrar att bestämma er för vad som skall ske, då har man rätt att säga att den borgerliga regeringen sviker de gamla och sjuka. Sådana ordfyrværkerier som fru Troedsson står för är dåliga hjälpmedel för långvårdens utbyggnad.

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Först några ord till Eva Hjelmström. Jag hoppas att det framgick av mitt anförande att jag också har den uppfattningen att biverkningsrapporteringen bör avsevärt förbättras. Vi ligger visserligen i det avscendet långt framme – kanske längst framme i världen – men det innebär inte att det inte finns behov av ytterligare förbättringar på det området. Där delar jag alltså helt Eva Hjelmströms åsikt. Jag hoppas att den proposition som skall kunna läggas fram i början av nästa år kommer att leda till en ännu bättre biverkningsrapportering än den vi har i dag.

Sedan några ord till Göran Karlsson. Det gläder mig att det inte var fråga om någon ny förändring av socialdemokraternas inställning till hemsjukvården, utan att man fortfarande håller fast vid att hemsjukvården måste förbättras såväl kvalitativt som kvantitativt, om vi skall kunna få en äldre sjukvård som är så bra, så effektiv och så mänsklig som möjligt.

Göran Karlsson frågade vad det kostar att öka landstingens löner. Naturligtvis blir landstingens lönekostnader betydligt större, om man hela tiden lägger på nya arbetsgivaravgifter. Om man å andra sidan säger, som socialdemokraterna ibland gör, att arbetsgivaravgifterna ingenting kostar därför att de skall avräknas vid lönelöshandlingarna, måste det innebära en försämrad situation för löntagarna – en situation som inte heller skulle förbättra deras vilja att ställa upp på obekvämt arbetstid eller på heltidsarbete.

Göran Karlsson frågar hur jag skall finansiera långtidssjukvården. Ja, jag tänkte i varje fall inte i första hand finansiera den genom att lägga på landstingen ytterligare löneskatter. Som jag redogjorde för i mitt inlägg har vi försökt underlätta landstingens situation genom att ta bort 2 % av löneskatten. För landstingen innebär det enbart i år ungefär 350 milj. kr. i minskade utgifter. 350 milj. kr. är mer än dubbelt så mycket som de 150 milj. kr. som socialdemokraterna i stället föreslår i direkta bidrag. Jag tror att det är viktigt att vi gör klart för oss – vilket herr Carlshamre var inne på i sitt inlägg – att det är helt orimligt att tro, eller försöka inbilla någon, att man löser dessa stora, mycket trängande, ytterst angelägna problem för landstingen genom att tro att det finns pengar att ta från himlen. Det finns det inte. Hur vi än bär oss åt kräver detta omprioriteringar inom landstingens verksamhet. Det kräver att andra verksamhetsområden, som i och för sig kan vara utomordentligt angelägna, får vänta eller får finna sig i en betydligt långsammare utbyggnadstakt. Det är den verklighet vi som väljare och politiker har att leva i under en lång följd av år framöver. Men vi löser ingalunda problemen – jag vill upprepa det än en gång – genom att framhärda i att ständigt lägga på landstingen nya löneskatter, löneskatter som vi sedan inte är beredda att ens kompensera till 100 %.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte försöka få fru Troedsson att ändra inställning när det gäller arbetsgivaravgifterna. Jag vet att hon är så förhäxad av den saken att det inte är lönt att diskutera. Men låt mig ta upp vad hon sade beträffande arbetsgivaravgifterna och avräkningen av dessa vid löneförhandlingarna. Fru Troedsson sade att detta skulle drabba löntagarna. Men fru Troedsson, hennes parti och den regering hon sitter i har sannerligen inte tagit hänsyn till löntagarna utan varit kvicka att åstadkomma försämringar för dem. Praktiskt taget varje åtgärd som regeringen har vidtagit har riktat sin udd mot löntagarna och den grupp som de representerar.

Den ekonomiska politik som den borgerliga regeringen fört har missgynnat landsting och kommuner och gjort att man tvingats höja både landstings- och kommunalskatten. Det kan fru Troedsson inte komma ifrån.

Vi socialdemokrater har försökt driva på när det gäller långtidssjukvården. Men eftersom vi i dag inte har någon majoritet i riksdagen kan vi endast lägga fram förslag som sedan avslås av majoriteten. Tänk vilka ramaskrin vi skulle ha hört, vilken kritik vi skulle ha fått från moderata riksdagsmän och tidningar för nonchalansen mot de gamla om situationen hade varit den omvända! Nu sitter ni själva i ansvarsställning. Det är ni som skall infria era frikostiga löften till väljarna – men då förmår ni ingenting. Det är handling, fru Troedsson, som är avgörande, inte vackra ord och fraser. När tänker fru Troedsson genom statliga insatser till landstingen göra någonting åt långtidssjukvården?

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! För att bespara kammarens ledamöter tid får jag nog be Göran Karlsson att läsa igenom vad jag sade i mitt första anförande om vad regeringen hittills har gjort för att underlätta landstingens besvärliga ekonomiska situation. Jag skulle också vilja uppmana Göran Karlsson att än en gång läsa igenom den reservation i finansutskottets betänkande där socialdemokraterna säger att deras politik leder till en mindre volymökning för kommunerna än regeringens politik.

Göran Karlsson menar att jag är förhäxad av arbetsgivaravgifterna. Jag är angelägen om att vi äntligen får en helhetssyn på vad vi gör i olika sammanhang, så att vi verkligen ser alla konsekvenserna av de förslag som läggs fram i riksdagen och i andra sammanhang.

När det gäller löneskatterna och andra avgifter har jag ansett det vara min skyldighet att påtala vilka utomordentligt negativa konsekvenser för landstingen dessa ständigt ökade skatter har haft hittills under 1970-talet. Säkerligen är detta en av många anledningar till att utbyggnaden av långtidssjukvården har släpat efter så starkt som den har gjort.

Jag nämner de här effekterna av olika åtgärder på landstingens skatteunderlag, därför att det under den senaste tiden har lagts fram ett förslag av socialdemokraterna och LO om löntagarfonder och kapitalbildning. Om det förslaget realiserades, skulle även det drabba skatteunderlaget för kommuner och landsting utomordentligt hårt. I förslaget föreslås nämligen ett tvångs-

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Fredagen den
31 mars 1978

Hälso- och sjuk-
vård, m. m.

sparande på 3 % av lönen. Detta tvångssparande skulle innebära att landstingen genom en försämring av skatteunderlaget på 6 miljarder kr. drabbades av en årlig inkomstminskning på ungefär 750 milj. kr. Är det så som Göran Karlsson säger, och det tror jag, att han ömnar för landstingens ekonomi, finns det all anledning för honom att i varje fall se till att dessa delar av LO:s och socialdemokraternas förslag icke realiserar.

Tredje vice talmannen anmälde att Göran Karlsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Då statsrådet Ingegerd Troedsson prövade anslagsframställningarna för akademiska sjukhuset i Uppsala, måste hennes avgörande på den punkt som hon själv berörde avslutningsvis i sitt inledningsanförande ha präglats av allt annat än saklighet.

Låt mig först redovisa följande. I sin anslagsframställning har direktionen för akademiska sjukhuset äskat 22 nya tjänster. Socialstyrelsen har i sin behandling av petitan sagt ja till 21 av de 22 äskade nya tjänsterna. Statsrådet har för sin del – av bl. a. ekonomiska skäl – tillstyrkt endast 6 nya tjänster.

Dessutom har akademiska sjukhuset begärt att få omvandla 19 biträdande överläkartjänster till överläkartjänster. Socialstyrelsen har ansett att man nu måste vara återhållsam när det gäller att tillstyrka sådana omvandlingar av tjänster. Trots det har man ansett sig vilja acceptera att så skall få ske i 11 av de 19 begärda fallen. Statsrådet har för sin del varit ense med socialstyrelsen om att det är nödvändigt med restriktivitet i dessa fall och ansett sig kunna godta endast sju omvandlingar av biträdande överläkartjänster till överläkartjänster.

Så långt är allt väl. I den svåra ekonomiska situation som vi befinner oss i är det helt naturligt att hårda prutningar måste göras även på dessa områden. Men i en situation som denna, när hårda prutningar måste göras, är det än angelägnare att prioriteringarna sker med hänsyn till de samlade behoven. Det är emellertid uppenbart att beträffande den punkt som statsrådet själv berörde har prioriteringen inte skett på sakliga grunder.

Statsrådet har mot socialstyrelsens vilja ansett att en biträdande överläkartjänst på lungkliniken bör omvandlas till en överläkartjänst. Socialstyrelsen har prioriterat en ny tjänst i allergologi vid lungkliniken. Jag vill inte göra gällande att statsrådet inte skall ha rätt att göra andra prioriteringar än de socialstyrelsen gör, men när så sker måste också sakliga motiv ligga bakom sådana beslut. Så är det inte i det här fallet. Det enda motiv som statsrådet anför i budgetpropositionen är att direktionen på akademiska sjukhuset under en följd av år har önskat en omvandling av den här tjänsten. Om det i fortsättningen kommer att vara statsrådets motiv vid prioriteringar, finns det verkliga anledning att vara allvarligt oroad.

Huvudmotivet för statsrådets överkörning av socialstyrelsen i det här fallet – det vidhåller vi, statsrådet Troedsson – är uppenbarligen att docent Olle

Hillerdal, som statsrådet har som sakkunnig i sitt departement, skall kunna återvända till akademiska sjukhuset efter sin tjänstledighet med stora möjligheter att få tillträda den här överläkartjänsten. Statsrådet berörde tillsättningen av de här tjänsterna, men det vet även statsrådet att det är ytterst sällan som man icke tillsätter en person som innehar den biträdande överläkartjänsten när den omvandlas till överläkartjänst. Då skall det vara mycket allvarliga skäl som ligger bakom detta, och sådana skäl tror jag knappast föreligger i det här fallet.

Det är helt naturligt att statsrådet inte vill erkänna att det är annat än sakliga motiv som ligger bakom den här prioriteringen från hennes sida. Men jag vill ännu en gång understryka att om prioriteringarna har sådana här grunder, finns det verkligen anledning att reagera, och det har vi gjort. I vår motion 1977/78:717 yrkar vi avslag på den här punkten i budgetpropositionen, och det yrkandet följs upp i reservationen 4 som jag också vill yrka bifall till.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Turordningen i debatten har blivit en aning lustig. Jag tog för givet att Göran Karlsson som första namn på den något egenartade motion som behandlar frågan om omvandling av tjänst vid akademiska sjukhuset också skulle ta upp den i sitt anförande. Men nu tog Ivar Nordberg upp frågan, och i stora delar får jag väl hänvisa till min tidigare skildring av sakkörhållandet och de motiv som ligger bakom.

I den socialdemokratiska motionen talade man om att yttersta restriktivitet måste tillämpas, och man talade om att en sådan här omvandling skulle kosta 50 000 kr. I sin reservation har nu socialdemokraterna prutat på det hela, och man är nere vid 20 000 kr. Akademiska sjukhuset beräknar att en sådan här konvertering skulle kosta ungefär 15 000 kr. per år.

Ivar Nordberg talar här om att jag skulle ha kört över av socialstyrelsen. Jag finner det något förvånande. Det är nämligen så att socialstyrelsen har ansvaret för läkarfördelningsprogrammets genomförande. Därför måste styrelsens uppfattning tillmätas allra största betydelse när det gäller inrättandet av nya tjänster. Däremot kan socialstyrelsen på andra håll inte påverka fastställandet av på vilken nivå en tjänst skall placeras. Det står således sjukvårdshuvudmännen fritt att välja om en medgiven tjänst för specialistkompetent läkare skall inrättas för en överläkare, för en biträdande överläkare eller för en avdelningsläkare. Endast vid de statliga sjukhusen, akademiska sjukhuset och karolinska sjukhuset, anför socialstyrelsen synpunkter.

Som jag sade i mitt tidigare anförande har socialstyrelsen tidigare varje år tillstyrkt omvandlingen av befintlig tjänst vid lungkliniken till överläkartjänst, men sista gången avstyrkt den.

Det är inte så uppseendeväckande om regeringen i fall som dessa gör en självständig bedömning av angelägenheten mot bakgrund av dels direktionsens, dels socialstyrelsens uppfattning i frågan, liksom det är de olika landstingen som avgör motsvarande frågor med utgångspunkt i bl. a. direktionsens uppfattning av på vilken nivå en medgiven tjänst skall inrättas.

När det gäller tjänsten i allergologi förde direktionen fram den som nr 14 i prioriteringsordningen. Därigenom föll tjänsten utanför ramen för vad som rimligen kan godtas i fråga om nya tjänster, för även om vi naturligtvis skulle önska få många av de här 21 nya läkartjänsterna som direktionen har begärt i sina petita måste, som Ivar Nordberg så riktigt anför, yttersta restriktivitet tillämpas när det gäller inrättande av nya tjänster eller när man tar på sig nya kostnader.

Detta är alltså sakkörhållandet. Jag vågar personligen göra den bedömningen att om socialstyrelsen inte skulle ha tillstyrkt den nya tjänsten i allergologi skulle man utan vidare ha varit beredd att sin vana trogen också tillstyrka den konvertering av en biträdande överläkartjänst till överläkartjänst vid lungkliniken som det nu är fråga om.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte kostnaderna för den här tjänsten som är det primära, utan det är principerna för de prioriteringar som sker från regeringens sida. Här har regeringen med statsrådet Troedsson i spetsen gjort en prioritering som går stick i stäv med de rekommendationer som socialstyrelsen har gjort. Statsrådets enda argument för den omprioriteringen är att den här tjänsten har man äskat under en lång följd av år. Men just det året när socialstyrelsen anser att det finns andra tjänster som bör prioriteras framför denna tjänst kör regeringen över socialstyrelsens prioritering. Vad är det som har förändrats från i fjol, fru Troedsson? Någonting måste ha inträffat med tanke på att fru Troedsson i fjol inte följde socialstyrelsens rekommendation att då omvandla tjänsten. Först i år gör fru Troedsson det. Är det inte sannolikt att det är den sakkunnige, som efter den tidpunkten har kommit till departementet, som har lyckats påverka statsrådet till den här omvandlingen av tjänsten som biträdande överläkare till en överläkaretjänst?

Principen att man skall fästa stor vikt vid att myndigheten under en lång följd av år har äskat tjänsten måste ändå ställas mot alla de nya tjänster som äskats. Vad är det statsrådet menar att man har anledning att fästa mindre vikt vid, när det gäller de nya tjänsterna och de tjänster som socialstyrelsen har förordat skall omvandlas i förhållande till den här ifrågavarande tjänsten?

Statsrådet lämnar ingen som helst redovisning av detta i budgetpropositionen. Därför finns det anledning att verkligen reagera mot det sätt som statsrådet har agerat på i den här frågan.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Jag tycker det är häpnadsväckande insinuationer som Ivar Nordberg för fram. Vad är det som har förändrats sedan i fjol? undrar Ivar Nordberg. Den frågan tycker att jag Ivar Nordberg lämpligen kunde ställa till socialstyrelsen, som vartenda år sedan 1971 – alltså åren 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976 och 1977 – har tillstyrkt den här tjänstomvandlingen. Det enda som har förändrat sig av betydelse för socialstyrelsens bedömning är förmodligen att styrelsen har tillstyrkt den tjänst i invärtes allergologi som

direktionen förde fram som nr 14 i prioriteringsordningen. Men hänsyn till det har man ansett att eftersom avdelningen då skulle ha fått två överläkars-tjänster skulle konverteringen inte längre vara lika angelägen.

Som jag nämnde har tjänsten i allergologi förts fram som nr 14 i prioriteringsordningen. Med hänsyn till det bekymmersamma ekonomiska läget har naturligtvis yttersta restriktivitet måst iakttagas när det gäller inrättande av nya tjänster, som inte bara i sig kostar ganska mycket, utan som också drar med sig kringkostnader för utökad verksamhet. Detta är anledningen till att vi av ekonomiska skäl har nöjt oss med att föreslå sex tjänster av de 21 som Ivar Nordberg tidigare nämnde.

Jag skulle till Ivar Nordberg vilja ställa frågan: Varför skall lungkliniken, med hela dess stora behov av utbyggd öppen vård och yrkesmedicinsk verksamhet, behöva bli lidande på grund av att en av dess biträdande överläkare är tjänstledig och tjänstgör som sakkunnig inom socialdepartementet? Svaret på den frågan tror jag är betydligt mer intressant för de patienter som det här är fråga om.

IVAR NORDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske vore mera relevant att ställa frågan varför andra kliniker skall behöva bli lidande därför att statsrådet Troedsson har en biträdande överläkare som sakkunnig i sitt departement.

När det gäller socialstyrelsens förändrade prioritering är det helt klart att socialstyrelsen har gjort sin prioritering med utgångspunkt i de nya äskanden som har kommit från akademiska sjukhuset – nya äskanden om nya tjänster och nya äskanden om omvandlingar av tjänster. Det är med den utgångspunkten som socialstyrelsen har gjort sin bedömning och kommit fram till att styrelsen haft anledning att ändra sig beträffande denna tjänst, men egendomligt nog har statsrådet då icke haft anledning att följa socialstyrelsens prioritering. Det finns, som jag har sagt, uppenbara skäl som talar för att den prioritering som statsrådet har gjort icke vilar på saklig grund.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Ivar Nordberg förvånar mig mer och mer. Andra kliniker skulle alltså bli lidande på grund av statsrådets ställningstagande! Nu tror jag inte att Ivar Nordberg har någon replikrätt, men Ivar Nordberg kan ju sedan tala om för mig vilka kliniker som skulle kunna bli lidande. Jag vågar hävda att han blir mig svaret skyldig.

Faktum är att jag har den uppfattningen att man skall vara försiktig vid konverteringar av tjänster. Men samtidigt är det, som akademiska sjukhusets direktör framhåller i sin tjänsteskrivelse till sjukhuset, så att karolinska sjukhuset och akademiska sjukhuset har legat utomordentligt illa till i förhållande till andra sjukhus när det gäller överordnade tjänster. I långsam takt försöker vi därför återställa balansen för akademiska sjukhusets och karolinska sjukhusets vidkommande i förhållande till andra undervisnings-sjukhus och även i förhållande till andra sjukhus inom resp. regioner. Det är inte på något vis fråga om att några andra kliniker blir lidande!

Som jag sade i mitt första inlägg har denna konvertering begärts av sjukhusets direktion – och den kan väl knappast beskyllas för att gå något politiskt partis ärenden – varje år sedan 1971. Det finns ingen annan konvertering som har begärts lika ihärdigt från direktionens sida som just denna tjänst, och som jag tidigare sade är motiveringen till att det behövs ytterligare en tjänst i överordnad ställning det starka behovet av en utbyggd öppen vård inom lungklinikens verksamhet, inte minst på grund av yrkesmedicinska behov.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Sysselsättningen och arbetslösheten är helt dominerande frågor i dagens Sverige, men jag vill ta upp ett motsatt förhållande, nämligen personalbristen på våra sjukvårdsinrättningar. Jag vill då i första hand beröra personalsituationen inom långvården, som kan betecknas som minst sagt katastrofal.

Jag vet inte hur utskottet har läst vår motion, för utlåtandet när det gäller frågor med anknytning till äldresjukvården talar i första hand om en eventuell planerad utbyggnad av antalet vårdplatser. Dessutom hänvisar man till en lång rad utredningar, och de behandlar inte frågan om personalbristen. Vpk-motionen ägnas några rader som jag vill citera:

”Förslagen om utbildning för personalen för långtidssjukvården syftar som ovan nämnts bl. a. till att förbättra rekryteringen till detta vårdområde. I betänkandet föreslås även bl. a. att långtidssjukvården skall bli ledande när det gäller att utveckla en gruppvård med förbättrad kontinuitet, ökat medinflytande för patienterna och ökade möjligheter att ta till vara all personals teoretiska och praktiska kunskaper, intresse och engagemang. Eftersom flera utredningen, nämligen VÅRD 77, gymnasieutredningen och utredningen om sjukvårdens inre organisation, i det fortsatta utredningsarbetet bl. a. har att beakta problemen med rekrytering av personal till långtidssjukvården påkallar inte motionen 1977/78:374 någon åtgärd av riksdagen.”

Vad är nu detta för svammel? Det finns i varje fall ingen godtagbar motivering till avslag på motionen. Det är ju nu man behöver personal. De få som finns går ju ner för räkning därför att man alltid jobbar med otillräcklig personal. Hur skall en gruppvård med förbättrad kontinuitet se ut, då det inte finns personal att gruppera med? Visst är det bra att man talar om utbildning, men 40 % av de nyutexaminerade undersköterskorna slutar under första anställningsåret, och då finns varken intresse, engagemang eller kunskaper att ta till vara.

Det berättas från ett sjukhus i Stockholm att man använder sig av lappar om vad personalen skall göra, som är uppsatta på väggarna och skrivna på fem olika språk. Det är enda möjligheten att kommunicera. Vilket ökat medinflytande får patienterna, när detta är enda möjligheten till kontakt?

Det hjälper inte, statsrådet Trocdsson, med utredningar och ambitionsnivåer hos utredare, om man inte har kontakt med verkligheten eller är överens med ansvariga huvudmän. De alternativplaner som presenteras i utskottets

utlåtande blir då tomma fraser.

Så sent som i februari i år, när landstingens förvaltningsutskott träffades på ett seminarium i Stockholm för att diskutera ekonomi, sades det klart ut att det inte går att bara satsa på långvården. Vad hjälper det att satsa där, när man inte kan få tag på personal? Vi har stått med långvårdsavdelningar tomma i ett par år på grund av bristen på personal, medan andra avdelningar där man lyckats få personal är överbelagda. – Det var ordföranden i förvaltningsutskottet i Jönköpings landsting som yttrade detta.

Samma erfarenhet redovisades från Uppsala. 54 nya långvårdspplatser står färdiga men utan verksamhet på grund av personalbrist.

Att det inte bara är att satsa på långvården blev också den slutsats som de 21 förvaltningsutskottsledamöterna drog av denna sammankomst. Detta visar vad vi också sagt i motionen, nämligen att arbetskraftsbristen inom åldringsvården är ett problem för hela landet och inte enbart ett storstadsproblem. Det har talats ganska mycket här om utbyggnaden av långtidsvården och om att ekonomin inte är tillräcklig för landstingen, men vårdplatser är ju inte meningsfulla om de inte kan utnyttjas på grund av personalbrist.

I vår motion har vi givit exempel på att omsättningen av personal är mer än hundraprocentig på vissa vårdenheter. Också i den sysselsättningsutredning som gjorts av Spri finns många exempel på detta. Vi anser att den avgörande orsaken till att så många slutar sina anställningar är arbetsförhållandena inom sjukvården – arbetsförhållandena som förvärras för dem som jobbar genom att man aldrig har full personalbesättning. Kan man inte stoppa detta ekorrhjul riskerar sjukhusen att bli helt utan personal i framtiden.

För att lösa personalfrågan ger landstingen nu beredskapsjobb inom sjukvården åt unga arbetslösa. Trots att det är tjänster det gäller blir det ett beredskapsjobb, och man tvingas ställa den fråga som ett arbetsmiljöombud för Kommunalarbetareförbundet ställt: Är det minderåriga som skall klara landstingens personalkris? Trots att ungdomar under 18 år egentligen inte får anställning inom vårdsektorn fanns det inom Stockholms landsting i februari i år inte mindre än 1 091 ungdomar under 18 år i arbete, flera 14- och 15-åringar. Det har hänt i flera fall att unga sjukvårdsbiträden knäckt sina ryggar i det tunga arbetet och invalidiserats för hela livet. Vidare har det ökade deltidsarbetet inom sjukvården lett till att arbetscheman blivit så sönderstyckade att det blir omöjligt att anställa personal på heltid. Inser statsrådet Troedsson att det är nödvändigt att bryta denna trend när det gäller personalomsättningen på vårdsidan? Främst är det angeläget ur vårdsynpunkt, därför att den innebär en dålig vård, men det kostar också pengar i sexsiffriga tal med all nyrekrytering. Vänsterpartiet kommunisterna har i varje fall insett att det är en nödvändighet.

Vi tror att ett sätt att bryta fluktuationen är att minska arbetstiden till sex timmar om dagen. Det skulle underlätta schemaläggningen om alla arbetade lika länge och kanske göra sjukvårdsarbetet mera attraktivt. Statsrådet Troedsson har vid flera tillfällen sagt att sjukvårdspersonalens löner måste anpassas till det arbete den utför. Vi är överens om det. En sextimmarsdag

med lönekompensation skulle kanske delvis lösa det problemet.

Vi har vid detta tillfälle nöjt oss med att begränsa kravet till en försöksverksamhet inom långvården, som är mest illa utsatt, även om behovet finns inom hela sjukvården. Men inte ens en försöksverksamhet är regeringen överens om. Någonting måste göras med det snaraste, och jag vill fråga: Vad tänker statsrådet göra i stället?

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 374.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Bara en kort replik.

Mycket av det som Karin Nordlander tar upp är jag helt överens med henne om. Det är också en del av de saker som hon tar upp som är anledningen till att några av utredningarna fått i uppdrag att skyndsamt lägga fram förslag till förbättringar som just berör personalens arbetssituation.

Karin Nordlander frågade om utredningarna hade någon kontakt med verkligheten. Ja, det är just det som jag försökt se till att de skall ha när det gäller att utse ledamöter i utredningarna. Utredningen om sjukvårdens inre organisation består t. ex., förutom av en hög jurist som är ordförande, av representanter för de olika personalorganisationerna och för landstingen just därför att det skall vara folk som jobbar på fältet och känner till förhållandena som skall kunna föreslå ändringar i lagstiftningen och andra åtgärder för att förbättra trivseln och öka möjligheterna till gruppvård, lagarbete, självstyrande kliniker och annat, som jag tror avsevärt skulle kunna förbättra personalens trivsel och bidra till att den i större utsträckning vill stanna kvar inom vårddyrket.

HISÄ, utredningen om hälso- och sjukvård för äldre, har tagit upp väldigt många av de problem som Karin Nordlander nämnde. Det är också anledningen till att dess betänkande i tillämpliga delar har lämnats över till de övriga utredningarna.

Utredningen Vård 77 ligger under utbildningsdepartementet, men om jag inte är fel underrättad kommer den under årets lopp att lägga fram förslag till en rad åtgärder som är ägnade att förbättra situationen för vårdpersonalen.

SIO torde komma med ett principförslag redan till årsskiftet.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ett ordspråk som säger att medan gräset växer dör kon, och det kan väl ligga någonting i det just när det gäller utredningar.

Det är många frågor som måste lösas för att personalfrågan på sjukhusen skall klaras. Det gäller naturligtvis också utbildningen. I dag saknas lärare för vårdutbildning, det saknas praktikplatser för att den kommunala högskolans vårdutbildning skall kunna fungera, och det betyder tomma elevplatser. VÅRD 77, som nämns i utskottsbetänkandet, åberopas också av Landstingsförbundet, som ställer förväntningar på regeringen. Där väntar man tydligen på varandra! Det löser heller inga problem att banta förpraktiken, något som också ligger i förslaget. Det medför bara en försämrad utbildning.

Men enbart utbildning löser inte problemen med personalomsättningen. Det måste andra personalpolitiska åtgärder till. Dålig arbetsmiljö, pressande arbetsuppgifter, otillfredsställelse över att känna att man inte räcker till och de låga lönerna är de troliga orsakerna till personalomsättningen. Någon systematisk insamling av uppgifter från berörd personal, som helt kan dokumentera orsakerna, har hittills inte gjorts men skall tydligen göras. Sådana fakta måste ligga till grund för lämpliga åtgärder. Man måste lyssna till personalen då den säger att det inte räcker med mer pengar för att locka sjukvårdspersonal. Det som krävs är bättre arbetsförhållanden, som kan skapas bara genom att man får tillräckligt med personal. En kortare arbetstid utan deltid är ett krav som starkt förts fram från de fackliga organisationerna och från de anställda själva. Den dåliga barn tillsynen är en annan fråga som innebär problem, och den borde man kunna lösa.

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Det är inte alls fråga om att medan gräset växer – dvs. medan utredningarna pågår – dör kon. Mycket är på gång i detta avseende i landstingen. När det gäller praktikplatser, som verkligen har varit en trång sektor, föreligger förslag från VÅRD 77 som nu är på remiss. Jag hoppas att det förslaget, om det genomförs, snabbt skall leda till förbättringar. Jag vill också helt kort ta upp en annan sak som Karin Nordlander nämnde. Jag menar att det är utomordentligt viktigt att vi ser till att vi har ett skatte- och bidragssystem här i landet som gör att skillnaden i behållning mellan hel- och deltidsarbete resp. mellan bekväm och obekväm arbetstid inte blir för liten – detta inte minst av hänsyn till sjukvårdens personalbehov.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! I budgetpropositionen konstateras att en kraftig utbyggnad av sjukvården skett de senaste decennierna. Samhällets totala kostnader för hälso- och sjukvården ökade under perioden 1966–1976 med knappt 6 miljarder kronor till drygt 20 miljarder. Hälso- och sjukvårdssektorns andel av BNP ökade från ca 4 % år 1966 till drygt 8 % år 1976. Antalet yrkesverksamma inom sektorn har under samma period ökat från 130 000 till drygt 250 000.

När man nu presenterar de här siffrorna för allmänheten blir den spontana reaktionen ofta så här: När det nu har satsats så mycket på sjukvården hur kan det då komma sig att man får vänta i veckor på att få träffa en läkare, att man får vänta i månader på en gallstensoperation, att man får vänta i åratal på en höftledsoperation?

Det är bara att konstatera: i den mån köerna ökar trots den kraftiga utbyggnaden av sjukvården beror detta på att vårdefterfrågan har stigit ännu snabbare än ökningen av resurserna.

För den som i över 30 år har deltagit i landstingsarbete är det här ingen nyhet. Liknande situationer har vi levt med hela tiden. Ständigt måste frågan vara: Används de resurser vi har på rätt sätt? Tid efter annan har också diskussioner förts om detta.

Redan på 1950-talet talade man om "lägsta möjliga omhändertagandenivå", vilket innebar att man skulle försöka bättre anpassa vårdinsatserna till den enskilda människans behov av vård. I början av 1970-talet kom som en följd av detta tänkande nivåstruktureringen inom sjukvården.

Nu måste vi, som en följd av dagens behov och den framtida åldersstrukturen i samhället, prioritera långtidssjukvården i dess olika former.

Därutöver måste vi få en bättre balans mellan slutet och öppen vård. Vad som sägs i propositionen i det avseendet är säkerligen riktigt. Allmänheten kräver närservice och kontinuitet inom hälso- och sjukvården. Det kravet måste så långt möjligt tillgodoses.

Ökade resurser till primärvården inkl. distriktsvården bör rimligen kunna leda till att allt fler får sitt vårdbehov tillgodosett på denna nivå. Förhoppningsvis kan detta innebära minskat tryck på dyrare vårdformer.

Av största vikt är då givetvis ett effektivt samarbete med den primärkommunala socialvården, främst beträffande hemsjukvård och distriktsjukvård.

Man kan ställa frågan: Kommer framtidens sjukvårdsresurser att räcka till, eller får vi fortsätta leva i en kronisk bristsituation?

Svaret på dessa frågor tror jag inte vi kan finna enbart i storleken av samhällets satsningar på sjukvårdsområdet. Det är inte bara en fråga om satsning av pengar och utbildning av personal. Det är också en fråga om allmänhetens vilja och förmåga att slå vakt om sin egen personliga hälsa genom sunda livsvanor och förebyggande åtgärder.

Man har kallat detta personliga engagemang för friskvård eller egenvård. Oavsett benämningen kan det visa sig värdefullt med ökad satsning på information om någon form av bashälsoprogram för egenbruk.

Allmänheten har genom upplysning blivit observant på hälsorisker i omgivningsmiljön. På samma sätt bör man genom effektiv information kunna undvika vissa triviala sjukdomstillstånd.

Såvitt jag kunnat bedöma – det har andra konstaterat tidigare i den här debatten – är alla överens om de satsningar som nu skall ske och de prioriteringar som måste göras inom sjukvårdsområdet. Denna enighet är värdefull med hänsyn till de stora och viktiga frågor det gäller.

Enighet råder också om att sjukvårdshuvudmännen måste erhålla ekonomiskt tillskott för att klara en högre utbyggnadstakt. Om hur detta skall ske råder delade meningar. Men det är en detalj i den stora frågan, som inte bör få undanskymma det faktum att det råder en långtgående enighet när det gäller sjukvården för framtiden.

När vi nu skall fördela samhällets resurser – i den mån vi har någonting att fördela – när vi skall överföra pengar från exempelvis staten till den kommunala verksamheten, är det värt att något beröra principerna för transferering av medel från staten till kommunerna och landstingen.

Jag anser att statsbidrag i princip inte bör vara bundet till visst ändamål i fall som vi här diskuterar. Man bör, tycker jag, så långt det är möjligt, lämna generella bidrag att fritt användas av resp. huvudman. Vi skall för framtiden så långt möjligt undvika bundna statsbidrag, öronmärkta pengar. Jag ställer

mig därför helt bakom det förslag som regeringen framlagt beträffande den här transfereringen.

En grundprincip som jag tror att vi alla är överens om när det gäller att förstärka landstingens, sjukvårdshuvudmännens, ekonomi är att det är ett socialt krav att ingen enskild på grund av avgift skall tvingas avstå från vård. Det är en viktig princip att slå fast i detta sammanhang. Visst kan vi ändra avgifter, visst kan vi på olika sätt försöka förbättra sjukvårdshuvudmännens ekonomi, men det får aldrig ske på så sätt att enskilda människor på grund av att det kostar för mycket avstår från en nödvändig vård.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

PER GAHRTON (fp):

Herr talman! I debattboken Öppet brev om långvården säger hemsjukvårdspatienten Carin Larsson, 65 år, så här: "Jag är så glad att jag får vara hemma igen. Visst blir man bra omskött på långvården. Men man är ju ändå bara ett nummer där."

I de korta meningarna sammanfattar hon långvårdens kärnproblem: hur mycket man än bygger ut, hur mycket man än ökar personaltäthet och minskar patientantal per rum är institutionsvården ändå alltid en sorts nödlösning, det moderna samhällets offentliga och opersonliga omhändertagande när det privata och personliga omhändertagandet inte står till buds.

Man kan naturligtvis se det som ett oerhört framsteg att långtidssjuka inte längre tas om hand av fattigvården, som ofta skedde ända fram till 1927, utan i stället på 55 250 platser inom institutionsbunden långtidsvård.

Man skulle också kunna se utvecklingen som en väldig förändring av befolkningssammansättningen som har medfört att 1990 var femte svensk kommer att vara över 65 år och 140 000 över 85 år.

En tredje möjlighet är att se den beräknade ökningen av vårdplatsbehovet som ett yttersta symptom på en samhällsutveckling som har gått snett, som isolerar, passiviserar och stöter ut den äldsta generationen så att till slut bara vårdanstalten återstår som en tillflyktsplats undan ett samhälle som inte orkar ta ett direkt och personligt ansvar för den äldsta generationen, som försöker köpa sig ett gott samvete genom det indirekta bidraget via skattsedeln till institutionsbyggen i all oändlighet.

Någon sanning lär det ligga i alla dessa tre förklaringsmöjligheter till den institutionsbundna långtidsvårdens tillväxt och omätliga platsbehov. Men under senare år har lyckligtvis en förskjutning skett från de båda första förklaringsmodellerna till den tredje. Man tolkar inte så ofta vårdplatsutbyggnad som ett okomplicerat mått på sociala framsteg, man uppfattar inte så ofta den som bjuder högst i platsantal som den mest omsorgskännande. Man nöjer sig inte heller så ofta med att resignerat peka på befolkningsutvecklingens åldringsexplosion och de mångtusenhövdade vårdköerna.

Man förstår alltmer att vårdbehovet inte bara kan bekämpas genom platsutbyggnad, att det handlar om hela den äldre generationens ställning i samhället.

Ett exempel på denna nya insikt finns i socialdepartementets utrednings-

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

rapport De äldre och hälso- och sjukvården.

Man har där bl. a. ett ingående resonemang kring passivitetens och den sociala isoleringens effekt på hälsotillstånd och vårdbehov. Man skriver:

”Det finns många skäl att anta att cellens liksom organens och hela individens vitalitet bibehåller livskraft och funktionsduglighet genom att brukas. Ett sådant antagande är i varje fall mer välgrundat än uppfattningen att den äldre friska människan plötsligt behöver vila efter ett arbetsfyllt liv.”

Men det är ju just detta senare, tvivelaktiga antagande som har legat till grund för hela pensioneringssystemet och äldrepolitiken. Nu skriver utredningen att ”det finns anledning att mildra tillämpningen av generella regler knutna till den kronologiska åldern och i stället slå vakt om de äldres rätt att fortsätta arbeta om de kan och önskar det”.

Exakt samma synsätt har sedan länge präglat folkpartiets äldrevårdspolitik. År 1969 lade vi fram förslag om en rörlig pensionsålder i programmet Aktivitet och trygghet för de äldre, en princip som delvis kunde genomföras genom den s. k. Hagauppgörelsen 1974 och som trädde i kraft 1976 i form av rätten till delpension och generösare regler för uppskjutet pensionsuttag.

Men det finns mycket mer att göra innan pensionärerna är helt integrerade i samhället som aktiva människor i social gemenskap. En arbetsgrupp inom folkpartiet har lagt fram ett förslag till program för ”Ett mänskligare samhälle för de äldre”. Där finns bl. a. krav på en utveckling av den rörliga pensionsåldern så att inte bara rätten till pension, utan också rätten till arbete, blir rörlig upp till 70-årsåldern. Där finns idéer om ett utvecklat integrerat serviceboende. Där finns förslag om att alla fasta biologiska åldersgränser skall tas bort. Där finns långtgående uppslag till olika modeller för ökat inflytande för pensionärer över samhällsutvecklingen i allmänhet och de äldres förhållanden i synnerhet.

Självfallet kan inte ens de mest långtgående åtgärder av det slaget undanröja behovet av en såväl kvantitativt som kvalitativt väl utbyggd äldresjukvård. Men måste den ske i institutionsform i så stor utsträckning som nu är fallet och som än mer förutspås i prognoserna?

Det är inte säkert. Enligt en undersökning av rörelsehandikappade långvårdspatienter, av vilka 80 % var 65 år eller äldre, i Stockholms län härområdet hade två tredjedelar ett ganska litet omvårdnadsbehov. De kunde klara sig helt själva eller med viss hjälp med personlig hygien, påklädning och liknande. 28 % beräknades klara sig ensamma hela natten och större delen av dagen. Bara 4 % var i behov av nästan heltidstillsyn. 10 % skulle klara sig i en vanlig handikappanpassad bostad. Ca hälften behövde boendeformer med litet mer service. 41 %, alltså mindre än hälften, skulle behöva dygnetrunt-service. Enligt utredningen hade vid undersökningstillfället ungefär hälften av patienterna varit klara för utskrivning från långvården i minst tre månader. Varför hade de då inte fått lämna långvårdsinstitutionen? Socialutredningen gör i sitt delbetänkande 3 om avgifter inom långvården följande kommentar till dessa siffror: ”Stockholms läns landstings undersökning från år 1975 redovisar resultat som visar att en betydande del av långvårdspatienterna är

rehabiliteringsbara. De skulle behöva insatser som andra än sjukvårdshuvudmannen har ansvaret för."

Det finns alltså en flaskhals inte bara vid intagning till långvårdsinrättning utan också vid utskrivning. Enligt pensionärsundersökningens enkät skulle 22 % av alla långvårdspatienter kunna skrivas ut till "för patienterna bättre boende- och vårdformer" om mottagningsförhållandena hade varit tillfredsställande utbyggda och organiserade. 1 300 skulle kunna skrivas ut till sin egen bostad, 1 800 till ålderdomshem.

Mot den bakgrunden måste ett förstahandsmål för en mänskligare äldrejukvård vara en tillfredsställande utbyggnad av alternativa, öppna vårdformer. En grundförutsättning för öppen långtidsvård är naturligtvis att den sjuke har en egen bostad.

Mot den bakgrunden är Ivan Svanströms motion minst sagt anmärkningsvärd. Han vill ha s. k. differentierade avgifter inom långtidsvården. Det skulle effektivt göra det omöjligt för många långvårdspatienter att behålla en egen bostad. Socialutredningen skriver i sitt betänkande om långvårdsavgifterna bl. a.: "Det är av synnerligen stor betydelse för patienter inom långvården att kunna få behålla bostaden. -- Den sjuke kan uppleva förlusten av bostaden så att myndigheterna klipper av kanske den sista förbindelselänken patienten har med sitt tidigare friska liv. Bostaden symboliserar ett hopp om ett liv utanför sjukhuset."

Mot den bakgrunden avstod socialutredningen från att föreslå differentierade långvårdsavgifter. Också Landstingsförbundet har frångått sitt tidigare krav i den riktningen. Folkpartiet fastslog senast på sitt landsmöte 1974 att långvårdsavgifterna skall var enhetliga. Men Ivan Svanström leker fortfarande med tanken att mildra landstingens finansiella problem med metoder som går ut över långvårdspatienternas rehabiliteringsmöjligheter. Det är anmärkningsvärt.

Utöver en egen bostad är det naturligtvis mycket mer som behövs för att skapa en mänskligare sjukvård utanför institutionerna. Hemsjukvården måste byggas ut. Den tanke om rätt till ledighet och ekonomisk ersättning till vuxna barn som tar vård om en förälder eller mor- eller farförälder som finns i Gunnel Jonängs motion och i det särskilda yttrandet av Gunnar Biörck i Värmdö finns med också i folkpartiets äldrevårdsprogram. Det kan vara rimligt, som utskottet förordar, att skynda långsamt i väntan på utvärderingar och utredningsresultat. Men i princip är tanken riktig och värd ytterst seriösa överväganden. Man bör notera att det vanligen inte skulle bli tal om unga, aktiva barnfamiljer som skulle ta hand om sina egna åldrande föräldrar. Befolkningsutvecklingen har gjort att det i stället snarast blir tal om att generationen omkring 60 år i större utsträckning tar hand om sin föräldrageneration av 80-90-åringar, dvs. den pensionärsgrupp som kommer att växa snabbast under 1980-talet.

Det finns alltså mycket att göra för att minska trycket på långvårdsinstitutionerna.

Mot den bakgrunden är den socialdemokratiska partimotionen uppseendeväckande. Där finns några pliktskyldiga ord om behovet av ökad

hemsjukvård. Men i övrigt är hela tyngdpunkten lagd vid behovet av utbyggnad av den institutionsbundna långtidsvården. Man skriver i klartext: "Sjukhemmens utbyggnad och en ökad personal på sjukhemmen är en nyckelfråga i dagens långtidsvård."

Jag är övertygad om att den inställningen är sakligt felaktig och mänskligt olycklig. Den leder obönhörligen till en utbyggnadskapploppning med vårdköerna som slukar resurser och engagemang och tränger undan alla andra perspektiv och alternativ.

Visst måste vi bygga ut fler långvårdsplatser, men det kommer ju också att ske genom sjukvårdshuvudmännen helt utan detaljerade anvisningar från riksdagen, i minst den omfattning som socialdemokraterna föreslår; 2 300 platser per år. Det skulle innebära ca 63 000 platser totalt 1985 inom somatisk långtidsvård. Om man utgår från en beräkning som utredningen om de äldres hälso- och sjukvård gjort skulle det vara för litet. Behovet skulle uppgå till drygt 70 000 platser eller 71,5 platser per 1 000 invånare som fyllt 70 år. Socialstyrelsens normtal ligger på 70–75 platser per 1 000 invånare som fyllt 70 år.

Kan man alltså anklaga socialdemokraterna, sjukvårdshuvudmännen och regeringen för att planera för låg utbyggnad av långvården? Nej, jag tror inte det. Kanske är utbyggnaden i själva verket för hög. Utredningen om de äldres hälso- och sjukvård menar t. ex. att "normtalets värde kan starkt ifrågasättas som riktpunkt för planeringen" och pekar på Västerbotten och Blekinge som exempel. Vid årsskiftet 1976–1977 hade Västerbotten 63 vårdplatser per 1 000 invånare som fyllt 70 år. Blekinge hade bara 37.

Naturligtvis vore det frestande för mig som folkpartist att av de siffrorna dra slutsatsen att äldresjukvården är nästan dubbelt så bra i det liberalt präglade Västerbotten som i det massivt socialdemokratiska Blekinge. Men så är självklart inte fallet. Äldresjukvårdens kvalitet kan inte mätas med normtal och antal vårdplatser i institution. Kanske har socialdemokraterna i Blekinge begripit det. Deras partivänner i riksdagen har det definitivt inte. En mera fantasilös och andefattig framställning om äldresjukvårdens problematik än den socialdemokratiska partimotionen får man leta länge efter.

I slutet av debattboken *Öppet brev om långvården* berättar författarinnan om en långvårdspatient i rullstol som sitter och tynar bort. Hon frågar: Är det inte mentalt mord som begås på den här mannen, och är vi inte alla delaktiga i det mordet?

Den frågan ställer sig i dag de flesta som sysslar seriöst med långtidsvård och äldresjukvård. Den frågan skulle med rätta kunna betecknas som "nyckelfrågan i dagens långtidssjukvård". Men socialdemokraterna i riksdagen nonchalerar den frågan och ställer sig vid sidan om erfarenheten, vetenskapen och den allmänna debatten och vidhåller att det allt överskuggande viktiga, den helt dominerande nyckelfrågan, är institutionsplatsutbyggnaden. Det är uppseendeväckande och anmärkningsvärt – för att uttrycka sig mildt.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! För tredje året i rad har jag och några medmotionärer väckt en motion om inrättande av en yrkesmedicinsk enhet vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Vi hade 1976, då vi motionerade för första gången, tagit fasta på dåvarande socialministerns uttalande i december 1975, om att målet i en första etapp var att förse samtliga regionsjukhus med kvalificerade resurser för yrkesmedicinsk verksamhet. Vi pekade på det starka sambandet mellan yrkesinspektionen och yrkesmedicinen. Sedan 1974 hade nämligen Uppsala en egen yrkesinspektionsavdelning. Utskottet avstyrkte emellertid vår motion under hänvisning till den pågående och nyligen igångsatta utredningsverksamheten.

Förra året kom vi igen med en motion där vi underströk vikten av utbildning av yrkesmedicinare så att behovet av insatser inom yrkesmedicinen och företagshälsovården kunde tillgodoses. Utskottet hänvisade åter till det pågående utredningsarbetet och kunde inte tillstyrka den överläkartjänst vi föreslog.

Ändå hade socialstyrelsen tillstyrkt inrättandet av en sådan tjänst. Utskottet anförde som skäl för avslag bl. a. att det rådde brist på läkare med kompetens som överläkare i yrkesmedicin.

I årets proposition tillmötesgår socialministern vårt krav på en överläkartjänst för yrkesmedicin vid akademiska sjukhusets medicinska klinik, och det är vi givetvis tacksamma för. Vi anser – och det har vi utvecklat i vår motion 1977/78:291 – att det därmed finns förutsättningar att bygga upp en yrkesmedicinsk verksamhet. Sjukhuset har goda lokal- och utrustningsmässiga förutsättningar för en mer omfattande verksamhet.

Den service som lämnas av karolinska sjukhuset har visat sig otillräcklig. Uppsala sjukvårdsregion, med sitt stora upptagningsområde och sina många industrier, bör enligt min mening ha en egen yrkesmedicinsk klinik. Detta har även krävts från fackligt håll. Och nu kan man väl säga att i och med den inrättade överläkartjänsten har det första steget tagits. Den yrkesdermatologiska enhet som inrättats innevarande budgetår utgör så att säga grunden för det hela.

Jag finner utskottets förmodan om att vissa sjukskötersketjänster kommer att placeras vid den enhet för yrkesmedicin som byggs upp kring den nya överläkartjänsten vara positiv. Jag har därför anledning hoppas att vi inom rimlig tid får en helt utbyggd yrkesmedicinsk klinik i Uppsala, och med den förhoppningen kan jag för dagen nöja mig med utskottets skrivning i den här frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 11–13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Fredagen den
31 mars 1978

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Punkten 14

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 329 av Karin Nordlander m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 14 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill rösta nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 329 av Karin Nordlander m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	267
Nej	–	15
Avstår	–	1

M o m. 3–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 15 och 16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 17 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 135
Avstår - 2

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

Punkterna 18 och 19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 20

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 718 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 20 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 718 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 15
Avstår - 1

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkandet 2 i motionen nr 884 av Eva Hjelmström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 20 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till yrkandet 2 i motionen nr 884 av Eva Hjelmström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Hälso- och sjuk-
vård, m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267
Nej - 15
Avstår - 1

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 22 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 145
Nej - 135
Avstår - 1

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 374 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 22 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 374 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 14
Avstår - 1

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

Familjepolitik.
m. m.

M o m. 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 38-40 samt 42 och 43

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkterna 1-10, 23-37 och 41

Familjepolitik, m. m.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 4 (C 1. Allmänna barnbidrag)

Regeringen hade under punkten C 1 (s. 68) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 4 025 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen

1977/78:729 av Lars Werner m. fl., vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2 och 3) hemställdes att riksdagen beslutade

2. att öka det allmänna barnbidraget till 3 050 kr. per barn och år från den 1 juli 1978, vilket utgjorde 25 % av nu gällande basbelopp, och att till följd av den sålunda beslutade höjningen under punkten C 1 Allmänna barnbidrag anvisa ett med 1 408 700 000 kr. till 5 433 700 000 kr. förhöjt belopp.

3. att det allmänna barnbidraget därefter skulle utgöra 25 % av gällande basbelopp.

Utskottet hemställde

1. beträffande höjning och indexreglering av de allmänna barnbidragen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:729 yrkandet 2 i motsvarande del och yrkandet 3,

2. beträffande medelsanvisningen att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:729 yrkandet 2 i motsvarande del till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 4 025 000 000 kr.

Punkten 8 (D 2. Bidrag till driften av förskolor och fritidshem)

Regeringen hade under punkten D 2 (s. 81–83) föreslagit riksdagen att anta inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg samt att till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 2 100 000 000 kr.

Lagförslaget innebar att socialavgiften höjdes från 1,3 % till 1,6 % av löneunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1979.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1977/78:332 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemstälts

1. att riksdagen hos regeringen begärde riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen till Särskilda insatser för förskolan (socialdepartementet) för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,
3. att riksdagen beslutade att barnomsorgsavgift från den 1 april 1978 även skulle erläggas av egenföretagare,

1977/78:638 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemstälts att riksdagen beslutade att hos regeringen begära förslag om höjda statsbidrag till barnomsorgsverksamheten i kommunerna.

1977/78:724 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemstälts

1. att riksdagen uttalade att målet för samhällets barnomsorg skulle vara att tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri barnstugeplats,
2. att riksdagen uttalade att målsättningen för samhällets utbyggnad av barnomsorgen under de närmaste åren borde fastställas till ett genomsnitt av minst 50 000 platser varje år i daghem och fritidshem,
3. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en plan för barnstugeutbyggnaden efter år 1980,
4. att riksdagen uttalade att föräldraavgifterna inom barnomsorgen borde vara avskaffade senast år 1980,
5. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag beträffande anordningsbidrag till barnstugor, innebärande att anordningsbidrag skulle utgå med det belopp om 12 000 kr. som fastställdes år 1974, uppräknat i förhållande till kostnadsutvecklingen för barnstugebyggnaden, samt att detta anordningsbidrag skulle utgå fr. o. m. budgetåret 1978/79 tills barnomsorgen var fullt utbyggd,
6. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till driftbidrag för barnstugorna, innebärande att driftbidragen vid daghem skulle beräknas efter en norm av 1 personal per 4 barn – tätare på späd- och koltavdelningar – föreståndaren oräknad, och vid fritidshem 2 personal jämte medhjälpare per

avdelning, föreståndaren oräknad, och att bidrag till extra personella insatser vid barnstugorna skulle utgå efter särskild redovisning samt att vid beräkning av driftbidrag redan färdigställda barnstugor skulle likställas med nyttillkommande.

7. att riksdagen beslutade anta i motionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg, innebärande bl. a. att fritidsverksamheten skulle omfatta barn t. o. m. 14 år i stället för som nu gällde t. o. m. 12 år.

1977/78:1082 av Bonnie Bernström (fp) och Eva Winther (fp),

1977/78:1111 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen uttalade att en allmän återkommande föräldrautbildning borde komma till stånd samt hemställde hos regeringen om förslag därom, och

1977/78:1514 av Per Unckel (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande målsättning och utbyggnadsprogram m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:724 yrkandena 1, 2 och 7 delvis,

2. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnaden m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:332 yrkandet 1 och motionen 1977/78:724 yrkandet 3,

3. beträffande anslag till särskilda insatser för förskolan att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:332 yrkandet 2,

4. beträffande andra statsbidragsfrågor än som avsågs under 3 och beträffande kvalitetskrav att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:638 och motionen 1977/78:724 yrkandena 5, 6 och 7 delvis,

5. beträffande socialavgiftens storlek och socialavgiftspliktens omfattning att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:332 yrkandet 3 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg,

6. beträffande visst uttalande om föräldraavgifterna att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:724 yrkandet 4,

7. beträffande frågan om omfördelning av resurser från barnomsorgen till en vårdnadsersättning för alla barn att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1514,

8. beträffande föräldrautbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1082 och motionen 1977/78:1111,

9. att riksdagen till Bidrag till driften av förskolor och fritidshem för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 2 100 000 000 kr.

Följande tre reservationer hade avgivits av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s):

1. beträffande förhandlingar om barnomsorgsutbyggnaden m. m., vari

reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:332 yrkandet 1 och med anledning av motionen 1977/78:724 yrkandet 3 gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande anslag till särskilda insatser för förskolan, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:332 yrkandet 2 till Särskilda insatser för förskolan för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

3. beträffande socialavgiftspliktens omfattning, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa

beträffande socialavgiftens storlek och socialavgiftspliktens omfattning att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1977/78:332 yrkandet 3 skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1976:381) om barnomsorg, innebärande att egenföretagare skulle erlägga socialavgift fr. o. m. den 1 april 1978.

Punkten 23 (1 1. Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader)

Regeringen hade under punkten I 1 (s. 183–185) föreslagit riksdagen att till Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 151 391 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen till Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 151 391 000 kr.

Reservation hade avgivits

6. beträffande medelsanvisningen, såvitt avsåg medel för försöksverksamhet inom socialvården, av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag till Ungdomsvårdsskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 149 891 000 kr.

Punkten 28 (J 5. Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m.)

Regeringen hade under punkten J 5 (s. 201–204) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 176 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1977/78:241 av Bengt Gustavsson (s) och

1977/78:1510 av Jörn Svensson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade om nya riktlinjer för behandlingen av de alkoholberoendes samhälleliga situation innebärande

1. avskaffande av tvång och repression mot alkoholproblematiker samt förbud mot registrering,

2. erkännande av kampen mot alkoholberoendet som en social och politisk kamp mot samhällets utstötning av människor,

3. demokratiskt inriktade behandlingsformer, som möjliggjorde en aktiv kamp för personlig och social frigörelse och som baserades på omfattande självstyrelse,

4. behandlingsmetoder som utvecklade självansvaret och som kopplades till ett socialt och politiskt medvetande med samhällskritisk inriktning,

5. en utbyggnad av 50 000 platser i demokratiskt inriktade behandlingskollektiv fram till 1983,

6. de nuvarande auktoritära nykterhetspolitiska arbetsformernas ersättande med en aktiv uppsökande verksamhet, ledd från behandlingskollektiven själva och syftande till att skapa kontakt med den breda mängden alkoholproblematiker.

Utskottet hemställde

1. beträffande social jour att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:241,

2. beträffande behandlingen av alkoholmissbrukare att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1510,

3. att riksdagen till Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett förslagsanslag av 176 700 000 kr.

Punkten 41 (IV 3. Statens bosättningslånefond)

Regeringen hade under punkten IV 3 (s. 242–244) föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:330 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om räntevillkoren för bosättningslån och kravet på tid för gemensam kyrkobokföring,

2. att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1978/79 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 19 000 000 kr. förhöjt investeringsanslag av 54 000 000 kr.,

1977/78:549 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att bosättningslåneanslagens maximibelopp höjdes till 20 000 kr.,

2. att kravet om viss tid för gemensam kyrkobokföring slopades.

Fredagen den
31 mars 1978

*Familjepolitik,
m. m.*

1977/78:1096 av Eivor Marklund m. fl. (vpk), vari hemställdt

1. att riksdagen beslutade uttala att räntevillkoren för bosättningslån skulle vara oförändrade i förhållande till beslutet av riksdagen i april 1976,

2. att riksdagen beslutade uttala att kravet på tid för gemensam kyrkobokföring fastställdes till tre månader.

3. att riksdagen till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 19 000 000 kr. förhöjt investeringsanslag av 54 000 000 kr.

Utskottet hemställde

1. beträffande bosättningslånen maximibelopp att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:549 yrkandet 1,

2. beträffande rätt för ensamstående till bosättningslån att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:552,

3. beträffande kravet på gemensam kyrkobokföring för rätt till bosättningslån i vissa fall att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:330 yrkandet 1 delvis, motionen 1977/78:549 yrkandet 2 och motionen 1977/78:1096 yrkandet 2,

4. beträffande räntevillkoren för bosättningslån att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:330 yrkandet 1 delvis och motionen 1977/78:1096 yrkandet 1.

5. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:330 yrkandet 2 och motionen 1977/78:1096 yrkandet 3 till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

7. beträffande reglerna för bosättningslån såvitt avsåg kravet på gemensam kyrkobokföring och räntevillkoren samt beträffande medelsanvisningen av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, John Johnsson, Sven-Gösta Signell, Lena Öhrsvik och Iris Mårtensson (samtliga s) som ansetts att utskottet under 3, 4 och 5 bort hemställa

3. beträffande kravet på gemensam kyrkobokföring för rätt till bosättningslån i vissa fall att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:330 yrkandet 1 delvis och motionen 1977/78:1096 yrkandet 2 samt med anledning av motionen 1977/78:549 yrkandet 2 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande räntevillkoren för bosättningslån att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:330 yrkandet 1 delvis och motionen 1977/78:1096 yrkandet 1 gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

5. att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt med bifall till motionen 1977/78:330 yrkandet 2 och motionen 1977/78:1096 yrkandet 3 till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1978/79 anvisade ett investe-

Fredagen den
31 mars 1978

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! När riksdagen 1976 fattade beslutet om en utbyggnad av barnomsorgen med 100 000 nya platser i daghem och 50 000 nya platser i fritidshem under en femårsperiod, var det utan tvivel ett beslut som hälsades med glädje av tusen och åter tusen barnfamiljer i vårt lands olika kommuner, som annars skulle ha haft svårt att få barnomsorgen tillgodosedd. Man slog dessutom fast att full behovstäckning var ett mål som skulle infrias under en tioårsperiod, räknad från 1976.

Beslutet fattades med betydande majoritet i riksdagen, och sedan kom det an på kommunerna att förverkliga riksdagens intentioner. Man kan säga att beslutet hittills i stort sett har följts av kommunerna, men det finns onekligen oroande tendenser till eftersläpning i uppbyggnadstakten. Detta är oroväckande och det ansvariga statsrådet måste gripa in med kraft, om inte kommunerna följer den ordning som de varit med om att fastställa.

I en del fall vet man att kommunernas ambitioner ligger för lågt. Av en redovisning i utskottsbetänkandet framgår att den senaste enkäten beträffande kommunerna visar att planerna för 1976 inte håller. Av de planerade 100 000 daghemsplatserna år 1981 beräknar kommunerna endast kunna färdigställa 87 000. Om dessa siffror skulle hålla i fortsättningen, betyder det att riksdagsbeslutet inte fullföljs.

Detta sker medan tusentals byggnadsarbetare går sysslolösa, byggnadsarbetare som ingenting hellre vill än att med sina händers kraft bygga hus och lokaler. Det är ett slöseri med samhällets resurser att byggnadsarbetarna skall gå och stämpla, när vi behöver dem i aktiv verksamhet.

Vi skall också notera att kommunernas ekonomi urholkats till följd av den borgerliga regeringens ekonomiska politik. Så upplever vi alltså en logisk konsekvens av Gösta Bohmans svångremspolitik, som innebär mindre investeringar, sjunkande kommunala inkomster, en inflationsvåg som drar pengar från de lägre inkomsttagarna till de högre och en statlig skattepolitik som missgynnar vad en högerledare en gång i tiden kallade de vanliga vardagsmänniskorna.

Men statistiken från i höstas visar att det behövs en ordentlig insats från regeringens sida, och främst från socialministerns, för att få kommunerna att hålla sina utfästelser. Den planeringsgrupp som arbetar med representanter för departementet, socialstyrelsen, Kommunförbundet och LO har en viktig uppgift att fylla genom analysering av läget i de olika kommunerna. Men det får inte stanna vid analyser, herr socialminister, utan det fordras också politiska insatser för att lösa problemen.

I den socialdemokratiska reservationen har vi framfört krav på att en utbyggnadsplan arbetas fram för den fortsatta utbyggnaden av barnomsorgen fram till full behovstäckning. Planen bör föreläggas nästa riksmöte och framtas i samråd med Kommunförbundet. Planen bör även innefatta en bedömning av personalbehov och huruvida erforderliga utbildningsinsatser behövs.

---

*Familjepolitik,
m. m.*

Reservationen kräver också att barnomsorgens fortsatta finansiering skall lösas genom en uppräknig av statsbidragen. Socialdemokraternas representanter i den kommunalekonomiska utredningen har angett att de vill ha en uppräknig av bidragen så att de täcker tre fjärdedelar av kommunernas kostnader för barnomsorgen. Det kan i princip sägas att kommunerna genom ett sådant förfarande får täckning av personalkostnaderna.

När det gäller barnomsorgens kvalitet har vi i år upprepat det krav som vi ställde förra året på insatser för att förbättra denna. Det finns stor anledning att understryka kvalitetskravet. Skall barnomsorgen bli vad den är avsedd att vara, då måste man också se till att kvaliteten hålls och, om möjligt, förbättras.

Det finns visserligen en arbetsgrupp inom departementet som sysslar med kvalitetsfrågorna, men vi vill inte invänta resultatet av detta arbete eftersom vi vet att kvaliteten är olika i olika kommuner. Därför vill vi att 50 miljoner skall ställas till socialstyrelsens förfogande för särskilda insatser inom förskolan. Vårt förslag innefattar exempelvis att personalstyrkan skall utökas för att kunna ta hand om handikappade barn och för att kunna ge speciellt stöd åt barn som behöver detta.

Utskottsmajoriteten har inte velat gå med oss i detta avseende. Det är på sitt sätt betydande för dess inställning till kvalitetskraven. Man vill helt enkelt inte göra något. Man bara upprepar det nära nog löjliga argumentet från i fjol att vårt krav på särskilda insatser för att höja kvaliteten skulle kräva administrativa insatser av betydande mått. Ynkligare kan knappast något argument presenteras. Säg i stället rent ut: vi har inte råd. Då kan vi tro er.

Jag vågar förutsäga att så länge den borgerliga regeringen sitter så kommer kvaliteten när det gäller barnomsorgen inte att förbättras. Grupper av barn, för vilka skulle behövas särskilda insatser, kommer att utestängas från daghemmen och fritidshemmen. Det är konsekvensen av borgerlig familjepolitik eller, om man så vill, bristen på familjepolitik.

Konsekvensen av denna borgerliga politik ser vi också när det gäller egenföretagarna. Den gruppen slipper betala till barnomsorgen som andra grupper får göra. Även här upprepar vi våra krav från förra året att egenföretagarna skall betala avgift till barnomsorgen. Egenföretagarna kan utnyttja barnomsorgen – och gör det – utan att betala den avgift som andra får erlägga. Deras inkomster behandlas alltså på annat sätt än andras. Kan detta vara riktigt?

Egenföretagarna är i detta fall ett frälse. De har fått god utdelning på sina röster för borgerligheten. Det har blivit mycket mera ojämnt i gamla Sverige under det senaste året. Det är den enda säkra slutsats som man kan dra när man studerar bl. a. barnomsorgen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3 i socialutskottets betänkande.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Johan är fyra år. Han sover i en korridor på sjukhuset. Inte därför att han är sjuk, utan därför att hans mamma inte fått daghemsplats och tvingas jobba natt för att försörja sig samtidigt som barn tillsynen löses "hyfsat".

Anette är tolv år. Varje dag efter skolan går hon bara omkring därför att det fattas fritidshemsplatser.

Lasse är bara ett år. Varje dag får han vara hos en privat dagmamma fyra timmar. Båda Lasses föräldrar arbetar för att ha råd till hyra, mat osv. Därför ser Lasse nästan aldrig sina föräldrar samtidigt eftersom den ena jobbar från 7 på morgonen och den andra till 11 på kvällen.

Jag skulle kunna fortsätta den här uppräkningslistan i det oändliga. Det finns i dag 800 000 barn i förskoleåldern i Sverige och ungefär lika många i åldrarna 7–14 år. Närmare en miljon av dessa barn har förvärvsarbetande föräldrar. Endast 10 % av förskolebarnen har plats på daghem och bara 4 % har plats på fritidshem. De övriga barnen har i mycket stor utsträckning en provisorisk eller en obefintlig omsorg. Den 1976 beslutade utbyggnaden, som enligt socialstyrelsens senaste beräkningar inte kommer att uppfyllas, är en droppe i havet. Om den skulle fullföljas – vilket jag inte tror – får ändå bara 20 % av förskolebarnen och 10 % av skolbarnen plats på barnstuga.

Barnomsorgen skall dels tillgodose alla barns rätt till en bra intellektuell, psykisk och social utveckling, dels utgöra en av de grundläggande förutsättningarna för att kvinnans rätt till ekonomisk och social frigörelse skall kunna förverkligas.

Sverige är ett klassamhälle. Klasssamhällets orättvisor drabbar barnen hårt. Det finns i dag mycket stora brister i barns uppväxtmiljö. Miljön i bostadsområdena är ofta torftig och illa planerad. Segregationen är utbredd. Den planering som i dag sker utgår i första hand från byggkapitalets och bilindustrins behov – inte utifrån barnens behov.

Bilar prioriteras över huvud taget högre än barn i det svenska samhället. En bilparkeringsplats tar exempelvis 25 m² i anspråk. På ett daghem får barnen nöja sig med 9 m². För att en stadsplan skall godkännas måste det finnas parkeringsplats reserverad för bilarna – över en bil per lägenhet måste man räkna med – men man behöver inte reservera utrymme för en enda daghemsplats.

Det har under en rad år förekommit ett oansvarigt dubbelspel när det gäller barnomsorgen. I kommunerna håller oansvariga politiker tillbaka utbyggnaden, ofta med hänvisning till otillräckliga statsbidrag, brist på personal och i storstadsområdena också brist på lokaler och mark. I riksdagen sitter deras partikamrater och röstar ner vpk-förslag om en ökad satsning på barnomsorgen genom bl. a. ökade statsbidrag och ökad personalutbildning. Detta dubbelspel drabbar kvinnorna och barnen hårt.

I Huddinge kommun t. ex. är det snarare regel än undantag att borgerliga partier, när sociala centralnämnden behandlar förslag om utbyggnad av barnomsorgen, går emot sådana förslag, ofta med motivering att man inte har täckning för det i budget och i KELP-förslag. Hur vore det om borgerliga

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

Familjepolitik,
m. m.

riksdagsledamöter höll kontakt med sina partikamrater, som stoppar utbyggnaden i kommunerna, och vice versa? Nu saboteras utbyggnaden. Rikspolitiker ålägger kommunerna att bygga ut barnomsorgen, men kommunens politiker anser sig inte ha råd.

Vpk har i många år föreslagit att kommunerna skall få ekonomisk täckning för dagshemsutbyggnaden och i första hand för personalomkostnaden.

Det är i dag nästan omöjligt för en familj att klara sig på en inkomst. Hyror och matpriser stiger hela tiden rekordartat, och förvärvsarbete för båda föräldrarna blir en absolut nödvändighet för de flesta. Både för dessa familjer och för alla ensamstående föräldrar blir barnomsorgen en livsnödvändighet. Men även för att bryta kvinnans isolering i hemmet är det nödvändigt att hon kommer ut på arbetsmarknaden. Det är först då som det skapas verkliga möjligheter för jämlikhet mellan könen. Förkortad arbetstid för alla lönearbetare krävs för att man bl. a. skall kunna göra en rättvis fördelning av hemarbetet.

Vänsterpartiet kommunisternas krav är att 250 000 platser i daghem och fritidshem skall byggas under de närmaste åren. Det betyder en genomsnittlig utbyggnad av lägst 50 000 platser per år. Utbyggnadstakten måste successivt ökas, bl. a. av den anledningen att man måste hinna i kapp med personalutbildningen. Utbyggnadstakten måste därefter stegras ännu mer under 1980-talet, och det är viktigt att man redan nu utarbetar en plan för denna utbyggnad, så att man inom rimlig tid kan nå full behovstäckning.

När vi i vänsterpartiet kommunisterna talar om full behovstäckning menar vi att *alla* barn skall ha rätt till en daghemsplats. – Det är inte alla partier som har denna definition på full behovstäckning, men detta måste vara den riktiga definitionen.

En av de vanligaste invändningarna mot en utbyggd barnomsorg är att den blir för dyr; det finns inte, som det heter, "samhällsekonomiskt utrymme" för så många barnstugor. Kommunerna är inne i en ekonomisk kris och har i dag inte ekonomiska möjligheter att klara utbyggnaden av barnomsorgen. I stället måste staten ta på sig kostnadsansvaret och göra de omprioriteringar som är nödvändiga. Att bygga 50 000 barnstugeplatser kostar i dag ungefär 1,8 miljard kronor. Som en jämförelse kan nämnas att den totala kostnaden för försvaret nästa år kommer att uppgå till 20,5 miljarder, varav de rena försvarskostnaderna utgör 14,5 miljarder, och ett enda Viggensplan motsvarar nära 1 000 barnstugeplatser! Resurserna finns alltså, men i stället för att göra nödvändiga omprioriteringar inom hela samhällsekonomin vilka skulle möjliggöra en fullt utbyggd barnomsorg väljer man på ansvarigt politiskt håll att tvinga fram höjningar av taxor och kommunalskatter som hårt slår mot lönearbetarna, barnfamiljerna och pensionärerna. Under de senaste åren har också en rad höjningar av barnstugotaxan förekommit, höjningar som inneburit att barn tas ur daghemmen och lämnas utan tillsyn därför att familjen inte har råd med denna självklara rättighet. Barnomsorgen borde självfallet vara kostnadsfri för föräldrarna.

Jämsides med kravet på en kvantitativ utbyggnad av barnomsorgen måste man ställa krav på kvalitativa förbättringar. Jag konstaterar att även

socialdemokraterna har börjat inse detta, men för bara något år sedan gick socialdemokraterna emot krav från vpk-håll på kvalitativa förbättringar, t. ex. i fråga om personaltäthet, gruppstorlekar, överinskrivningar m. m.

Det finns många brister inom barnomsorgen, men dessa bör tas till intäkt för en förbättring och inte för en nedrustning. Hur en sådan nedrustningspolitik kan slå kan man se exempelvis genom att gå till de av utredningen SOMI föregående år redovisade siffrorna beträffande Stockholms län. Enligt utredningen SOMI var det 14 000 barn till förvärvsarbetande föräldrar som lämnades helt utan tillsyn någon tid på dygnet. Det är lätt att förstå att en kollektiv barnomsorg är nödvändig – den är nödvändig för barnens skull. Det är i de barnrika och de fattiga kommunerna som behoven är som störst, och det är också de som har de största barngrupperna, den lägst utbildade personalen och de längsta vistelsetiderna för barnen på daghem.

För att uppnå en enhetlig miniminivå när det gäller kvaliteten på barnstugorna anser vpk att socialstyrelsen bör utfärda miniminormer beträffande personaltäthet och att också ett högsta platsantal fastställs, vilket inte får överskridas. Någon s. k. överinskrivning bör alltså under inga omständigheter få förekomma.

Vi anser som jag tidigare sade att kommunerna skall få statsbidrag till driften av barnstugorna. Det skall vara ett statsbidrag som täcker hela personalkostnaden. Vi anser också att på sikt hela kostnaden för barnomsorgsverksamheten skall finansieras över den statliga budgeten.

När det gäller personalen vid barnstugorna tycker jag att det finns anledning att också peka på det orimliga förhållandet att det här finns två personalkategorier. Det finns förskollärare och barnskötare, och de har olika utbildning och olika lön, men arbetsuppgifterna är i praktiken desamma. Utbildningen av barnstugepersonal bör därför göras om, så att alla får samma utbildningsnivå, och de som i dag är barnskötare bör få möjlighet att med bibehållen lön genomgå fortbildning till förskollärare.

Herr talman! Det är en mycket omvälvande upplevelse att bli förälder. Den stora händelsen har inte bara positiva inslag. Depressioner och äktenskapskriser följer inte sällan i föräldraskapets spår. Orsakerna till detta är många.

Den snabba koncentrationsprocessen inom näringslivet har medfört enorma befolkningsomflyttningar. Det sociala kontaktnät som karakteriserade det gamla bondesamhället och de små bruksorterna har ersatts av isolering i de större städernas snabbt expanderande ytterområden. Denna process inom närings- och samhällsliv har fått tydliga ideologiska följder. Familjelivet har privatiserats och glorifierats.

Det föds årligen inemot 100 000 barn. Somliga är efterlängtrade, somliga är det inte. Man har gjort beräkningar som visar att uppemot en tredjedel av de barn som föds inte är planerade.

Vad gör då samhället – det samhälle som ser ut som det gör, med de bostadsområden och den befolkningskoncentration som vi har – för att förbereda de blivande föräldrarna? I stort sett ingenting. Veckotidningspropagandan med sina förljugna familjeidyller och rosiga babyansikten saknar

fortfarande en motvikt av sansad nödvändig information om inte minst de psykiska problem som är att vänta i samband med ett föräldraskap.

Samhället har efter hand byggt ut stödet till barnfamiljerna, både ekonomiskt och socialt, och som ett led i dessa familjepolitiska stödåtgärder måste också ses en allmän föräldrautbildning. För att mer djupgående kunna stödja föräldrarna i deras föräldraskap måste dock helt andra vittgående åtgärder vidtas. Det krävs genomgripande sociala och ekonomiska förändringar inom de flesta samhällssektorer. Det behövs t. ex. en helt annan bostadspolitik, en bostadspolitik som är inriktad på gemenskap och service. Det behövs också en annan arbetsmarknadspolitik, där rätten till arbete åt alla garanteras och arbetstiden är förkortad för alla.

Det krävs också en ny syn på barnen och familjens roll i samhället för att barnomsorgspolitiken skall kunna förändras så att varje barn får den omsorg och stimulans det behöver. Spridda experiment för blivande och nyblivna mammor utförs med samtalsgrupper, knutna till mödra- och barnavårdscentralerna, där människor i samma situation ges möjlighet att utbyta erfarenheter och diskutera gemensamma problem.

Men det är inte bara ett socialt kontaktnät människorna emellan som behöver återskapas i bostadsområdena. I andra sammanhang krävs det kunskaper för att ägna sig åt vissa verksamheter. Så är det inte när det gäller att vara förälder och att klara av rollen som förälder. Många föräldrar, för att inte säga de allra flesta, har inte fått någon som helst utbildning i att vårda barn i vidaste bemärkelse. Det faktum att man har blivit förälder tas till intäkt för att man klarar av den mycket svåra föräldrarollen.

Många föräldrar behöver få samhällets stöd när det gäller att vara och fungera som förälder. Under ett barns uppväxt kommer nämligen kontinuerligt in moment i utvecklingen, fysiskt och psykiskt, som är nya för föräldrarna och som de inte vet hur de skall bemästra och tackla. Det är lika mycket fråga om rena baskunskaper som om att ha psykologisk vetenskap om olika förhållanden för att reda upp konflikter. Föräldrar måste få baskunskaper och faktakunskaper om hur och när och varför barn beter sig på visst sätt i givna situationer och vid olika tidpunkter.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionerna 724, 1111 och 638.

Jag skall nu övergå till att tala litet om bosättningslånen. Efter 1976 års riksdagsbeslut om ändrade regler för att få statligt bosättningsstöd gjordes en omfattande informationskampanj om dessa lån. Resultatet blev att antalet låneansökningar ökade kraftigt. Det visade sig att det fanns ett stort behov av dessa lån. Resultatet av kampanjen borde alltså ses som en framgång. Men i stället noterar statsrådet i budgetpropositionen att "de vidgade lånemöjligheterna har medfört att utlåningen från fonden ökat på ett oförutsett sätt".

Regeringen föreslår en anpassning av reglerna, och med detta försvinner en stor del av bosättningslånenas sociala betydelse. Dels ökas räntan, dels begränsas anslaget till bosättningslån. Vänsterpartiet kommunisterna kan inte godta denna försämring.

Herr talman! I vpk-motionen 1096 krävs dels att rätten inte förändras, dels att investeringsanslaget höjs. Det är samma krav som återkommer i en socialdemokratisk motion och som också behandlas i reservationen 7. Jag kan därför nöja mig med att yrka bifall till reservationen 7. Därmed tillgodoses också vpk-motionens krav.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Socialutskottet har i vår haft en omfattande hearing om befolkningsfrågan. En utskrift av denna utfrågning är nu offentlig. Vi återkommer senare i vår till en närmare diskussion av befolkningsproblemen i anslutning till de motioner som utskottet har behandlat. Jag vill i dag bara ta upp en sak som kom fram vid denna utfrågning, trots att den egentligen inte hörde till ämnet – invandrarbarnens situation. De uppgifter som vi fick i den frågan var det som gjorde det starkaste intrycket på mig under hela utfrågningen.

Så här sade invandrarverkets chef Kjell Öberg: "Jag tror att man i allmänhet inte har klart för sig vilket socialt, emotionellt och kulturellt armod som finns bland invandrarbarn, även sådana som kommer från ett geografiskt och kulturellt så närliggande land som Finland."

Annika Baude, som är chef för den avdelning inom socialstyrelsen som har ansvar för barnfrågorna, sade: "Invandrarbarnens situation är så allvarlig att jag tror att bara de som har arbetat bland invandrarbarn kan förstå *hur* svårt de har det. När jag har talat med personal som arbetar bland invandrarbarnen har jag märkt att de har svårt att ens tala om förhållandena – så svårt upplever de barnens situation.

Allra allvarligast är situationen för de yngsta. Tänk er in i den situation som råder på många daghem, där man har barngrupper med invandrarbarn och där ingen av de vuxna kan prata med barnen på det språk som deras föräldrar talar. I exempelvis Tensta-Rinkeby, en förort till Stockholm, är 53 % av förskolebarnen barn till invandrare.

De flesta invandrarbarn har kontakt endast med svensk personal, bortsett från i bästa fall några timmars samvaro med en hemspråklärare. Dess värre är omsättningen också bland hemspråklärarna stor. I Stockholm är omsättningen f. n. 100 % på ett år. Orsaken är att de i allmänhet går över till skolan, där arvudet är högre. Det är svårt att föreställa sig hur ett invandrarbarn kan uppleva att hemspråkläraren försvinner ur deras liv, då denne kan ha varit den ende på daghemmet som barnet har kunnat kommunicera med på sitt eget språk.

Min slutsats är att om vi i Sverige menar allvar med våra målsättningar för invandrapolitiken, då är det helt andra resurser som fordras för att ge invandrarbarnen åtminstone en chans till en god uppväxt."

Så långt Annika Baude.

Invandrarbarnens situation tas upp i ett par motioner som vi behandlar i dag. Utskottet gör med anledning av motionerna ett enhälligt uttalande, som vi vill att riksdagen skall ställa sig bakom och sända till regeringen. Vi säger att regeringen snarast måste ta itu med den här frågan, så att framför allt

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik,
m. m.*

träningen i barnens hemspråk – deras modersmål – kan förbättras och sättas in tidigare.

Beslutet 1976 om hemspråksundervisningen i förskolan var, när det togs, ett stort steg framåt. Det ger åtminstone i teorin alla sexåringar rätt till hemspråksträning i förskolan.

När förslag har kommit om att sätta in denna undervisning tidigare, har riksdagen sagt: Låt oss avvakta erfarenheterna av denna reform. Det är nog svårt att få fram lärare till hemspråksundervisning för även yngre barn.

Men nu anser inte socialutskottet att vi kan vänta längre. Det är för sent att sätta in hemspråksundervisning när barnet är sex år. En grekisk, turkisk eller finsk treåring, som kommer till ett daghem där ingen talar dess språk, utsätts för vad man skulle kunna kalla en språkdränkning. För att en människa skall kunna lära sig ett nytt språk fordras att hon först behärskar sitt modersmål. I stället för att bli tvåspråkiga blir många invandrabarn halvspråkiga eller inget-all-språkiga.

Den utvärdering som socialstyrelsen har gjort visar att barn som har fått hemspråksträning har ett bättre ordförråd både på sitt eget språk och på svenska. Invandrabarn som placeras i daghem eller familjedaghem i helt svenskspråkig miljö förlorar mycket snart sitt hemspråk utan att därför klara svenska språket särskilt bra. När barn från olika språkgrupper sammanförs, blir det risk för språkblandning. Invandrabarn som kommer i situationer där de inte kan meddela sig med andra blir naturligtvis olyckliga, frustrerade och bråkiga. De behöver stöd av tvåspråkig personal för att kunna fungera i grupp. Hemspråksträningen behöver sättas in tidigt, långt före sexårsåldern.

Statsbidraget till hemspråksträning för barn i förskoleåldern för nästa år är 10 milj. kr. Det är alltså inte någon tung post i budgeten. Att kunna sätta in hemspråksträning tidigare vore värt mycket – det skulle spara in många kostnader senare i barnens liv – både mänskliga och ekonomiska. Och ännu viktigare är kanske att få fram tvåspråkig personal till förskolorna, så att inte barnets möjligheter att tala sitt eget språk med någon vuxen under dagtid inskränks till några få timmar i veckan.

Utskottet har inte något färdigt recept på hur de här problemen skall lösas. Vi riktar en larmsignal till regeringen – ta itu med detta så snabbt som det bara är möjligt. Här uppstår varje dag skador på små barn som blir mycket svåra att reparera.

Eftersom socialministern står efter mig på talarlistan skulle jag önska att han bekräftade att regeringen är beredd att ge frågan om invandrabarnens hemspråksträning en kraftig skjuts framåt. Jag är övertygad om att åtgärder som ni kan föreslå på detta område kommer att få ett varmt stöd inom alla partier.

Jag sade att vi återkommer till befolkningsfrågan när socialutskottet har redovisat sin behandling. Det kan ändå sägas redan på basis av det material vi har nu, att det står klart att många familjer inte har så många barn som de skulle vilja ha. Det är alltså något fel. Vad det är vet vi inte. Det skall undersökas, har regeringen meddelat, och vi kan för dagen bara gissa.

Vi vet också att barnfamiljernas situation på många sätt skulle behöva

underlättas, och vi behöver ingen befolkningspolitisk motivering för att ställa de kraven. Det har vi inte haft tidigare och det behöver vi inte heller i dag. Barnfamiljerna lever på en ekonomiskt lägre standard än andra. Därför är det viktigt att barnbidragen höjs steg för steg. Så har skett under det gångna året, en höjning inträffar också i morgon. Bostadsbidragen förbättras också steg för steg.

Bristen på barnomsorg är ett annat viktigt problem, som de två tidigare talarna har varit inne på. Vi kan konstatera nu att den femårsplan som riksdagen har antagit håller på att förverkligas.

Under planens första tre år ligger det faktiska och planerade daghemsbyggandet över planen: 57 000 daghemsplatser mot planerade 54 000. Det är kanske inte mycket att glädjas åt med tanke på behovet, men det är ändå värt att notera.

För de två sista åren ligger kommunernas planering under riksplanen. Som Göran Karlsson nämnde planerar man nu 87 000 daghemsplatser i stället för 100 000. Detta är givetvis oroande.

Kommunförbundet har haft överläggningar med kommunerna och har av dem dragit slutsatsen att man kan vara något mera optimistisk. Jag vet inte om det är befogat; det kommer väl att visa sig om någon tid, när kommunerna gör upp nästa omgång av flerårsplanerna.

I den överenskommelse mellan staten och Kommunförbundet som planen grundar sig på ingår höjda statsbidrag. Staten har uppfyllt sin del av överenskommelsen – nu gäller det för kommunerna att uppfylla sin.

Det pågår överläggningar mellan regeringen och kommunerna om kommunernas ekonomi. Det är kanske inte så lyckat att i dag, mitt under dessa överläggningar, ge några löften om ytterligare höjningar av statsbidragen. Men vi är överens om att sätta barnomsorgen tillsammans med sjukvård och åldringsvård främst bland de uppgifter som måste få utrymme i det ekonomiskt kärva läge som råder.

Förra året underströk socialutskottet med skärpa, att det är angeläget att regeringen överväger och utan dröjsmål vidtar de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att den av riksdagen år 1976 godtagna utbyggnadsplanen för barnomsorgen skall hållas. Detta uttalande står fast och upprepas även i år.

Det råder alltså enighet i utskottet om utbyggnadsprogrammet. Ändå har socialdemokraterna tre reservationer beträffande barnomsorgen, vilka Göran Karlsson har talat för och yrkat bifall till.

Den första utmynnar i att riksdagen skall ge till känna vissa allmänna synpunkter på planeringen av barnomsorgen. Det hade inte varit någon större svårighet att nå enighet i det avsnittet, om socialdemokraterna hade önskat det. Men uppenbarligen ville man hellre göra en egen markering, och det är kanske ett rimligt behov för ett oppositionsparti. Jag kan bara konstatera att utskottets majoritet också – precis som vi gjort tidigare – uttalar sig för att det skall göras en plan för full behovstäckning inom tio år. Det finns alltså inte någon större motsättning på detta område.

I den andra reservationen föreslår socialdemokraterna ett anslag på 50 milj.

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik,
m. m.*

kr. till särskilda insatser för att höja kvaliteten. Jag betvivlar inte att dessa 50 miljoner skulle kunna komma till bra användning. Men jag tror ändå att utrymmet för kvalitetshöjande åtgärder kunde utnyttjas bättre genom en annan utformning än ett anslag som kommunerna skall söka bidrag ur hos socialstyrelsen. Utskottet visar på att kommunerna enligt gällande regler har möjlighet att minska antalet barn i en barngrupp med bibehållande av statsbidraget.

Jag är litet förvånad över att Göran Karlsson tar i så väldigt. Han sade att så länge den nuvarande regeringen sitter kvar kommer kvaliteten på daghemmen knappast att förbättras. Man måste då fråga sig: Vad gjorde den förra regeringen åt kvaliteten på daghemmen? Vad den förra riksdagsmajoriteten gjorde var, som redan har påpekats, att rösta nej när vi förde fram krav på kvalitetshöjningar, på minskning av barngruppernas storlek och på normer för personaltäthet.

Nu kommer man med ett anslag på 50 miljoner som skall delas ut till vissa gynnade kommuner. Men ingen kan väl tro att det kan ha någon allmän kvalitetshöjande verkan, hur värdefullt det än kan vara med mera pengar på några få ställen. Det viktiga här är ju att man nu har satt i gång ett arbete för att få fram kvalitetsnormer, ett arbete som socialdemokraterna, när de hade möjlighet till det, stoppade år efter år.

Jag vet inte om detta arbete kan leda till några storslagna resultat – det får vi se, det kostar ju pengar. Och det är naturligtvis en motsatsställning mellan antalet platser och kvaliteten, det kan vi inte komma ifrån. I ett bristläge kan man bara öka kvaliteten genom att hålla tillbaka ökningen av antalet platser, det vet var och en som sysslar med barnomsorg. Men nu har vi ändå startat arbetet på att höja kvaliteten, en fråga som ni socialdemokrater inte gjorde mycket åt när ni hade möjlighet till det. En viss blygsamhet vore därför på sin plats.

Det kan också vara skäl att påpeka att i reservationen yrkas en ökning av anslaget med 50 milj. kr. Vi är överens om en ökning till barnomsorgen med 768 milj. kr. På två år, i den nya regeringens två första budgetar, ökar anslagen till den kommunala barnomsorgen med 1 358 milj. kr., vilket är mer än en fördubbling. En sådan satsning på barnomsorgen har aldrig tidigare gjorts.

I reservationen 3 föreslås att barnomsorgsavgiften också skall betalas av egenföretagare. Utskottet avstyrker det förslaget med hänvisning till att den frågan tas upp i pensionskommitténs betänkande, som nu behandlas i socialdepartementet, och som kommer att redovisas i en proposition senare i vår.

En annan påfrestning på barnfamiljerna, som har uppmärksamats på senare år, är de långa arbetstiderna som gör föräldrarnas tillvaro slitsam och som leder till att barnen får vara långa tider på daghemmen. Det är angeläget att de som har små barn så snabbt som möjligt får rätt att korta av sin arbetsdag. Helst borde naturligtvis alla få den rätten, men eftersom vi under de närmaste åren inte har råd att korta av arbetstiden för alla, bör de som har små barn få den rätten omedelbart. Det första steget i den riktningen har redan tagits genom den utbyggnad av föräldraförsäkringen som riksdagen på

regeringens förslag beslöt om förra året. Nu kommer nästa steg, en rätt till ledighet för vård av barn utöver den tid då ersättning utgår genom föräldraförsäkringen och en rätt att korta av sin arbetsdag till sex timmar i samma syfte.

Ibland frågas det: Vad är det egentligen för skillnad när vi nu har fått en ny regering? Fullföljer den inte bara den socialdemokratiska politiken? Här är i varje fall ett område där vi kan vara överens om att detta förslag aldrig hade lagts fram av en socialdemokratisk regering. Ändå är det intressant att konstatera, att socialdemokraterna nu inte går emot förslaget i den motion som de har väckt. De accepterar nu att småbarnsföräldrarna skall få rätt att korta av sin arbetsdag, även utöver den tid som täcks av föräldraförsäkringen. Det är en intressant och glädjande reaktion.

Vpk:s svar är kanske mindre förvånande. Där säger man nej till förslaget om kortare arbetstid för småbarnsföräldrar. Om inte alla kan få kortare arbetstid, skall småbarnsföräldrarna få vänta. De får fortsätta att slita ut sig, barnen får fortsätta att vara nio, tio eller elva timmar på daghem. Det är att göra det bästa till det godas fiende. Det är väl själva kärnan, förstår jag, i en revolutionär ideologi. Men det ger ändå vpk en något märklig framtoning. Man går med på hel ledighet upp till ett och ett halvt år, men man säger nej till kortare arbetstid därefter. Man underlättar alltså för nyblivna mammor att släppa kontakten med arbetslivet, men man försvårar för den som steg för steg vill återta kontakten med sitt yrke. Det är inte precis någon radikal profil.

Bristen på föräldrautbildning är en tredje svaghet i barnfamiljernas situation i dag. Eftersom det inte är någon kontroversiell fråga, skall jag inte ta upp tiden med att prata mer om den. Jag vill bara konstatera att vi nu efter många års framstötter här i riksdagen har fått fram ett utredningsförslag som förhoppningsvis kan leda till att den föräldrautbildning som i dag bara finns i små punktvisa försök äntligen får bredd.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! En gång i tiden var folkpartiet möjligen något av ett radikalt parti. Men nu när man samverkar med de mörkgrå centerpartisterna och de mörkblå högermännen är det litet illa ställt med radikalismen i folkpartiet.

När herr Romanus säger att en socialdemokratisk regering aldrig skulle ha lagt fram förslaget om extra ledig tid för de barnföräldrar som så önskar, är det ett praktfullt exempel på vad folkpartiet tydligen avsåg med sitt resonemang om sociala reformer utan socialism. Bara ett fåtal kan benytta sig av den möjlighet som herr Romanus förslag ger, dvs. de bättre situerade, medan andra inte kan göra det. Det skulle därför inte skada om herr Romanus tog det litet lugnare på den punkten.

Det är uppenbart att de siffror som kommit fram när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen pekar på att utbyggnaden blir för liten under de kommande

åren. Det gäller här verkligen för kommunerna att göra insatser. Det bör vara en uppgift naturligtvis för socialministern men också för folkpartiets gruppleadare att påverka kommunerna så att dessa gör sina insatser på detta område.

När det gäller kvaliteten är det alldeles uppenbart att här någonting måste göras. Herr Romanus säger att vi tidigare inte ville göra någonting i detta avseende men nu var beredda att göra det. Men varför då inte ta den chans som bjuds när en syndare har omvänt sig? Nu säger ni nej. Vad är det för konsekvens i detta?

Herr Romanus kan inte komma ifrån att det är ni som har ansvaret och att det är ni som har pengarna. Det är ni som måste göra någonting i det fallet, men nu sker ingenting. Detta är ett bra exempel på hur den borgerliga regeringen och dess riksdagsmajoritet agerar.

Så några ord om egenföretagarna. Kan herr Romanus nu tycka att det är rimligt att byggmästaren, bonden, målarmästaren och fabrikören inte skall betala avgifter till barnomsorgen utan befrias från de socialförsäkringsavgifter som löntagarna tvingas betala? Tycker herr Romanus att det ligger någon rättvisa i en sådan ordning?

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus började med att hålla ett valtal när det gäller hemspråksundervisningen för invandrabarn. Han har rätt i det han säger – invandrabarnen har det svårt, och det som görs för dem är helt otillräckligt.

Jag skulle vilja rekommendera Gabriel Romanus att läsa vår motion om en förbättring av hemspråksundervisningen för invandrabarn. Där tar vi upp just dessa frågor. Vi kräver bl. a. att kommunerna för att klara den här uppgiften skall få statsbidrag. Vi föreslår vidare att hemspråksträningen görs obligatorisk och att den sätts in mycket tidigare och helst omfattar hela förskoleperioden. Vi föreslår också att invandrabarnen får möjlighet att gå i enspråkiga grupper i förskolan och ända upp i grundskolans mellanstadium. Jag skulle vilja rekommendera en läsning av motionen. När motionen sedan kommer upp till behandling kan den då stödjas av herr Romanus. Dessa åtgärder behövs nämligen.

Sedan konstaterar jag att man på olika sätt kommer att fortsätta att sabotera utbyggnaden av barnomsorgen. Herr Romanus säger att femårsplanen håller på att förverkligas. Men totalt ligger planeringen efter. Även om dessa 200 000 daghemsplatser skulle byggas, så är det en droppe i havet jämfört med de behov vi har. Det står i betänkandet att det är av utomordentlig vikt att ansträngningar görs för att nå upp till de 100 000 platserna. I sammanhanget hänvisar man till ett antal konferenser. Men det är ju inte sådana åtgärder som behövs för att man skall kunna trygga en utbyggnad av barnomsorgen, ens när det gäller de 100 000 platserna. Det krävs helt andra åtgärder. Men jag skulle vilja veta vilka ansträngningar som görs.

Sedan pratar man om full behovstäckning. Jag skulle också där vilja ha ett klarläggande: Vad menar man från utskottets sida när man talar om

behovstäckning? Är det alla barns rätt till en bra och avgiftsfri daghemsplats, eller gör man en selektiv begränsning?

Sabotaget av barnomsorgen sker på olika sätt. Det sker för det första genom att man inte ger kommunerna ekonomiska möjligheter att fullfölja utbyggnaden. I utskottsbetänkandet konstaterar man att kommunerna har ekonomiska svårigheter att klara detta, men samtidigt säger man att man inte kan göra något eftersom man väntar på en utredning. Det är verkligen att sabotera utbyggnaden. Vpk menar att kommunerna självfallet måste ha ekonomisk täckning för att klara utbyggnaden.

För det andra saboterar man genom personalutbildningen. Det behöver inom en tioårsperiod utbildas 160 000 personer inom barnomsorgen för att klara den utbyggnad som är planerad. Man saboterar alltså eftersom man inte går med på de förslag som vpk ställer om en utökad personalutbildning.

Det behövs också en lagstiftning för att klara utbyggnaden, och det behövs en förkortad arbetsdag för alla föräldrar för att vistelsetiderna på daghemmen inte skall bli så långa. Då räcker det inte att göra som regeringen, som säger: Här får ni en förkortad arbetsdag, men ni får ingen ersättning. Eftersom mat- och hyreskostnaderna för bl. a. barnfamiljerna är så höga måste de förstås ha ekonomiska möjligheter att klara sin situation. Därför behövs en förkortad arbetstid för alla.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade att förslaget om möjlighet för småbarnsföräldrar att korta ner sin arbetstid skulle aldrig en socialdemokratisk regering ha lagt fram, och det höll tydligen Göran Karlsson med om. Men det intressanta är att ni har accepterat det – ni har i varje fall inte väckt någon motion om att förslaget skall avslås. Det var det som var behållningen av de senaste veckornas utveckling.

Det är självklart att vi måste påverka kommunerna att fullfölja planen. Där kan många sätt användas. Konferenser är inte så dåliga om de går ut på att just påverka människor, för det handlar ju om människor här. Vi skall väl ändå notera att för de första tre åren, varav detta är nummer två, så ligger vi över planerna i 1976 års beslut. Det är oroande att man för de senaste två åren ligger under, men det ger oss fortfarande ett visst andrum för att försöka få upp kommunernas planer. Det är det överläggningarna med bl. a. Kommunförbundet syftar till. Det vore bra om man kunde överträffa planen rejält, men vi har inte sett hittills att den inte kommer att hållas. För dagen ligger vi över, det är ett faktum.

Göran Karlsson säger, och kallar sig själv för en syndare som har omvänt sig, att socialdemokraterna nu är för de kvalitetsåtgärder man var mot tidigare, och frågar varför vi inte tar chansen nu. Det är naturligtvis en riktig synpunkt. Jag vill inte alls håna en syndare som omvänder sig – tvärtom, det är tilltalande. Men vi har ju olika uppfattningar om hur arbetet för kvalitetshöjningen bör gå till. Vi har hela tiden talat om allmänna åtgärder som innebär kvalitetshöjningar över hela fältet. Man får inte mycket för 50 miljoner när det gäller daghem. Trots att det är en stor summa, är det

ingenting som kan leda till kvalitetshöjningar över hela fältet. Det är bättre att arbeta fram normer för att klara ut hur stora grupperna skall vara. Jag tror fortfarande – det tyder kommunala exempel på, t. ex. i Göteborg – att där finns olika uppfattningar mellan oss och socialdemokraterna. Ni anser att man kan acceptera större grupper än vi gör. Men vill ni omvända er även på den punkten skall jag inte heller då komma med några hånfulla tillmälen, utan hälsa er välkomna.

Inga Lantz talar om att man skall ha ekonomisk täckning för sina förslag. I nästa mening säger hon att vpk vill ha förkortad arbetsdag för alla utan löneminskning. Men var har ni täckningen för det förslaget? Det skulle ju i dagens läge, om det hade genomförts 1977 som ni föreslog, innebära reallönesänkningar för alla löntagare.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag bemöta det resonemang som Gabriel Romanus för om det förslag som regeringen lagt om ledighet för föräldrar. Förslaget är ingenting annat än en halvmesyr – om det ens kan kallas det.

Vi hade förra året ett förslag om en ordentligt tilltagen försäkring för barnfamiljerna, men den ville inte regeringspartierna acceptera. Det är alltså en väsensskillnad mellan oss i det avseendet.

Beträffande kvaliteten är det uppenbart att även om det pågår ett arbete inom departementet så har det hittills inte klarlagts hur det kommer att bli. När vi då är beredda att anvisa 50 milj. kr. för att förstärka kvaliteten avvisar ni det förslaget. Jag tycker minsann inte att det är något storverk av den borgerliga majoriteten.

I fråga om kvantiteten kan man också säga att uppfyllnaden av de återstående 13 000 platserna under den här perioden innebär en kvalitetsförstärkning, eftersom det gäller barn som annars inte skulle ha kunnat få plats inom barnomsorgen. Det är mycket viktigt att se till att det blir så.

I ett avseende kan jag helt hålla med Gabriel Romanus. Det gäller hans resonemang om invandrabarn. Där finns det inga som helst motsättningar, utan där hoppas jag att man skall kunna göra någonting. Men även där är det regeringen som bär ansvaret. Det är den som sitter inne med medel och möjligheter att göra något. Det kommer an på vad regeringen vill göra om det skall ske någonting på detta fält.

Herr talman! Fortfarande kvarstår att herr Romanus inte svarat på min fråga om egenföretagarna. Anser herr Romanus att det är rättvist och riktigt att småföretagarnas och böndernas barn inte skall betala till barnomsorgen? Kan herr Romanus finna någon förklaring till varför de skall undantas från den avgiften?

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus envisas med att säga att det räcker med att påverka kommunerna att fullfölja planerna med hjälp av konferenser. Jag tror det är helt andra åtgärder som behövs för att förmå kommunerna att bygga ut barnomsorgen i den omfattning som behövs.

Vi kan se på hur sabotaget mot utbyggnaden av barnomsorgen slår i den enskilda kommunen. Vi kan ta Huddinge kommun som exempel, där kön i dag är 3 000 barn och där en stor del av kön – inte hälften, men väldigt många – består av invandrarbarn, som behöver daghemsvistelse speciellt mycket. I Huddinge kommun bygger man under det här året ut med 135 daghemsplatser och 48 fritidshemsplatser. Så slår riksdagens beslut när det gäller den faktiska utbyggnaden i en barnrik och fattig kommun. Samtidigt kan man konstatera att utbyggnaden för femårsperioden kostar 75 milj. kr. för Huddinge. Det motsvarar 2 dagars försvarskostnader. 35 milj. kr. kostar vårt försvar per dag, och 75 milj. kr. anser sig Huddinge kommun ha råd att satsa på barnomsorgen på fem år. Det är ingen rimlig proportion i de siffrorna.

Sedan vet vi att det finns pengar i det svenska samhället för en finansiering. Om bara den politiska viljan finns går det också att finansiera en kraftig utbyggnad av barnomsorgen. Jag besökte för några år sedan Nordkorea och även Cuba, som båda är länder i tredje världen. Där har man på mycket kort tid klarat en utbyggnad av barnomsorgen så att den i det närmaste motsvarar det totala behovet. Där finns det ekonomiska resurser därför att det finns en politisk vilja.

Vi menar att 6 timmars arbetsdag skall genomföras för alla lönarbetare – det är helt nödvändigt. Det är nödvändigt för att befrämja likställigheten mellan män och kvinnor, men det är också nödvändigt därför att vi har en mycket stor arbetslöshet i vårt land, en halv miljon människor. Förkortar man arbetstiden, kan man också skapa flera arbetstillfällen.

Göran Karlsson står här och skyller på Gabriel Romanus och tvärtom. Men det kommer ingenting ut av de här interna grälen. Vad som behövs är en linje i utbyggnaden av barnomsorgen, och det är den linje som vpk har, nämligen att tillgodose alla barns behov av en bra och kostnadsfri daghemsplats. För att vi skall nå det målet måste kommunerna få ekonomisk täckning. Det behövs också en lagstiftning som ålägger kommunerna att bygga ut barnomsorgen, det behövs en förstärkt personalutbildning och det behövs en till sex timmar förkortad arbetsdag för alla arbetstagare.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som Göran Karlsson påpekade, att vi har nått enighet i utskottet om invandrarbarnen. Nu är det regeringen som har ansvaret. Inga Lantz kommentar, att jag höll ett valtal i frågan, får väl fattas som ett personligt sätt att uttrycka att vänsterpartiet kommunisterna också ansluter sig till vad utskottet skriver. Det är i så fall glädjande.

Nu säger Inga Lantz: Det räcker inte med konferenser för att få fram fler daghemsplatser. Nej, naturligtvis inte – men vem har påstått det? Det är klart att det är bra att tala med varandra – om man skall påverka människor måste man tala med dem, och konferenser är ju politikernas egenartade sätt att umgås. Men det är inte bara fråga om konferenser. I år höjs anslaget till barnomsorgen med 768 milj. kr., och det har aldrig förut höjts så mycket. Förra året höjdes det med 600 milj. kr.: då hade det aldrig tidigare höjts så mycket. På två år har anslaget mer än fördubblats. Visserligen kan man säga

att det inte är tillräckligt, men det är trots allt ett uttryck för att regering och riksdag ser denna uppgift som viktigare än de flesta andra. Här är det alltså inte bara konferenser, utan staten uppfyller de löften som gavs när man kom överens med kommunerna om att bygga de 100 000 daghemsplatserna.

Kanske kan man invända att kommunerna inte kan klara den här utbyggnaden utan att få ytterligare bidrag. Det vet vi inte ännu. Men vi vet att det pågår överläggningar mellan budgetministern och kommunerna om deras ekonomi och att de naturligtvis senare kommer att redovisas. Då är det inte lämpligt att stå här och utlova stora nya statsbidrag. Jag kan bara peka på vad utskottet har sagt, nämligen att vi förutsätter att regeringen vidtar de åtgärder som behövs för att planen skall hållas. Vi kan ändå konstatera att, även om det är oroande med de här siffrorna för slutet av perioden, så ligger vi ändå för dagen över planen, och staten har fullgjort sin del av överenskommelsen. Då kan man inte gärna kritisera staten för att den inte utlovar ytterligare pengar just nu.

Jag vill gärna säga att de åtgärder som vidtas för att förbättra kommunernas ekonomi bör utformas så, att det blir möjligt för kommunerna att satsa på barnomsorgen och att de också känner sig skyldiga att göra det. Hittills tycker jag inte att man kan rikta någon kritik mot kommunerna, så länge de ligger över planen. Naturligtvis kan det finnas anledning till kritik mot enskilda kommuner – det vill jag inte bestrida – men rent allmänt kan man inte kritisera dem.

När det gäller hur man har täckning för förslagen, konstaterar jag att någon täckning för förslaget om att korta ner arbetstiden med en timme i år inte finns hos vänsterpartiet kommunisterna. Inga Lantz hänvisar som vanligt till försvaret och menar att där kan man ta alla pengar. Men de andra partierna har den uppfattning, som också större delen av svenska folket har, nämligen att vi behöver ett försvar för att skydda vårt oberoende. Det försvaret får vi betala själva till skillnad från andra länder, och därför kan vi inte ta pengarna från försvaret utan får försöka hitta dem någon annanstans. Ett försvar av ungefär den storlek som vi har nu finns det ett brett politiskt stöd för, också ute hos svenska folket.

Tredje vice talmannen anmälde att Göran Karlsson och Inga Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Göran Karlsson har för en stund sedan färgsatt de olika regeringspartiernas representanter. Efter att i dag ha lyssnat till Göran Karlsson är det väldigt svårt att på färgskalan hitta någon färg som man kan sätta på honom.

Jag vill sedan gå in på det ämne som har diskuterats så mycket, nämligen barnomsorgen. Jag kan först slå fast att barnomsorgen tillhör de prioriterade områdena samt att barnomsorgen inte bara omfattar utbyggnaden av daghemmen.

Inga Lantz har under hela förra året vevat samma grammons-kiva om

kommunernas bristande ansvar, sabotage osv. Däremot förvånar det mig att Göran Karlsson nu lägger på samma skiva. Göran Karlsson har ju varit med om att fatta det tidigare beslutet och även företrätt det vid diskussioner i kammaren. Beslutet innebar att man skulle bygga 100 000 daghemsplatser under en femårsperiod. Hittills, Göran Karlsson och Inga Lantz, har den takt som man förutsåg hållits. Vi har t. o. m. byggt något mer. Därtill har kommunerna planerat fler familjedaghemplatser än man hade räknat med.

När det gäller de två sista åren i femårsperioden visade de senaste sammanställningarna att vi inte skulle nå upp till 100 000 platser. Det är dock intressant att notera förändringarna i siffermaterialet. De siffror som vi i våras fick från kommunernas barnomsorgsplaner grundade sig på det material som kommunerna räknade fram våren 1976. När departementets planeringsgrupp sedan gjorde en undersökning hos kommunerna av resultatet av de nya planerna, kom vi upp till den siffra vi här diskuterar. Dessa fakta kan inte vara okända för utskottets ordförande. Man vet av tidigare erfarenhet att just under de sista åren i en planeringsperiod ligger man efter, men ju närmare periodens slut man kommer, desto närmare kommer man också det uppsatta målet.

Under hösten har Kommunförbundet haft regionala konferenser med kommunerna runt om i landet. Efter dessa har vi haft gemensamma överläggningar med Kommunförbundet för att kolla situationen ute i landet. Vi har också fått en bearbetning av det material som vi fick fram vid undersökningen i höstas. Det finns, vilket jag har sagt tidigare, ingen anledning att "hänga" kommunerna eller påstå att de gör sabotage. Inga Lantz har en egen utgångspunkt, hon följer inte de riksdagsbeslut som vi har diskuterat, men i övrigt bör vi kunna vara överens om att planen skall följas och att de 100 000 platserna skall uppfyllas. Göran Karlsson och jag har tidigare varit överens, och jag utgår ifrån att han står fast vid detta.

Jag förstår därför inte Göran Karlssons resonemang att vi nu, när vi har så många arbetslösa byggnadsarbetare, bör sätta i gång och bygga ännu fler daghemsplatser. Jag tror inte att det i dagens läge skulle vara möjligt. Vi har kanske inte heller den personal som krävs.

Jag tycker att både Göran Karlsson och Inga Lantz borde observera att då vi i många kommuner har ett stort behov av daghemsplatser, är det inte acceptabelt att vi har så många lediga platser, så låg utnyttjandegrad som vi har på många ställen. Vi kommer att undersöka detta.

Ni diskuterar rent allmänt kvaliteten på barnomsorgen. Det vore då intressant att veta vad t. ex. Göran Karlsson lägger in i begreppet kvalitet.

När ni talar om personaltäteten vill jag bara erinra om att det är betydligt högre personaltätet i dag än när avtalet mellan den tidigare regeringen och Kommunförbundet träffades. Därtill kan sägas att personaltäteten är högre än som framgår av statistiken, därför att man då utgår från antalet platser, exempelvis 15 barn i grupp, och det är högst sällan man kommer upp i den siffran. Det finns anledning att ta upp den här diskussionen. Framför allt måste vi se till att vi utnyttjar de platser som finns.

Sedan skall jag bara ta upp ett par saker. Vi har litet mer i förbigående talat om bosättningslånen. Till Inga Lantz vill jag då bara säga, att bosättningslånen kommit till för att de skall vara socialt betingade. De förändringar som vidtagits innebär inte att vi gått ifrån målsättningen och principen att det sociala motivet skall vara avgörande.

Herr Romanus tog här upp frågan om invandrarbarnen, som utskottet också skrivit om. Jag förstår helt detta problem. Jag har vid olika tillfällen sagt och vill också upprepa det här, att även om vi i dag diskuterar vissa invandrarproblem, tror jag inte att de stora problemen är aktuella i dag. Dem får vi om 10–15 år, om vi i dag inte kan göra de insatser som behövs för att klara integreringen i samhället. Därför är språkträningen en viktig fråga. Men här kommer tillgången på språklärare in i bilden liksom även den ekonomiska frågan. Jag är för min del positivt inställd till den skrivning som är gjord, och vi kommer att arbeta enligt denna. Jag hoppas att vi också skall kunna förverkliga de tankegångar som förts fram i utskottets betänkande.

Herr talman! Detta var vad jag ville ha framfört i just detta sammanhang.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först får jag väl kungöra för socialministern att min färg på färgskalan är röd, om han nu möjligen hade trott något annat.

Beträffande den skiva som jag skulle spela tillsammans med Inga Lantz får jag säga, att vi har ett väl underbyggt försvar. Vi far inte ut och klagar i onödan, men vi tycker att regeringen i det här fallet brister.

Hittills har utbyggnadstakten hållit, säger socialministern. Och så håller han en utläggning om att man har lyckats förbättra siffrorna från 82 000 på våren 1977 till 86 000 och något över på hösten 1977. Men oroar det då inte socialministern att kommunerna inte ser ut att hålla den sista tvåårsperiod som beräkningen pågår? Det oroade herr Romanus, men för socialministern tycks det inte vara besvärande att utbyggnadstakten ser ut att minska. Jag tycker att det är mycket oroande att den som bär högsta ansvaret i landet för barnomsorgen nonchalerar det läge som befinner föreligga.

Jag fick inget svar av herr Romanus beträffande egenföretagarnas avgifter. Då ställer jag frågan till socialministern: Varför är ni inte beredda att låta egenföretagarna betala den avgift för barnomsorgen som andra grupper får göra?

Socialministern frågar vad vi inlägger i ordet kvalitet. Jo, vi inlägger bl. a. att av de 50 milj. kr., som vi vill acceptera, skall en del användas för att ge handikappade barn och andra barn med svårigheter av olika slag en speciell möjlighet att komma till daghem för att få den omvårdnad som där kan ges. Är inte det ett kvalitetsbegrepp som socialministern bör kunna acceptera?

Tyvär fick vi inte med den borgerliga majoriteten på detta förslag, men jag är glad över att man i ett avseende körde över socialministern. Det gällde ett anslag till de dövblinda, den mest handikappade gruppen i landet, och det gav 200 000 kr. mer än socialministern i sin snålhet hade givit. Det tycker jag hedrar den borgerliga gruppen, och socialministern förtjänar den bakläxan.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att vpk spelar samma grammofoonskiva. När situationen är som den är på barnomsorgens område tycker jag att det är på tiden att Rune Gustavsson lägger på samma skiva, för det behövs tydligen.

Barn i vårt samhälle lider nöd i olika avseenden. De lämnas utan omsorg, och värre är att de lämnas utan tillsyn. Hur ser det ut i t. ex. Stockholms län? Där lämnas över 14 000 barn under sex år utan tillsyn någon tid på dygnet. Men att så sker bekymrar inte Rune Gustavsson. Hur är situationen i övrigt? Vi har 800 000 barn i förskolåldern, vi har 1 miljon förvärvsarbetslösa kvinnor till dessa barn. Av dessa barn får i dag 10 % plats i barnomsorgen. Vi har 800 000 barn i åldern 7–14 år, men av dessa får endast 4 % plats på fritidshem. Vi vet att 70 % av kvinnor med småbarn förvärvsarbetar. Mot bakgrund av den förvärvsintensitet, som man i det här avseendet tyvärr mäter när det gäller kvinnor, vet vi att utbyggnadsbehovet är enormt. Det är verkligen på tiden att man gör något åt detta, och då måste man ta på allvar de förslag som vpk lagt fram och även genomföra dem. Det är helt nödvändigt.

Sedan vill jag fråga Rune Gustavsson om det är rimligt att man prioriterar barnen så lågt som sker i jämförelse med bilen eller försvarskostnaderna. Jag vill ha ett direkt svar. Är det rimligt att Huddinge kommuns barnomsorg på fem år anses få kosta 75 milj. kr. samtidigt som försvarskostnaderna uppgår till 35 milj. kr. per dag? Ställ dessa 75 milj. kr. på fem år och pratet om att vi skall satsa på en utbyggd barnomsorg mot försvarskostnaderna på 35 milj. kr. per dag! Står de i ett rimligt förhållande till varandra? Vpk föreslår en realistisk utbyggnad, där man skall se till barnens och föräldrarnas behov. Det är 50 000 platser per år. Det är egentligen inte så mycket för samhällsekonomin att bygga ut dessa 50 000 platser, men det är helt nödvändigt att man gör det. Det kostar 1,8 miljarder kronor. Jag tycker att man av försvarskostnaderna på 20,5 miljarder kronor skulle kunna ta dessa knappa 2 miljarder för att bygga ut barnomsorgen. Det är nödvändigare än att slösa resurserna på ett förvar.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Det är intressant att Göran Karlsson tog upp anslaget till de dövblinda. Han säger att man lyckats köra över socialministern. Detta är Ingegerd Troedssons ärende.

Men, Göran Karlsson, är det inte litet besvärande att komma och angripa detta anslag därför att det utgick för första gången förra året? Sedan har vi i år höjt det till 350 000 kr. Varför har inte Göran Karlsson sett till att det kommit ett anslag tidigare?

Är inte socialministern oroad? Nej, Göran Karlsson, jag tror på kommunernas vilja att uppfylla löftet och överenskommelsen om de 100 000 daghemplatserna. Det är inte så länge sedan Kommunförbundets ledning offentligt gjorde det uttalandet i pressen. Visar det sig att man i slutet av perioden – vi får se vad de nya barnomsorgsplanerna säger – inte har nått upp till detta tal, då får vi på nytt ta upp överläggningar om vilka vägar vi skall gå. Men notera, Göran Karlsson, att vi utöver det material som finns beträffande

daghemmen också har ett material i vilket sägs att det finns betydligt fler platser i familjedaghemmen. Det är en god komplettering genom den flexibilitet som finns där.

Beträffande egenavgifterna är det bara att konstatera att det ingår i företagsskatteberedningens uppgift att komma med förslag om hur den frågan skall lösas.

Inga Lantz frågar mig om jag tycker det är riktigt att prioritera barnomsorgen så lågt. Det var intressant att lyssna till Inga Lantz första anförande, där hon tog upp frågan om koncentrationen i samhället och de behov som finns. Jag är väldigt glad över att Inga Lantz liksom en del socialdemokrater nu äntligen börjar komma underfund med de problem som uppstod på grund av den starka koncentrationen under 1960-talet. Om Inga Lantz parti på den tiden hade insett detta, så hade man kanske haft möjligheter att påverka förhållandena. Men det är intressant att man nu börjar komma till insikt om dessa problem. På den tiden prioriterade man inte barnomsorgen, utan i den samhällsplaneringen var barnen bortglömda.

I den nya socialutredningens förslag är de sociala aspekterna en mycket viktig del i socialnämndernas kommande arbete och kommunernas planering. Det gäller att se till att det blir sådana miljöer och sådana kontaktnät att människor kan fungera.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista som socialministern sade rör egentligen inte mig. Men låt mig få säga ett par ord om koncentrationen i samhället.

Det är alldeles uppenbart att den nuvarande samhällsorganisationen har påtagliga brister, och det är klart att det kapitalistiska systemet medför en sådan hårddragning och koncentration till vissa orter och industrier som har skett. Centerpartiet har ju haft en våg av decentralisering, men resultatet av det arbetet har sannerligen inte imponerat.

Beträffande egenföretagarna hänvisar socialministern till företagsbeskattningsutredningen. Men det vore intressant att få veta vad socialministern vill. Det är ju ändå han som skall se till att det satsas pengar på barnomsorgen. Det vore vägledande att få ett besked från honom.

Det är bra att socialministern tror på kommunerna, det gör jag också. Men det går inte att komma ifrån att den borgerliga ekonomiska politiken har lett till en urholkning av kommunernas ekonomi. I det läget kan man fråga sig om kommunerna mäktar att klara den utbyggnad av barnomsorgen som man har fattat beslut om.

När vi har diskuterat barnomsorgsfrågan i reservation och motion, herr socialminister, så har vi också tänkt på tiden efter 1981. Det är ytterst angeläget att rikta blicken framåt och se vad som bör göras för att fullfölja målet att alla barn skall ha tillgång till barnomsorg 1986. Den frågan har inte socialministern sagt något om, men den är minsann lika angelägen. Frågan är om den nuvarande regeringen mäktar att åstadkomma de resultat som fordras.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Rune Gustavsson är inte alls oroad, deklarerar han helt öppet, över den dåliga utbyggnaden av barnomsorgen. Jag tycker det är ett fantastiskt uttalande av en socialminister. Han tror på kommunernas goda vilja. Men om man ser till hur kommunernas utbyggnadsplaner verkligen ser ut, så kan man inte lita till deras goda vilja. De har ingen möjlighet att förverkliga någon god vilja, de har inte råd till det.

I Huddinge står 3 000 barn i kö till daghem, och utbyggnaden i år blir 135 daghemsplatser. Det är vad man anser sig ha råd med. Det ekonomiska läget för den här kommunen är minst sagt besvärande. Effekterna av Rune Gustavssons och regeringens ekonomiska politik och socialpolitik blir alltså att kommunerna inte har råd att bygga ut barnomsorgen på det sätt som de borde göra.

Nu anser vpk att det inte räcker med dessa 100 000 nya barndaghemplatser på fem år. För två år sedan talade man ju om att det behövdes 450 000 platser. Utbyggnadsbehovet är därför mycket större än vad det talas om här. För att kunna förverkliga beslutet om 100 000 nya platser och, som jag hoppas, en ännu större utbyggnad, måste kommunerna få pengar. Statsmakterna måste också lagstifta om en garanterad utbyggnad, så att inte barnomsorgen förfuskas ytterligare under ett antal år liksom det har skett hittills.

För att något beröra frågan om koncentrationen inom näringslivet har vänsterpartiet kommunisterna aldrig gått med på någon centralisering och koncentration, utan alldeles tvärtom. Vi förespråkar också en helt annan politik och en helt annan samhällsplanering – en planerad industripolitik med satsningar på bl. a. statliga basindustrier. Men det är en annan debatt. Effekterna av den politik som övriga partier har medverkat till har blivit att vi har fått en koncentration inom näringslivet och bostadsområden med människor som inte fungerar. Det är i det sammanhanget som det otroligt stora behovet av att bygga ut barnomsorgen kommer in i bilden.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Nej, Inga Lantz, frågan om hur vi planerar samhället är intimt förknippad med hur vi skall ordna det med barnens och familjernas trygghet. Men det har blivit ett sektoriserat resonemang under senare år, där man inte sett på helheten. Och, Inga Lantz, vpk har här i riksdagen varit med om att anta regionala planer, som har byggt på en ökad koncentration.

Samma sak gäller Göran Karlsson. Det går inte att skylla på det kapitalistiska samhället. Också Göran Karlsson har varit med om att fatta beslut om den utveckling i samhället som har lett till en mycket stark koncentration.

Jag noterar att varken Inga Lantz eller Göran Karlsson tar upp frågan om att verkligen se till att befintliga daghemsplatser utnyttjas, när så många väntar på en plats. Ni har bara diskuterat en utbyggnad av daghemsplatser.

Göran Karlsson talade också om tiden efter 1981. När vi antog programmet om dessa 100 000 daghemsplatser uttalade riksdagen enhälligt att målsättningen under tioårsperioden skulle vara att alla barn till förvärvsarbete

och studerande föräldrar skulle få möjlighet till en daghemsplats. Det är den andra etapp som vi har börjat arbeta med och som jag hoppas vi så småningom kommer att lägga fram en plan för.

Sedan återkommer Göran Karlsson till detta med egenavgifterna. Jag hänvisar än en gång till den skatteberedning som arbetar med den frågan.

Tredje vice talmannen anmälde att Inga Lantz och Göran Karlsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Gabriel Romanus har tidigare gått igenom utskottsbetänkandet i vad gäller de frågor där det har avgivits reservationer, och det finns ingen anledning för mig att här upprepa hans argument. Jag instämmer i vad han sade.

Inte heller har jag för avsikt att gå in i den debatt om barnomsorgens utbyggnad som har pågått här. Jag vill bara lämna en liten information. Det är så att vi i jämställdhetskommittén ofta har haft anledning att syssla med dessa frågor. Det ligger ju i vårt intresse att barnomsorgens utbyggnad fullföljs. Vi har också hela tiden arbetat för det. Och jag tänker här på något som Inga Lantz sade i ett tidigare inlägg, nämligen att det ofta sägs i debatten att det är för dyrt att bygga ut barnomsorgen. Utan att vilja förringa de problem som kommunerna har att brottas med när det gäller att förverkliga den uppställda målsättningen vill jag säga, att också jag upplever att det argumentet används litet för lättvindigt. Vi vill bidra till att bringa litet reda i den debatten. Och det har vi försökt göra genom ett uppdrag vi har lagt ut till kulturgeografiska institutionen vid Göteborgs universitet, där en forskargrupp skall analysera de samhällsekonomiska konsekvenserna av samhällets barnomsorg. Det gäller då konsekvenserna i vid mening, inte bara de rent kommunalekonomiska konsekvenserna utan vad det i olika avseenden innebär att bygga ut eller inte bygga ut.

Den analysen plus annat material kommer att redovisas vid ett seminarium som Jämställdhetskommittén planerar att hålla i oktober i år. Jag vet inte vad analysen kommer att ge, men uppdraget är givet och vi får se vad arbetet i gruppen kommer att leda fram till. I varje fall hoppas jag att analysen skall kunna medverka till att hyfsa debatten.

Sedan hade jag tänkt att i huvudsak begränsa mig till att tala om invandrabarnen och hemspråket. Nu har Gabriel Romanus ganska utförligt behandlat även den frågan i sitt inlägg, men eftersom det är någonting som ligger mig varmt om hjärtat vill jag ändå belysa frågan litet.

Språket är den viktigaste grunden för varje människas identitet. Barns tidiga språkinläring sker via överföring av kunskaper – och samtidigt känslor – från föräldrarna till barnen, främst från mor till barn. Vi talar ju om modersmål. Barnens inläring av ord för känslomässiga upplevelser sker via själva upplevelserna. Det är bara modersmålet man lär på detta sätt. Alla senare inlärd språk lär man på intellektuell väg, alltså utan denna ständiga koppling till känslomässiga upplevelser. Det är också därför bara på

modersmålet som man har uttryck för och kan ge uttryck åt känslans nyanser. En samisk mamma – alltså en mamma med samiska som språk – uttryckte det så här: "Det känns liksom kallare att tala svenska med barnen." Så är det nog också för många andra.

Det är också bara från ett väl utvecklat modersmål som man kan lära ett annat språk ordentligt. Detta är en kunskap som vi så småningom har fått acceptera när det gäller de många invandrarbarnen i Sverige. Vi trodde – och jag vill gärna säga att vi gjorde det i största välmening – att det bästa för invandrarbarnen var att så snabbt som möjligt smälta in i vårt samhälle via vårt språk, så att de integrerades helt i skolan och kamratgänget. Och vi trodde att detta skulle gå snabbare om de så snart som möjligt glömde sitt eget hemspråk. Då skulle de slippa klivenheten, trodde vi.

Nu vet vi bättre. Alla undersökningar visar nämligen att de barn som inte har ett väl utvecklat modersmål får bristfälliga kunskaper också i svenska. Gabriel Romanus redogjorde för vad som står i utskottsbetänkandet om resultatet av den utvärdering som socialstyrelsen nyligen gjort om hemspråksträningen. Jag behöver inte här upprepa vad han sade. Men det är alltså de grundliga kunskaperna i modersmålet som gör att man sedan kan lära ett annat språk nyanserat.

Detta är en bitter erfarenhet som vi har fått göra, bitter för invandrarfamiljerna och deras barn, men jag tror också bitter för det svenska samhället. Bristen på en klar språklig identitet i sitt eget modersmål leder till att barnen känner sig rotlösa och osäkra, och detta bäddar för problem i framtiden. Jag kan där helt instämma i socialministerns bedömning att det inte är nu som vi har de stora problemen med invandrarna, utan de problemen – som beror på våra underlåtenhetssynder – kommer vi att få möta under år som stunddar.

I invandrarverkets styrelse, där jag sitter med, har vi haft anledning att diskutera dessa frågor flera gånger och försöka åstadkomma förbättringar.

Det beslut om hemspråksträning i förskolan och hemspråksundervisning i skolan som vi här fattade 1976 och som trädde i kraft den 1 juli 1977 är kanske det viktigaste beslut vi har fattat här i landet sedan Sverige övergick från att vara ett kulturellt och språkligt homogent land till att vara och förbli ett flerkulturellt och flerspråkigt land.

Vi har i dag 65 000 invandrarbarn i förskoleåldern. Därtill kommer ett stort antal barn som har andra modersmål än svenska men inte står upptagna som invandrarbarn därför att deras föräldrar har erhållit svenskt medborgarskap. Antalet barn är alltså ganska stort. Och för alla de barnen innebär det fattade beslutet att statsbidrag utgår med 1 900 kr. per år och sexåring som deltar i hemspråksträning i förskola eller familjedaghem. Den träningen är frivillig och pågår ca fyra timmar i veckan. Men det är för sent att börja vid sex års ålder. Om inte aktiva åtgärder har vidtagits före den tidpunkten är det svårt att utveckla hemspråket. Alla berörda parter är överens om att det är den tidiga språkinläringen som är den viktigaste. Troligen är den t. o. m. viktigare än hemspråksundervisningen i grundskolan.

Jag kan här fortsätta det citerande som Gabriel Romanus ägnade sig åt när

det gäller vad som framkom vid den hearing i socialutskottet som tidigare nämnts. Då sade Kjell Öberg att vi sannolikt borde gå från sju månader till ett, två eller tre år och utveckla språket underifrån, inte som hemspråksträning i systematisk och metodisk mening utan som ett sätt att eliminera vad många specialister har kallat för språkdränkning. Vi kanske skulle ha gått den vägen i stället för att börja i skolan.

I denna fråga har väckts två motioner, som utskottet har behandlat. Den ena motionen har väckts av Ulla Tillander, där jag själv är en av medmotionärerna, och den andra av Mats Hellström. Den motion som Inga Lantz talade om tidigare har däremot inte behandlats i vårt utskott utan i ett annat.

I bägge motionerna krävs åtgärder som avser att ge invandrabarnen en tidigare språkförståelse. Yrkandena är något olika, men syftet är detsamma.

Nu är det inte säkert att det är en utbyggnad av den regelrätta hemspråksträningen som ger det bästa resultatet. Andra metoder kan kanske ge bättre effekt: mer tvåspråkig personal, enspråkiga syskongrupper och öppen förskola dit föräldrarna får komma med sina barn för kontakt. Jag tror att det behövs rätt mycket fantasi. Det gäller inte bara timmar och vissa lärare utan också hur man kan skapa den bästa kontakten med barnen, förbindelser mellan barnen och personer som kan deras språk och som har möjlighet att upprätthålla kontakten på modersmålet samt självfallet också kan utveckla språket. Det behövs fantasi och medvetenhet om vilka konsekvenserna blir, om vi försummar detta.

Utskottet har också framhållit att det är en viktig fråga. Vi har sagt att det finns anledning att snarast överväga vilka insatser som ytterligare kan göras för att förbättra möjligheterna att få till stånd en utökad hemspråksträning. Jag vill säga att det inte bara gäller hemspråksträningen, utan hela hemspråkspromatiken bör i så fall belysas. Det har också understrukits att åtgärder behöver vidtas skyndsamt, och jag vet att det finns stor förståelse för detta. Socialministern har också framhållit här i dag att han är beredd att ta itu med denna fråga, och jag är övertygad om att han kommer att göra det.

Efter de inlägg som gjorts kan det verka som om det i vårt land vore katastrofala förhållanden på det här området, men innan jag slutar vill jag säga att det faktiskt inte finns något annat invandrarland i Europa som har genomfört sådana här reformer. I och för sig ligger vi därför bättre till än andra länder som har invandrarpromatik. Detta ger oss emellertid ingen anledning att slå oss till ro, då det nog finns möjligheter att inom rimliga ekonomiska ramar förbättra situationen för invandrabarnen i förskolan.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Vid något tillfälle har frågan om föräldrautbildningen varit uppe till behandling. Jag tror att bl. a. Inga Lantz nämnde detta. Eftersom jag motionerade och vid tillfället i fråga medverkade till att det sändes en skrivelse till den dåvarande regeringen, som resulterade i att Grethe Lundblad blev ordförande i en utredning, vill jag gärna passa på att säga att

ärendet ändå gått framåt. Vi får hoppas att det så småningom skall komma ut någonting värdefullt i denna, enligt min mening, mycket viktiga fråga.

Jag skall inledningsvis beröra tre frågor på alkohol- och narkotikaområdet som inte så mycket berörs i detta betänkande och som inte heller är så kontroversiella i år. Dels väntar vi att socialutredningens förslag skall föranleda en proposition under nästa år, dels har ju regeringen nyss lagt fram en proposition i narkotikafrågan. Dessutom har socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor just börjat sitt arbete. Vi märker i detta betänkande, liksom i skatteutskottets, att man generöst lämnar över frågorna till den här nämnden.

Man bör kanske till en början konstatera att alkoholpolitiken alltmer skjuts över till den sociala sidan. Det var ju socialdepartementet som lämnade propositionen om alkoholpolitiken, och det är nu socialstyrelsen som är värd för den här alkoholpolitiska nämnden. Det blir väl också alltmer socialutskottet som kommer att behandla alkoholpolitiska frågor.

Nämnden i socialstyrelsen är sammansatt av så gott som alla folkrörelser i det här landet. När Bror Rexed, som då fortfarande var chef för socialstyrelsen, hälsade oss välkomna sade han: Det är svårt att komma till enighet i de här frågorna, men om ni blir eniga så är det väl svårt för någon att gå emot er.

Jag tror att man skall upprepa då och då de mål som uppställdes för alkoholpolitiken. Det sägs att det gäller att begränsa den totala alltför höga alkoholkonsumtionen och att komma till rätta med alkoholmissbruket. Vi vet från statistiska undersökningar och andra vetenskapliga undersökningar att här finns ett samband, även om man självfallet inte skall göra det sambandet helt mekaniskt, mellan konsumtionen och missbruk och skador.

Från socialdemokratiskt håll väckte vi när den alkoholpolitiska propositionen framlades en ganska omfattande motion, och vi begärde då att få 100 miljoner under en treårsperiod för att göra en starkare satsning. Detta sammanfattades i nio punkter, men de avslogs. Vi kom inte fram. Men det har sagts vid något tillfälle att politiker måste ha tålamod, så vi kommer väl att fortsätta med detta arbete. En del frågor kommer säkert att tas upp i den alkoholpolitiska nämnden.

En av de första frågorna vi behandlade gällde arbetslivet och hur arbetsmarknadens parter skall kunna engageras, så att man kan komma till rätta med frågan som gäller alkohol och arbetsliv. Dess bättre, herr talman, är det ju på det sättet att arbetstagarorganisationerna är villiga att gå in i det här jobbet, och det tycker jag är en förutsättning.

Det fanns en annan formulering som återkommer i utskottsbehandlingen och som är tagen från en motion av bl. a. Åke Wictorsson. Den gäller de alkoholfria nöjesmiljöerna, en konkurrent till restaurangdansen. Motionen har också skickats över till den här nämnden. Vi har redan diskuterat detta och vi kommer att ta kontakt med de lokalgående organisationerna som då är Folkets hus, bygdegårdarna och Vår gård.

Vi vet att vi nu kommer att få en proposition gällande förbud mot

alkoholreklam. Vi kan alltså säga att vi arbetar vidare på den motion som väckts från socialdemokratiskt håll, och jag hoppas att vi kan nå enighet på olika håll beträffande det förslaget och även andra förslag som kan komma fram.

I de här utskottsutlåtandet har vi centralt från socialdemokratiskt håll fört fram tre krav. Vi har en gruppmotion som vill säkerställa bosättningslånen sociala funktion, och vi har en utskottsmotion där vi vill ge de dövblinda ytterligare 262 000 kr., så att de kan ge ut sin tidning Nuet. I en tredje motion vill vi spara 1,5 miljoner åt socialministern till andra ändamål.

Av diskussionen här har vi erfarit att den borgerliga majoriteten i utskottet har gått med på en kompromiss när det gäller de dövblinda, och vi har alltså lyckats få fram 200 000 kr. extra. Vi hoppas att den här tidningen kan ges ut även om vi inte fått fram de 262 000 som begärts. Dessutom har jag varit med och väckt en motion, nr 1136, tillsammans med socialdemokraterna på Bohusbanken, vilken ägnas stor uppmärksamhet i utskottets skrivning. Det har blivit en välvillig skrivning, som det heter.

Det gällde informationen till de döva och blinda. Vi har sedan denna motion väcktes fått skrivelser från andra handikapporganisationer som ställde sig bakom dessa krav. Nu hoppas vi att utskottets skrivning skall leda till resultat och att regeringen beaktar skrivningens innehåll.

Herr talman! Ibland får man igenom saker och ting, och ibland får man det inte. Bosättningslånen är en sådan fråga där det har gått sämre. Vi vet att många unga familjer har ekonomiska svårigheter. Vi vet att det kan vara besvärligt med bostad och att det kan vara besvärligt med arbete. Vi har en ungdomsarbetslöshet som oroar oss oerhört.

En gång infördes bosättningslånen som en del av familjepolitiken. Man menade att lånen också skulle ha en social syftning. Man ville slå vakt om familjen. Nu hör man mycket ofta från de borgerligas sida att "vi vill slå vakt om familjen". Men vad gör man med bosättningslånen i det här läget? Det mest remarkabla är att man med ett enda penndrag höjer räntan från 8,25 % till 12 %. Därigenom blir det kanske lättare att få ett sådant här lån. Man behöver inte ställa säkerhet, och det är litet generösare återbetalningsvillkor. Men faktum är nog, herr talman, att det kunde man ordna på annat håll. Det kunde lämnas en garanti från kommunen eller samhället i övrigt. Behöver man verkligen ha hela denna organisation, när man egentligen inte gör någonting ekonomiskt, utan höjer räntan till vanlig bankräntenivå?

Dessutom har man sänkt inkomstgränsen för rätt till bosättningslån till 75 000 kr. Vi har inte gått emot det. Men jag vill gärna skicka med en hälsning till socialministern att den här regeln bör ses över år efter år. Det pågår ändå en inflation, och det är många som befinner sig på den här gränsen. De fall där två makar förtjänar 75 000 är ganska många.

Nu har man ont om pengar. Det gick ut en skrivelse som gjorde att många kom och sökte lån, och då visade det sig att det var svårare att få sådana lån. Det uppstod en balans. Man begärde från riksgäldskontoret 50 milj. kr. och man fick 20 miljoner. Då hade man inte annat att göra än att sätta ett normalbelopp, dock inte på 8 000 kr. när det finns beslut på 10 000 – lån på

10 000 får man bara i absoluta undantagsfall. Praxis är 8 000 och lägre, och det beror på att man inte har pengar. Jag tycker att det i någon mån är att lura människor att ha sådana här gränser, som faktiskt ändras snarast på administrativ väg.

Vi har också begärt – vi sluter där upp bakom riksgäldskontoret – att man skall ha varit kyrkobokförd på samma ställe under tre månader för att få bosättningslån. Villkoret är nu sex månader. Där har den borgerliga majoriteten också gått emot oss.

Men jag menar, herr talman, att den viktigaste frågan på denna punkt är räntan. Att i ett penndrag höja räntan från litet över 8 % till 12 % är ändå att urholka fördelarna med de här lånen. Nu vet vi inte hur det går. Det talas om att det blir köer, men det vet vi inte. Jag hörde med socialbyrån hemma i Kungälv i dag på förmiddagen, och där säger man: Ja, unga människor frågar oss, och vi meddelar dem de nya bestämmelserna. Det medför att de i stort sett inte söker lån. Det kanske inte blir några köer därför att folk inte tycker det är meningsfullt att söka.

Håller bosättningslånen, som har varit av så stort värde för många, på att rasa ihop? Här måste vi se upp, och det har vi gjort på socialdemokratiskt håll.

Det tredje kravet från oss var att man skulle spara 1,5 miljoner inom det område som gäller ungdomsvårdsskolorna och det s. k. Skåneprojektet, där socialministern och regeringen har begärt anslag för hela året men tänker dela upp det i perioder. Man har begärt 3,7 milj. kr., men det sägs att 2,2 miljoner går åt, så det blir pengar över där. Regeringen är alltså ute för att spara pengar, och bosättningslånen hotar att bli för dyra.

I går, herr talman, avlyssnade vi en debatt här mellan skatteutskottets ordförande Erik Wärnberg och bland andra statsrådet Staffan Burenstam Linder. Då gällde frågan att ge låtnader med ca 35 milj. kr. åt tipparna i det här landet, och nu vill man ta 19 milj. kr. från bosättningslånen till unga människor som behöver stöd till sin familjebildning. Jag satt också och lyssnade på statsrådet Troedsson när hon talade för att det måste finnas en skattepolitisk helhetssyn. Jag undrar om detta är en sådan helhetssyn, när man ger till tipparna men tar från barnfamiljerna.

När det gäller de 1,5 miljoner kronorna för Skåneprojektet kan jag, herr talman, inte underlåta att till sist uttrycka en försiktig undran varför propositionen är så oklart skriven. Varför säger man inte rent ut, utan försöker gömma dessa pengar? Men vi har alltså nu hittat dem, och vi kommer också, herr talman, att använda dem. Vi har nyss väckt en motion som gäller narkotikafrågorna och tänker öka antalet platser vid behandlingshemmen i det avseendet.

Jag ber, herr talman, till sist att få yrka bifall till reservationerna, vilka alla som första underskrift bär Göran Karlssons namn.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Evert Svensson talade i slutet av sitt anförande om två socialdemokratiska reservationer, dels den som gäller bosättningslånen, dels

den som gäller försöksverksamheten på det sociala området. Han talade för en helhetssyn och menade att socialdemokraterna vill spara 1,2 milj. kr. på försöksverksamheten med sociala frågor och öka anslagen till bostättningslån – detta som ett uttryck för en sådan helhetssyn.

Vad är det som har hänt med bostättningslånen? Jo, läget är att alla de som har en inkomst under 75 000 kr. och som uppfyller lånevillkoren får låna. De kan möjligen riskera att få vänta en viss tid, men de får sedan låna. Dessutom får de i stället för 10 000 kr. låna bara 8 000 kr. till sin bostättning. Vidare finns den risken för de par som inte är gifta och som inte har gemensamt kontrakt på sin lägenhet att de måste vänta tills de varit kyrkobokförda för lägenheten i sex månader i stället för i tre månader innan de kan få lånet – om de inte kan ordna ett gemensamt kontrakt, vilket naturligtvis är att rekommendera från många synpunkter. Dessutom höjs räntan med inte fullt 4 %, varför årsräntan på 8 000 kr. blir ungefär 320 kr. högre – men det beloppet är liksom alla andra räntor ett avdragsgillt belopp. Det är *den* försämringen det gäller, dvs. det kan bli fråga om en tia i månaden, om de har 50 procents marginalskatt. Det kan inte sägas vara någon allvarlig social försämring, att unga människor som sätter bo bara får låna 8 000 kr. till möbler, om de tjänar upp till 75 000 kr.? Att de som tjänar över 75 000 kr. får klara sin bostättning själva är heller inte så allvarligt. Men socialdemokraterna tycker att det är viktigare att ta bort den där miljonen från försöksverksamheten på det sociala området och i stället lägga den som en höjning till bostättningslånen.

Vi hade ju en debatt om detta alldeles nyligen i samband med tilläggsbudgeten för i år så jag skall inte argumentera ytterligare. Jag vill bara notera vad socialdemokraternas ståndpunkt innebär. Men jag vill också citera vad utskottet säger: "Utskottet förutsätter att lånebestämmelserna tillämpas så att exempelvis handikappade – även ensamstående – som uppfyller lånevillkoren kan få lån utan onödigt dröjsmål." De sociala hänsynen är således tillgodosedda.

Vad det här gäller är vanliga ungdomar som riskerar att bara få låna 8 000 i stället för 10 000 kr. till sin bostättning, att få betala en tia i månaden i högre ränta för detta lån och kanske att få vänta i tre månader innan de får lånet. Är det någonting att bråka om och klaga över, i en tid när vi är överens om att vi måste ta det viktigaste först, att vi måste prioritera, som det heter med ett fullt ord? Att ta det viktigaste först, det är väl att låta sådana här saker vänta och i stället satsa på angelägna frågor, som t. ex. försöksverksamhet på det sociala området?

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Gabriel Romanus talar som om han ville yrka avslag när det gäller hela anslaget till bostättningslån. Men varför skall man över huvud taget ha det, när det rör sig om så små kostnader och det gör så litet också på kostnaderna för räntan? Jag tycker att det är ganska egendomligt att man i samband med bostättningslån som skall hjälpa unga människor först sätter en relativt låg ränta på 8 % och sedan plötsligt höjer den med 4 %. För att man vid riksgäldskontoret skall kunna klara den ekonomiska situationen höjer

man, nästan på administrativ väg, dessutom det tak som det här är fråga om till 8 000 kr. Inflationen borde ju ha gjort att man i stället vidtagit åtgärder åt motsatt håll. Jag tycker att man i den här frågan går i felaktig riktning.

Sedan kan väl sägas att sparandet med 1,5 miljoner hör dåligt samman med frågan om det här anslaget. Jag har för min del inte blandat ihop dessa anslag särskilt mycket. Det här kostar 19 milj. kr. Frågan om sparandet med 1,5 miljoner har vi redan tagit upp i en motion. Dessa pengar vill vi lägga på andra saker, nämligen narkotikafrågan.

GABRIEL ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu frågar Evert Svensson varför man över huvud taget skall ha bostättningslån. Han antyder att det skulle vara onödigt. Men det är ju ändå en skillnad mellan att få låna noll kronor och 8 000. Den skillnaden kan ju vara väsentlig när man skall sätta bo och har begränsade inkomster. Jag undrar varför det skulle vara så olyckligt om man inte fick låna dessa 10 000 kr. Man kan väl ändå få så pass mycket möbler för 8 000 kr. att man kan dra sig fram ett slag?

Vi måste ju bestämma oss för vad som är angeläget och vad som inte är det. Jag kopplar ihop de här två anslagen därför att de ligger inom socialbudgeten och därför att Evert Svensson talade om dem i nästan samma andetag. Det kan kanske vara ursäktligt om jag inte blandar in Tjipstjänst, som avhandlades i går. Jag kopplar ihop de här två frågorna, eftersom socialdemokraterna har föreslagit nedskärning när det gäller försöksverksamheten inom det sociala området och ökning när det gäller bostättningslånet.

Jag kan inte inse att det skulle innebära ett allvarligt socialt problem om dessa ungdomar får låna bara 8 000 kr. Om de inte fick låna alls, skulle det däremot vara en väsentlig försämring. När det nu är ont om pengar så att vi måste sätta det viktigaste främst, då skall man inte bara prata om det. Man skall ta konsekvenserna i stället för att – som socialdemokraterna här har gjort – ta chansen att gå ut och göra sig populär bland dem som vill låna, genom att utlova ytterligare 2 000 kr. och genom att lova 10 kr. lägre ränta i månaden. Jag tror inte att det gör så mycket om räntan kostar 10 kr. mer i månaden. Det väsentliga är att de får lånet, så att de kan skaffa sig de saker som behövs. Tycker verkligen Evert Svensson att det är ett allvarligt socialt problem att de bara får låna 8 000 i stället för 10 000 kr. när de skall sätta bo? Borde de inte trots allt kunna bära detta i dagens situation?

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan naturligtvis bära mycket, men jag tycker att förslaget går i fel riktning.

Man kan säga att denna fråga inte är riksdagens största under denna period, men den är ett tecken på i vilken riktning regeringen ämnar föra socialpolitiken. Gabriel Romanus vet lika väl som jag att de unga människorna har det besvärligt. De har det besvärligt med bostad. De har det besvärligt med arbete. Och framför allt har de ekonomiska bekymmer. Det har vi fått veta genom olika statistiska undersökningar. Att då göra det sämre för dem tycker

jag är att använda sin politiska makt på fel sätt.

Gabriel Romanus argumenterade faktiskt från början så att man fick uppfattningen att han menade att man kunde upphöra med att bevilja bostättningslån. Jag har naturligtvis inte sagt det.

Återigen, herr talman, vill jag säga att den stora frågan i detta avseende är ränthöjningen.

JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Låt mig på en gång och rakt på sak säga: Jag anser det vara en skandal hur de alkoholberoendes problem behandlas här i riksdagen. Från vpk är vi skarpt missnöjda också med dagens behandling.

Det är bra märkligt detta. När riksdagen diskuterade mellanölet – då anordnade man alldeles speciella heldagsdebatter enbart för att ägna sig åt denna enda ölsort. Härömdagen skulle man prata om rätten att brygga maskrosvin och möjligheten att servera klass II i företagsmatsalar. Och givetvis ägnades en alldeles särskild debatt och ett alldeles särskilt utskotts-
betänkande åt detta tydligen ytterst centrala rikspolitiska tema.

Men när sedan behandlingen av de alkoholberoende kommer upp – då har man inte tid med någon särskild debatt. Då är det inte tal om att skriva några utförliga och genomtänkta utskottsbetänkanden. Då blandar man ihop alkoholfrågan med en mängd helt artskilda socialpolitiska frågor. Man dränker den bland tjoget motioner och äskanden av de mest skiljaktiga slag. Debatten blir med andra ord fullständigt oöverskådlig och sammanhangslös. Och i denna sammanhangslöshet tror man det skall gå att föra en meningsfull diskussion om riksdagens och politikernas ansvar mot de hundratusentals alkoholberoende i detta land. Man stuvlar t. o. m. in alkoholproblemet under debattrubriken Familjepolitik m. m. Det förefaller mig, herr talman, något dunkelt att de alkoholberoendes problematik skulle höra till familjepolitiken. Men den kanske inte gör det. Den kanske hör till det som här kallas "m. m.". Det är typiskt. Det är synen på de alkoholberoende och utslagna: de tillhör kategorin "m. m.", när det kommer till debatt.

De politiskt oppositionella bland chilienarna brukar ibland sjunga en samhällskritisk visa av Victor Jara, La batea – diskbaljan. Den handlar om hur samhällsproblemen befinner sig i en balja. I den vispar de etablerade politikerna då och då runt. Och sedan blir allt som förr.

I dag har man stoppat ner de alkoholberoendes problematik i en stor balja tillsammans med mängder av andra helt olikartade frågor. Och så vispar man runt i den och tror att man bedriver samhällelig politik. Denna märkliga behandlingsordning förvandlar dagens socialpolitiska debatt till en den sociala likgiltighetens diskbalja – una batea de ignorancia social, som chilienarna skulle säga.

Och denna skrämmande likgiltighet, herr talman, lyser också skarpt i ögonen i utskottets betänkande. Där hänvisar man till allt utredande och alla studier som byråkratin ägnar sig åt och har ägnat sig åt, och det görs till ett motiv för att politikerna skall låta bli att blanda sig i saken på dess nuvarande ståndpunkt. Det är, menar jag, ganska fruktansvärt.

Här växer antalet alkoholberoende. Här ökar den sociala utslagningen och utstötningen som en direkt följd av den ekonomiska krisen. Här blir de socialpsykologiska bakgrunderna till enskilda människors alkoholberoende alltmer komplicerade och svårbehandlade. Här finns minst 300 000 människor som är i omedelbart behov av behandling. Här finns några fattiga hundratal platser, som kan erbjuda en åtminstone någorlunda meningsfullt inriktad behandling. Och i detta läge är hänvisningar till en massa byråkratiska, interna åtgärder det som man bjuder. Skall man, frågar jag mig, som vald förtroendemän gå ut till de alkoholberoende med en lunta oöverskådliga, oläsliga och till sitt innehåll dessutom skäligen förvirrade papper och texter och säga: Här har ni hjälp för era problem, här är bot för ångesten, här kan ni sätta er och läsa och behandla er själva!

Jag vill fråga: När skall politikerna skaffa sig insyn i den apparat som så länge uppvisat sin totala inkompetens inför alkoholismens problem? När skall riksdagen ta sitt ansvar? Jag har ställt frågan flera gånger förr här i kammaren i skilda sammanhang – och från ansvariga och ledande politiker har jag som vanligt intet svar bekommit. Jag tror det har sina bestämda orsaker.

En sak blir nämligen allt tydligare. Svensk alkoholpolitik är ett jättelikt fiasko. Den har inte åstadkommit någonting. Alkoholproblemet har i stället blivit värre och mer komplicerat. Den ekonomiska kris som nu breder ut sig i det kapitalistiska Sverige – inför ögonen på maktlösa och undflyende politiker – driver på en social utstötningsprocess, som kraftigt förvärrar läget. Alkoholen blir opium mot social ångest, mot personliga bekymmer, mot otrygghet.

Varför misslyckas alkoholpolitiken? Ja, det finns många olika skäl. Svensk alkoholpolitik har varit avpolitiserad på ett mycket märkligt sätt. Den har nästan aldrig satts i samband med samhällliga faktorer och tillstånd. Utslagning och utstötning har aldrig diskuterats som samhällliga fenomen. Gör man det, kommer man ju till starkt kritiska slutsatser mot det borgerliga samhället, mot den kapitalistiska ekonomin som skapar arbetslöshet och föder utslagning, mot det borgerliga samhällets konkurrensideologi, mot dess snäva och förljugna familjeideologi, mot dess benägenhet för socialt förakt mot avvikare, mot dess dubbeltidiga och förfalskade sätt att se på mänskliga relationer – allt detta kommer obönhörligen fram, om man diskuterar den djupare problematiken och bakgrunden till drogmissbruket. För anhängarna till det bestående, för de etablerade politikerna, är en sådan diskussion farlig. De föredrar att förvandla alkoholismen mer eller mindre till ett moraliskt problem, till något som har sitt upphov hos individen. Därför har vi denna vidriga samhällliga attityd till alkoholproblematiken. Moralism och fördömande och social utstötning blandas med falskt medlidande och välgörenhetstänkande – det är fuft att supa och det är så synd om de stackarna som är svaga nog att inte kunna låta bli.

Och, herr talman, när man inte förstår, att missbruk har sin rot i en djupgående social neuros, då blir det naturligt att moralisera över drickandet och att vägra diskutera den sociala frigörelsen för dem som dricker. Social

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik,
m. m.*

utstötning och administrativt tvång blir då representativa uttryck för statsapparatusens hållning.

Det finns skäl att i dag varna för de tendenser som håller på att bryta in i alkoholpolitiken. När den ekonomiska krisen ökar den sociala utstötningen i samhället, då uppstår ett behov att dölja detta samband. När alkoholproblematiken växer vårdapparaten över huvudet – då uppstår lätt en stämning för ökat tvång, ökad repression och ökad intolerans mot de utslagna. Det är det vi ser exempel på, när nu medicinska forskare söker förklara alkoholism som betingad av biologisk ärftlighet. Det är det vi ser exempel på, när en enskild vårdinstitution startar en kampanj för att utsträcka barnvårdslagens befogenhet till tvångsomhändertagande till att omfatta medborgare ända upp till 23 års ålder.

Det är i detta farliga läge politikerna måste ta sitt ansvar och inte krypa undan. Det är nu vi måste ha en djupgående diskussion om alkoholismen som samhälleligt problem. Det är därför vänsterpartiet kommunisterna lagt fram sin motion med krav på helt nya riktlinjer för alkoholpolitiken. Den gamla politiken är uppenbart bankrutt. Den måste äntligen förpassas till historiens skräpkammare.

Alkoholberoende är ett resultat av utstötning och socialt förtryck. Man kan aldrig bekämpa socialt förtryck genom ökat tvång mot de förtryckta. Därför anser vi att tvångsomhändertaganden och tvångsvård skall bort. Den nedsättande registreringen av alkoholberoende skall avskaffas.

Behandling av alkoholberoende skall ses som en social frigörelsekamp. Demokratiska och frigörande behandlingsformer, som gör upp med de gamla torkarna, med de gamla auktoritära institutionerna, är därför nödvändiga. De alkoholberoendes frigörelsekamp är en del av de arbetandes stora sociala frigörelse, av deras klasskamp.

Att ägna de frigörande och frihetliga behandlingsformerna uppmärksamhet är nödvändigt inte bara på grund av att hela den gamla alkoholpolitiken måste förkastas. Det är dessutom nödvändigt därför att anhängarna av tvång och repressiva metoder tyvärr f. n. tenderar att vinna ökat insteg. Det är slutligen nödvändigt därför att utvecklingen av behandlingsformerna, den praktiska, konkreta utförningen, över huvud inte tycks ha blivit föremål för någon politisk diskussion.

I brist på någon verklig linje i samhällets politik har det växt fram en flora av behandlingsformer, i vilken det finns en rad tveklaktiga inslag. Det gäller alltså även de frihetligt inriktade behandlingsformer, vilka i och för sig och i grunden på ett riktigt sätt skiljer sig från de traditionella och auktoritära.

Det har uppstått något som man i dagligt tal brukar kalla terapivängen – verksamheter i stiftelsers eller kommuners regi, som utan egentlig offentlig insyn godtyckligt tillämpar bristfälliga behandlingsmetoder.

Också de moderna behandlingsskollektiv som finns är alltför ofta av den karaktären att de befrämjar inåtvändhet, brist på verklighetskontakt, social slutenhet och beroende av institutionens skydd. Detta befrämjar inte den sociala eller personliga frigörelsen.

Alltför ofta är en del nya behandlingssinstitutioner tillämpare av ytliga,

amerikaniserade former av psykoterapi. Det är inte bara så att metoderna ibland står i konflikt med kritiskt förnuft och seriös vetenskap. De bedrivs dessutom ibland av otillräckligt utbildade människor, som saknar den grundval som krävs för att riktigt och fruktbart behandla djupa, mångåriga neuroser.

Alltför ofta stöter man på exempel på sådana oansvariga behandlingssätt. Det förekommer att djupt neurotiska behandlingsfall t. ex. aldrig blir föremål för systematisk anamnes, någon verklig faktaupptagning, eller medveten planmässig analys. De utlämnas i stället åt yttlig, mållös samtalsterapi, där psykologiska schabloner får ersätta sakkunnig behandling.

Alltför ofta finner man också att behandlingen hänsynslöst river i människors själsliv utan att dessförinnan ha noggrant analyserat vari den behandlades problem egentligen består. Man utsätter folk för avtäckande terapi utan att sedan följa upp behandlingen tillräckligt. En ansvarslös hantering av detta slag kan förvärra den behandlades tillstånd. Det finns fall där detta har lett till akuta psykoser eller självmord.

Det får inte bli så i denna farliga samhällsliga situation att moderna och frigörande behandlingsformer utvecklas till ett slags lekstuga för halvtbildade psykologer, för ett experimenterande med människor, eller för tillämpning av suspekta terapimetoder eller kufiska filosofier.

Den stora fara som ligger häri är nämligen att de anti-auktoritära, frihetliga behandlingsformer som här så oerhört väl behövs kan komma i vanrykte, om de hamnar i sidospår och förfaller. Detta kommer bara att gynna dem som är förespråkare för tvångsmetoder mot de utslagna.

Det är, herr talman, enligt vår mening dags för en grundläggande ansvarig diskussion om dessa ting. Politikerna måste äntligen sluta gömma sig bakom högar av utredningsmaterial. De måste sluta lita enbart på byråkrater och självutnämnda experter i institutionernas och terapiverksamhetens ofta slutna små världar.

Vi är skyldiga alkoholproblematikerna ett ansvarigt beteende, skyldiga att erbjuda en frigörande behandling på genomtänkt, vetenskaplig och verklighetsbetonad grund. Riksdagen borde äntligen avsätta tid till en grundlig debatt om de hundratusentals utslagnas och alkoholberoendes situation och behandling.

Jag yrkar bifall till de yrkanden om nya riktlinjer för alkoholpolitiken som har framlagts i vänsterpartiet kommunisternas motion nr 1510.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MARGOT HÅKANSSON (fp):

Herr talman! Jag blev onckligen något förvånad över Göran Karlssons yttrande om hur bedrövligt det är ställt i det kapitalistiska samhälle som han tvingas leva i. Det är tydligen så att vi från ett blandekonomiskt samhälle helt plötsligt har gått över till ett kapitalistiskt samhälle. Men det beror kanske på vem som administrerar det. Kan det vara så att när socialdemokraterna gjorde

det gick det bra, men nu går det inte längre bra? Man ställer sig onekligen frågan: Varför har socialdemokraterna då inte under 44 år försökt förvandla det här kapitalistiska samhället?

I det betänkande som vi nu behandlar skall jag företrädesvis uppehålla mig vid åtgärderna för de handikappade.

Någon form av handikapp får de flesta av oss under sitt liv. Rörelsehindrade är 25 000 barn och ungdomar under 16 år och 500 000 vuxna mellan 16 och 64 år samt 360 000 äldre över 64 år.

Varje år tillkommer det 3 000 yrkesskadade och 2 000 trafikskadade med bestående handikapp. Till detta kommer 16 000 synskadade, 650 000 hörsel-skadade samt över 50 000 med fysiska handikapp av andra slag samt alla de som är psykiskt handikappade.

Ett bra samhälle skall vara ett samhälle med samma möjligheter för alla människor. Trots att det har gått framåt är vi fortfarande långt från målet, som innebär att de handikappade skall ha samma rättigheter och möjligheter att välja sitt livs utformning. Detta gäller inom utbildning, arbete, kultur, fritidssysselsättning, bostäder och kommunikationer. Den viktigaste strävan måste vara att inom alla områden söka integrera och inte särbehandla de handikappade samt att i planeringen inom alla sektioner se till att de handikappade får möjligheter att tillsammans med de övriga människorna i samhället leva ett så normalt liv som möjligt. Ofta skulle detta kanske gå bättre om samhället inte fungerade så dåligt som det gör inom många områden.

Man kan utan att överdriva i vissa fall säga att det är inte den enskilde individen som är handikappad utan samhället. Vi behöver bara som friska låna en rullstol och försöka ta oss fram över omöjliga trottoarkanter och trappor som skall forceras. Dörrarna är för smala och hissar saknas också i många lokaler, även i de offentliga som skall besökas av alla människor oavsett handikapp.

Bostadspolitiken bör utformas så att alla nybyggda bostäder och offentliga lokaler skall kunna vara lämpliga att bo i och besökas av alla människor oavsett handikapp.

Badplatser och fritidsområden bör utformas med tanke på att också de handikappade skall ha möjlighet att utnyttja fritidsaktiviteterna. Bostäder, offentliga lokaler och fritidsområden, kommunikationer samt arbetsplatser och affärer som är tillgängliga för de handikappade är också bra för alla andra människor i samhället, inte minst för de äldre och för barnfamiljerna.

Strävan efter att integrera har gjort att ganska många säranordningar har kunnat inlemmas i den reguljära verksamheten inom landsting och kommuner. Även finansieringen har ordnats inom de reguljära formerna. Verksamheten med hjälpmedel för handikappade har ökat kraftigt sedan landstingen 1976 fick det samlade ansvaret med schabloniserad ekonomisk ersättning från staten över den allmänna försäkringen.

Detsamma gäller de särskilda förbrukningshjälpmedel för handikappade som sedan år 1973 distribueras genom apoteken och bekostas av försäkringen.

De sammanlagda kostnaderna för de två hjälpmedelstyperna beräknas uppgå till över 400 milj. kr. år 1977. Budgetåret 1972/73 var motsvarande anslag över statsbudgeten 135 milj. kr.

Den 1 januari 1978 fick handikappinstitutet en nära anknytning till landstingens rehabiliterande verksamhet genom att staten och landstingen tillsammans blev huvudmän för institutet. Det är den allmänna försäkringen som bekostar hjälpmedelsersättningen, och bidraget till institutets verksamhet ökar från beräknade 8,5 milj. kr. budgetåret 1977/78 till 16,4 milj. kr. kalenderåret 1978, vilket är en fördubbling av anslaget.

Handikapporganisationerna har inom hela handikappområdet varit en viktig förutsättning för samhällets ökade insatser. I det fortsatta arbetet är samhället beroende av handikapprörelsens medverkan. Därför är det mycket väsentligt att handikapporganisationerna får gynnsamma arbetsbetingelser, och den kraftiga ökningen för innevarande budgetår av statens bidrag till handikapprörelsen är ett uttryck för detta. En ytterligare ökning med 2,3 milj. kr. gör att anslaget föreslås bli 18,8 milj. kr., vilket är närmare 2,5 gånger mer än i socialdemokraternas senaste budgetförslag. 1975/76 var stödet 4,5 milj. kr., och 1976/77 var det 5,5 milj. kr.

De synskadade får ett anslag på 7,4 milj. kr. vilket är en 85-procentig ökning jämfört med socialdemokraternas senaste budgetförslag. En särskild satsning görs för stöd åt tidningsutgivningen inom föreningen Sveriges dövblinda, som föreslås få 580 000 kr. Det är bra att utskottet kunnat enas om en förstärkning på 200 000 kr. av anslaget till de dövblindas tidningsutgivning. Socialdemokraterna har här slagit sig för bröstet och sagt att det är tack vare deras insats som detta anslag har höjts. Detta är oväsentligt, eftersom socialdemokraterna tidigare inte gett någonting till de dövblinda. Förra året gav emellertid den nya regeringen ett stort anslag, och nu vill socialdemokraterna helt plötsligt höja detta anslag ännu mer än vad regeringen föreslår. Det är viktigt att anslaget höjs, men det är felaktigt att socialdemokraterna berömmar sig för det.

Arbete pågår också med texttelefon för döva, dövblinda och talskadade. Det pågår också utredningsarbete i fråga om flerhandikappade, om psykotiska barn och om habilitering av alla handikappade barn samt insatser för allergiker och reumatiker.

Under punkterna 32–36 yrkar jag beträffande anslagen K 1–K 6 bifall till utskottets hemställan.

Under punkten 23, som gäller anslaget I 1. Ungdomsvårdsskolorna: Driftskostnader, finns en socialdemokratisk reservation, nr 6, i vilken yrkas en sänkning av anslaget med 1,5 milj. kr. till 149 891 000 kr. med motivering att försöksverksamheten i Skåne skall avvecklas under budgetåret. Utbyggnaden av den öppna vården har medfört att ungdomsvårdsskoleorganisationen har kunnat minskas under senare år. Det är vissa av de förslag som socialutredningen förde fram i sitt principbetänkande som prövas i en försöksverksamhet i Skåne. Förutom institutionsresurserna beräknas 3,7 milj. kr. för försöksverksamheten inom socialvården. Jag yrkar därför avslag på den socialdemokratiska reservationen 6 och bifall till utskottets hemställan

under punkten 23, I 1, att för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag på 151 391 000 kr. Bifall yrkas också på punkterna 24 och 25.

I betänkandets punkter 26, 27 och 28 behandlas medelstilledningen till statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare, till vårdanstalter och inackorderingshem samt bidragen till kommunala nykterhetsnämnder.

Vi hörde nyss från talarstolen ett utomordentligt engagerat anförande av Jörn Svensson, och han har rätt i väldigt mycket av det han säger. Alkoholfrågan är vårt största olösta sociala, medicinska och ekonomiska problem. Det har påtalats av många – forskare, sjukvårdspersonal och en rad ledande politiker. Trots detta tycks det vara oerhört svårt att angripa alkoholfrågan på ett adekvat sätt. Det talas med rätta mycket i dag om friskvård, kost-, motions- och hälsoprogram, och det är riktigt att försöka angripa våra höga sjukvårdskostnader med en satsning på friskvård och egenvård. Men i detta resonemang måste man ta med och påvisa alkoholens roll som friskvårdssabotör.

Alkoholen försämrar stödjeorganens hållfasthet, muskelstyrkan, rörelseförmågan, balansen och konditionen. Energibalansen påverkas och näringsbrist är vanlig vid alkoholmissbruk.

Läkarsällskapet har gjort en redovisning av de skador som alkoholmissbruk orsakar, och det är en skrämmande katalog. Alkoholmissbruket orsakar: skallskador, cancer i svalget och matstrupen, skador av olika olyckor, hudinfektioner, hjärnskador, epilepsi, lunginflammationer, tuberkulos, hjärtskador, inflammation i bukspottkörteln, magsår och magkatarr, lever-skador, skador på tunntarmen, impotens, nervinflammation, akut alkoholförgiftning, blodsockersänkning, delirium tremens och fosterskador. Man kan verkligen undra om en annan vara skulle få saluföras i handeln som orsakar så mycket skador. – Med detta vill jag inte ha sagt att jag tror på något förbud.

De psykiska och sociala skadorna är många. Genom att tränga tillbaka bruket och begränsa missbruket av alkohol skulle hälsotillståndet förbättras avsevärt. Forskningen har slagit fast att alkoholen ensam svarar för ca en tredjedel av sjukvårdens totala resurser. Ingenting tyder tyvärr på att läget förbättras trots att många landsting har antagit hälsoplaner och friskvårdsprogram.

Kampen mot alkoholmissbruket måste intensifieras. Statens medicinska forskningsråd har slagit fast att antalet alkoholmissbrukare kommer att fördubblas till mitten av 1980-talet om den nuvarande utvecklingen får fortgå.

I den under våren 1977 antagna propositionen om alkoholpolitiken presenterades ett samlat alkoholpolitiskt program. Olika socialpolitiska insatser föreslogs i syfte att söka undanröja orsakerna till alkoholmissbruk och motverka ett bruk av alkohol som leder till skador. Samhällets insatser mot alkoholmissbruket samordnas med insatser för ungdomen. Fr. o. m. den 1 januari 1978 har socialstyrelsen det centrala ansvaret för statens alkoholpolitik. Till styrelsen har knutits en nämnd för alkoholfrågan med bred förankring i samhällslivet. Ökade resurser ställs till förfogande bl. a. för

upplysningsverksamhet, förebyggande åtgärder och försöksverksamhet med fritidsaktiviteter. Stödet till nykterhetsorganisationerna byggs ut och åtgärder vidtas för en utvidgad forskning kring alkohol. För budgetåret 1978/79 föreslås en viss ökning av de alkoholpolitiska insatserna.

I motionen 1510 av Jörn Svensson yrkar han på beslut om nya riktlinjer för behandlingen av de alkoholberoendes samhälleliga situation.

Förslag om nya riktlinjer för den framtida vården av missbrukare av beroendeframkallande medel har lagts fram av socialutredningen i principbetänkandet Socialvården – Mål och medel samt i betänkandet Socialtjänst och socialförsäkringstillägg.

Med hänsyn till det omfattande arbete som pågår inom såväl socialdepartementet som socialstyrelsen inför den kommande socialvårdsreformen och då frågan om vården av vuxna alkoholmissbrukare utgör en viktig del i arbetet, finns det enligt utskottets mening inget skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen 1977/78:1510.

Med detta vill jag inte säga att utredningen inte i sitt betänkande kanske kommer fram till många av de slutsatser som Jörn Svensson i sitt anförande här kommit fram till.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan under punkterna 26–31 i utskottsbetänkandet 1977/78:25.

Till sist, herr talman: Folkpartiet har alltid hävdat de liberala idéerna om att förena en social omsorg inom samhället med hänsynstagande till den enskilde individens integritet och frihet. Och omsorgen om de handikappade, de utslagna, barnen, de äldre och de långtidssjuka får aldrig försummas i ett samhälle där liberaler är med i regeringsställning.

Med detta, herr talman, vill jag sluta mitt anförande.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den känsla av djup beklämning – för att inte säga depression – som man erfar inför den samhälleliga alkoholpolitiken av i dag blir sannerligen inte mindre när man hör Margot Håkansson.

Margot Håkansson är inte – trots att hon är talesman för den borgerliga majoriteten – ledamot av socialutskottet, och jag tar det faktiskt som en markering att när det gäller alkoholfrågan har utskottets borgerliga majoritet inte skickat upp någon ledamot för att kommentera den viktiga problematiken. Det avslöjar hur ni egentligen ser på den, vad ni egentligen tänker.

Margot Håkansson vill inte att vi skall ta upp en diskussion om alkoholpolitik med hänsyn till att det försiggår så mycket utredningsarbete. Ja, det har jag hört förr. Men det är ju märkligt att när det skall tas upp ett separat förbud mot mellanöl eller separat – utbrutet ur hela den övriga alkoholpolitiska problematiken – diskuteras folks rätt eller inte rätt att brygga maskrosvin, då är det ingen utredning som står i vägen. Sådana frågor kan man ta upp och behandla genast.

Men nu har vi en situation där hundratusentals alkoholberoende är i behov av omedelbar vård. Vi har ett ökande råsuperi bland de äldre. Vi har ett stigande antal utslagna och arbetslösa ungdomar som är direkt utsatta för en

ökad missbruksrisk. Och vi har ett stigande antal psykiatriskt komplicerade fall av alkoholberoende som kan konstateras inte minst bland kvinnor.

I det läget – inför denna väldiga sociala utstötning, som utspelar sig framför våra ögon – har man mage att säga: På grund av att så mycket utredningsarbete pågår skall vi politiker inte tala om vilka riktlinjer vi vill att byråkraterna och experterna skall följa.

Vi skall tydligen inte ha någon politisk värdering. Vi skall vänta på en ständigt ökande mängd papper. Och under tiden skall utstötningen breda ut sig.

Jag vill också notera att Margot Håkansson har en reaktionär syn – om hon vill kalla den liberal eller ej är inte mitt problem – på alkoholberoende. Hon talar hela tiden om de fysiska skador som kan åstadkommas. Men hon talar inte om den verkliga orsaken till alkoholproblematiken. Den tar hon inte alls upp – hela den sociala utstötningssprocessen. Det är nämligen inte så att man blir socialt utstött därför att man är alkoholist. Man blir alkoholist därför att en social utstötningssprocess har föregått. Och den processen är en produkt av det liberala samhälle som Margot Håkansson så varmt förespråkar och där hon inte vill göra något väsentligt åt den problematik som föreligger.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Margot Håkansson yrkade avslag på reservationen 6, där vi vill spara 1,5 milj. kr. för att använda dem på narkotikaområdet; vi har yrkat på att man, utöver vad som föreslås i den proposition som kommer, skall bygga ut 40 behandlingsplatser och höja anordningsbidraget plus en del andra saker. Vad jag fann egendomligt i hennes lilla passus på det här området var att hon inte fann något anmärkningsvärt i att det inte står ett ord om detta i propositionen; där står att man skall använda pengarna till Skåneprojektet, och det avbryts ju efter halva perioden. Vi fick plocka fram uppgifter på annat håll för att få reda på det verkliga förhållandet. Jag finner detta anmärkningsvärt.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Håkansson gör socialdemokraterna ansvariga för att inte tidigare ha stött de dövblindas organisation för dess tidningsutgivning. Jag tänker inte kommentera det på annat sätt än att det sammanhänger med att det är fråga om en ny tidning som organisationen skall ge ut. Den saken tycker jag att fru Håkansson borde ha hållit reda på. Vi var alltså inte kallsinniga.

I mitt tidigare inlägg berömde jag t. o. m. den borgerliga majoriteten i utskottet för att den hade haft mod att i ett enda ärende köra över ministern. Fru Håkansson borde vara glad över det beröm jag gav henne och inte försöka hacka på oss i det här fallet, eftersom det är helt omotiverat.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! För Jörn Svensson vill jag tala om att jag är suppleant i socialutskottet, och som sådan är jag talesman för utskottet. Om Jörn

Svensson inte kan godta det, får han väl låta bli att debattera med mig.

Jag är dessutom sjuksköterska med ca 30 års yrkeserfarenhet av både sluten och öppen sjukvård, och jag skulle tro att jag har träffat fler alkoholskadade människor än Jörn Svensson – och jag har också behandlat dem.

Jag har alltså en mycket stor vetskap om det sociala utslagningssystemet i samhället, men det tyckte jag att Jörn Svensson på ett alldeles förträffligt sätt hade redogjort för, och det fanns ingen anledning att upprepa det. Men jag sade också att hans anförande var utmärkt och berörde många av de väsentliga saker som vi behöver ta vara på inom alkoholpolitiken. Att vi nu håller på med en utredning, som kanske kommer fram till mycket av det som också Jörn Svensson tycker är viktigt, är väl inte att vara reaktionär.

När det gäller anslaget till de dövblinda är det roligt att Göran Karlsson och jag är överens. Jag tycker bara att det kunde vara trevligt att inte alltid behöva höra hans: "Titta här, vad vi är bra!" Här i kammaren uppbyggs vi väldigt mycket med tal om hur uruselt allting är nu under den nya regeringen och hur bra allting var tidigare.

Det är ju förnämligt att vi har kommit överens om det här anslaget. De dövblinda har säkert behövt insatser också förut, och man kunde kanske ha initierat hjälpen till dem tidigare.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utan att spilla för mycken tid på formaliteter noterar jag ändå klart, att det är en uppenbar nedprioritering och reducering av den viktiga alkoholfrågan i dagens debatt. Bara det att den har blandats samman med en mängd fullständigt disparata frågor i en oöverskådlig soppa visar ju att vad man här är ute efter är att så snabbt som möjligt avfärda vpk:s motion, ingenting annat. Man vill inte ha en seriös debatt om det här problemet.

Jag vill minnas att vi senast satt här i 13 timmar och diskuterade en enda ölsort: mellanölet. Men jag tror att vi sammanlagt inte kommer att diskutera alkoholproblematiken av i dag, den stora behandlingsproblematiken för hundratusentals människor, i mer än en knapp halvtimme. Då har ändå jag tagit större delen av den halvtimmen.

Vad jag opponerar mig emot, Margot Håkansson, är att riksdag och socialutskott inte agerar i den samhälleliga verklighet som finns. Jag opponerar mig emot att man ständigt hänvisar till pågående utredningsarbeten, att man ständigt gömmer sig bakom byråkrater och förmenta sackexperter, att man aldrig tar ett politiskt ideologiskt ansvar, aldrig har en grundläggande syn – eller vågar redovisa en sådan – på hur det här problemet skall bekämpas och vad det består i. Det måste man nämligen ha och det måste man avkräva politiker. Det föreligger här en djup motsättning. Det finns dels de politiker som har en auktoritär, moraliserande, traditionell nykterhetspolitisk syn på detta, dels de som vill se frigörelsen från alkoholberoendet som en del i den sociala frigörelsekampen. Frågan är på vilken sida av den skiljelinjen som man står. Det är det politikerna är rädda för att redovisa. Därför kryper man bakom byråkrater och självutnämnda experter.

Trots alla utredningar som pågår är det inte svårt att för separat behandling bryta ut t. ex. ett mellanölsförbud eller ett ärende om maskrosvin eller vad det nu kan vara för strunt, för att tala rent språk. Men att med utgångspunkt i en akut, svårartad och alltmer förvärrad social utstötningssituation i samhället bryta ut och ta upp en politisk och ideologisk diskussion om hur man skall angripa de problemen tycks vara otroligt svårt. Det är problem som ständigt stoppas undan. Det hjälper inte någon hur många års erfarenhet han än har av behandling av de fysiska konsekvenserna av alkoholism. Det är inte alls det som är mest intressant i sammanhanget. Det för politiker intressanta är upphovet till alkoholberoendet, den sociala process som finns bakom och som vi inte någonsin, vad jag vet, ordentligt tagit itu med i denna kammare.

GÖRAN KARLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att fru Håkansson konstaterade att det var bättre på den gamla regeringens tid.

MARGOT HÅKANSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Hörfel kan jag inte göra någonting åt, men det är jag helt förvissad om att jag inte har sagt.

När det gäller Jörn Svenssons anförande om prioriteringar så trodde faktiskt jag att vpk var ett parti som inte värderade människor efter om man satt som ordinarie ledamot och vice ordförande i ett utskott eller om man var suppleant och fick utskottets förtroende att i kammaren tala för de frågor som man behärskar. Det tycker jag faktiskt är en nedvärderande människosyn, om något är nedvärderande.

I det land som Jörn Svensson har hämtat sin politiska ideologi från tror jag faktiskt inte att man har så stor ansvarskänsla för de alkoholskadade. Det finns jättestora alkoholproblem där också. Det vet vi. Vi är inte på något sätt oense om att det är varför Jeppe super som är det centrala. Att vi sedan också talar om alla de fysiska och mentala skador som belastar våra sjukhus är inte oviktigt eftersom de kostar väldigt mycket pengar som vi bl. a. skulle kunna använda till att få ett bättre samhälle för både barn, långtidsjuka och äldre.

Förste vice talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON :

Herr talman! Evert Svensson har vid olika tillfällen återkommit till anslaget för försöksverksamhet inom socialvården. Han anser, i enlighet med reservationen, att anslaget inte behövs. Han kommer också in på narkotikafrågorna, som vi ju skall diskutera i ett annat sammanhang.

Försöksverksamheten i Skåne tillkom för att man skulle få bättre underlag vid behandlingen av propositionen i anledning av socialutredningen. Den verksamheten skall upphöra, men vi kan inte exakt säga när den kommer att

göra det. Dessutom räknar vi med att det kan behövas vissa kompletterande aktiviteter både beträffande behandlingssidan och utskottssidan, och vi har också en speciell arbetsgrupp i departementet som sysslar med dessa frågor. Jag vill säga detta till Evert Svensson, eftersom han gjorde gällande att det var mycket oklart skrivet i propositionen, vilket jag bestrider.

Sedan vill jag med anledning av Jörn Svenssons inlägg säga att det väl inte torde vara obekant för honom att vi fr. o. m. den 1 januari i år har ett nytt alkoholpolitiskt program, som riksdagen i stort sett har varit enig om. En väsentlig sak i detta är, vilket framhållits här tidigare, att vi i det arbetet har lyckats engagera hela Folk rörelsesverige och arbetslivets organisationer. På det sättet hoppas jag att vi skall få ett engagemang och en ordentlig kampanj i vår i förebyggande syfte och för att kunna hjälpa dem som är alkoholskaddade.

När Jörn Svensson dömer ut det svenska samhället, skulle det vara intressant att av honom få veta anledningen till att det finns alkoholproblem i de socialistiska samhällena.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu tryter argumenten på den borgerliga sidan, och då vill man som vanligt fly till helt andra länder, till andra kulturkretsar och delar av världen med helt andra historiska och socialpsykologiska traditioner. Då vill man inte vara med och diskutera hur det är här i Sverige, men det är ändå det som vi sysslar med. Sådana där sluggerslag under bältet är litet väl primitiva. Jag har nu suttit i kammaren sedan 1971 och varenda gång som ni inte har velat ta en hederlig och rak debatt om problemen här i Sverige kommer ni stickande med sådant där understucket trams om Sovjetunionen och Jörn Svensson, som hämtar sin ideologi från det och det landet. Sluta äntligen upp med sådana dumheter! Jag tycker att det är en för låg nivå för debatten i denna kammare.

Vi har antagit ett alkoholpolitiskt program, heter det. Ja, men det finns ett par saker som är mycket avslöjande i sammanhanget. Var är behandlingsplanen och var är programmet för utbyggnaden av den behandlingsapparat som skulle behövas för att ta emot det ständigt ökande antalet alkoholproblematiker? Såvitt jag vet finns det inga resurser anslagna som ens tillnärmelsevis står i proportion vare sig till problemets storlek eller till den tillväxt problemet i den nuvarande ekonomiska och sociala krisen undergår. Var är programmet för att få fram kvalificerade terapeuter och analytiker, som utifrån en klar samhällelig åskådning och en klar förståelse av den samhällელიa problematiken kan delta i en frigörande behandling?

Slutligen: Var är den riktiga politiska attityden till de alkoholberoendes problem? Inte är den hos socialministern, för omedvetet avslöjar han genom sitt språkbruk hur han ser på denna fråga. Vi skall hjälpa de alkoholberoende, säger han. Det är just denna filantropiska syn, denna välgörenhetssyn, som har präglat svensk alkoholpolitik så länge och som är så förödande, därför att den har inte med en verklig förståelse för problemets bakgrund att göra. Det är de alkoholberoende själva som skall tillkämpa sig sin frihet. Vi skall se till

att det ges resurser och utrymme för deras politiska och sociala kamp. Vi skall inte hjälpa dem ungefär som om vi satt där uppe och de där nere. Har man det synsättet har man redan accepterat den sociala utstötningen.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Anledningen till att jag skärpte tonen när det gällde anslaget på 3,7 miljoner till försöksverksamheten i Skåne var att redovisningen till riksdagen var suddig och dålig. Vi fick alltså plocka fram uppgifterna på annat håll. Avsikten är att få praktiska erfarenheter av reformarbetet inom socialvården. Dessa försök bör läggas upp under budgetåret 1978/79, står det, och så begär man dessa 3,7 miljoner.

Att jag inte är ensam om denna tolkning att det känns suddigt kan jag bevisa från ett protokoll som jag har här i min hand från socialdepartementet. Det gäller ledningsgruppen för försöksverksamheten inom socialvården, som just på den här punkten frågar vad det är som står i propositionen. Genom att vi fick klart för oss att här fanns dolda pengar så undersökte vi saken närmare, och vi fick då fram att verksamheten skulle stoppas efter ett halvår. Det gällde bara ett halvt år, men begäran gällde ett år.

Jag kan förstå socialminister Gustavsson när han vill ha läskedryckspengar till någonting annat. Det kanske varje minister vill. Vi skulle använda de pengarna på narkotikaområdet, och därför yrkar vi på att man just i den här frågan sparar dem.

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Sluggerslagen svarar Jörn Svensson för i den här kammaren. Det finns ingen som kan tävla med honom om det. Jag lyssnade mycket noga till vad Jörn Svensson hade att säga i sitt första inslag. Jörn Svensson dömde ut allt, han dömde ut samhället, han dömde ut alla behandlingsformer som vi har. Men något konkret förslag till vad som i stället skulle göras kunde jag inte finna i hans anförande.

Jag nämnde här förut den nya alkoholpolitiken som förs sedan tre månader tillbaka. Jag sade också att vi engagerar hela Folkrorelsesverige. Vi satsar även hårt på forskning. Tre nya forskartjänster kommer under det här året. Vi har försöksverksamhet i gång som ett mycket viktigt led i behandlingskedjan, nämligen tillnyktringsklinikerna, som vi hoppas få i gång på sex ställen i landet. Vi hoppas att dessa skall kunna bli modeller som de olika kommunerna kan använda sig av.

JÖRN SVENSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialminister Gustavsson lyssnade till vad jag sade, säger han. Men han sade att jag dömer ut samhället. Det gjorde jag inte alls. Däremot sade jag att man inte kan angripa de alkoholberoendes problematik med mindre än att man klart ser att den har sin orsak och sitt ursprung i en social utstötningssprocess som produceras av mekanismerna i dagens samhälle. Det var vad jag sade.

Sedan säger socialministern på sitt svepande sätt att jag dömde ut alla

behandlingsformer som fanns, men det gjorde jag inte. Jag dömde ut den gamla alkoholpolitiken med de auktoritära torkarna, med tvångspolitiken, med repressionen mot de utslagna. Den politiken dömde jag ut och den bör dömas ut, för den har inte åstadkommit annat än skada och elände och förnedring. Här finns inga positiva resultat.

Jag menar, som vpk också faktiskt skriver i sin motion, att en på demokratisk och frihetlig grund vilande behandling av alkoholproblematiken är det riktiga. Jag menar också att på grund av politikernas bristande intresse, på grund av deras bristande insyn och insikt och ansvar, så finns det i utkanterna av de få avsnitt av sådan behandling som har kommit fram här i landet tendenser som inte är bra och som inte ställer upp för de alkoholberoende.

Det finns svaga, otillräckliga och dåliga behandlingsformer även inom denna sektor som ändå vilar på en riktig grundsyn. Det är vår skyldighet att innan utvecklingen glider förbi oss ta ansvaret och säga vad för sorts behandling vi vill ha. Jag förstår att socialministern inte är beredd att stå upp och ta ett sådant politiskt och ideologiskt ansvar. Såvitt jag har förstått av socialministerns offentliga framträdanden i olika sammanhang vill han inte ens ge klart besked om på vilken sida han står i den viktiga frågan om frihet kontra tvång inom socialpolitiken. Därför vacklar ju hela ens politiska grundval för varje som helst ställningstagande till de alkoholberoendes samhällliga situation.

*Familjepolitik,
m. m.*

Socialministern RUNE GUSTAVSSON:

Herr talman! Om vi, som Jörn Svensson gör gällande, utgår ifrån att alkoholpolitiken endast är en fråga om tvång eller inte tvång i sociallagstiftningen, löser vi inte problemen. Det här är samhällets största sociala fråga. Det har jag gjort gällande vid många tillfällen, och det har även klarlagts här i riksdagen. Det är därför, Jörn Svensson, som vi måste ha detta breda engagemang från hela svenska folket, och det är därför vi engagerar hela Folk rörelsesverige, vilket jag hoppas också skall leda till ett gott resultat. Bara detta att vi – som har framkommit här förut – har lyckats engagera arbetsmarknadens parter och att man på ett öppet sätt skall kunna diskutera dessa problem på arbetsplatserna ser jag som en väsentlig framgång, dels i förebyggande syfte, dels i rehabiliterande syfte.

Vi har behov av en saklig debatt och jag vågar säga att de senaste månadernas debatt har varit betydligt mer balanserad därför att man har börjat diskutera de alkoholpolitiska frågorna utifrån verklighetens kalla och svåra villkor.

Att jag i dag inte tar ställning till hur propositionen i anledning av socialutredningens förslag skall se ut må Jörn Svensson förstå, eftersom vi arbetar för fullt med förslaget till den nya sociallagstiftningen.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Efter träget lyssnande tror jag att dagens debatt kanske ändå kan ge oss en framtidsplåtå att stå på, så att vi i våra gemensamma

ansträngningar för en bättre folknykterhet inte bara ser alkoholrestriktioner som medel utan också räknar med åtgärder för att förebygga att det över huvud taget blir missbruk, nämligen en kamp mot bruket.

Socialutskottets betänkande tar upp ett antal motioner som har väckts under den allmänna motionstiden och som också så att säga ingår i betänkandets alkoholpolitiska block.

Jag har intressen i tre motioner, och jag ber om kammarens tillåtelse att något kommentera dessa.

Motionen 368 har till syfte att följa upp den alkoholpolitiska utredningens förslag, som fick ett starkt stöd i samband med riksdagens behandling under fjolåret, då den framtida alkoholpolitikens inriktning fastställdes. I det blocket ingick också att alkoholforskningen skulle förstärkas. Som bekant föreslog alkoholpolitiska utredningen. APU, 13 nya forskartjänster. APU:s syfte var att skapa ett forskningscenter.

Vi motionärer ville för vår del aktualisera nödvändigheten av forskning kring de drogpolitiska styrinstrumentens effekter. Vi anser det nödvändigt att få fram dels hur insatserna bäst skall nyttjas, dels hur man via dokumentation skall kunna lägga en fast stabil grund för mera långsiktigt målformulerade och programmerade insatser.

Motionens syfte är sålunda att finna former för förfinade kontrollpolitiska styrinstrument och utvärdera användningen av dem i avsikt att skapa underlag för framtida alkoholpolitiska beslut.

Utskottet har i vänliga ord hänvisat till att socialstyrelsen har att presentera en ny detaljplan för alkoholforskningen och att den nyligen tillsatta partssammansatta alkoholpolitiska nämnden bereds tillfälle att yttra sig.

I dagspressen har det tydligen gått fram att det inom "vetenskapsvärlden" synes råda olika uppfattningar om hur alkoholforskningsresurserna skall utnyttjas. Jag saknar för dagen underlagsmaterial för att nu ha någon bestämd uppfattning om detta, men jag tycker att utskottet gör det alltför enkelt för sig när det hänvisar till den aktuella anläggningsfrågan när det gäller vår motion 368. Den motionen har faktiskt betydligt bredare och mer målinriktade förebyggande syften än de tre forskartjänsterna, vilkas forskningsresultat naturligtvis ändå kan ha ett delintresse för den helhetsforskning som motionen åsyftar.

Ärendet skall nu hamna hos socialstyrelsen och alkoholpolitiska nämnden för sakbehandling. Jag har en förhoppning om att de i sin ärendeberedning noga skall överväga vår motions förslag, som utskottets betänkande dock i princip tycks acceptera. Så småningom blir det ett underlagsmaterial för regeringens ställningstagande, och i ett sådant behandlingsschema finns det alltid möjligheter att ånyo aktualisera frågan för en allmän prövning av riksdagen.

Nu är det på det sättet att enligt den debattordning som vi har i riksdagen, med uppdelning på grund av olika statsrådsengagemang, en motion, nr 714, redan har behandlats. Däri har vi tagit upp frågan om riskerna för de kvinnor som i samband med graviditet använder alkohol. Den vetenskapliga forskningen har härvidlag varit mycket bestämd och målinriktad. Utskottet

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik,
m. m.*

delar motionärernas önskan om en vettig information. Myndigheterna synes redan vara i gång med ett utredningsarbete, och det är att hoppas att åtgärdsaktiviteterna inte hamnar i utredningskvarnen i form av långdragna undersökningar. Så synes emellertid inte bli fallet, eftersom utskottet meddelat att vi kan förvänta oss praktiska åtgärder redan till hösten. Jag hoppas att det skall lämnas en bred information, riktad inte minst till de enskilda medborgarna. Frågan är också av sådan vikt att det finns anledning att här i kammaren noga följa ärendets vidare handläggning.

Till sist vill jag notera några synpunkter med anledning av motionen 444, där Åke Wictorsson såsom huvudmotionär och med Kerstin Andersson i Kumla och mig som medmotionärer tar upp frågan om särskilt stöd för nöjesverksamhet i alkoholfri miljö. Den frågan har aktualiserats av de samlingslokäläggande riksorganisationerna – dvs. Folkets hus, bygdegårdarna och nykterhetsrörelsens organisation *Våra gårdar* – samt dessutom av folkparksrörelsen. Dessa organisationer har sedan remissbehandlingen av den alkoholpolitiska utredningens betänkande kommit varit mycket intresserade av att få i gång en försöksverksamhet på detta område. Även en partimotion från socialdemokraterna har tagit upp frågan. Socialutskottet har tidigare välvilligt stöttat upp förslagets tankegångar, men frågan har hamnat i grottekvarnen och arbetet har ännu inte lett till något positivt resultat, trots ett brett positivt remissunderlag och trots att vi dessutom här i riksdagen har ansett att en försöksverksamhet är önskvärd. Även den här gången möts förslaget välvilligt, och utskottet hänvisar till det lämpliga i att den inom socialstyrelsen arbetande nämnden för alkoholfrågor tar upp ärendet till *förnyad prövning*. Utskottets betänkande understryker ånyo värdet av att pröva alla vägar för att ge ungdomen en alkoholfri fritidsmiljö. Låt oss hoppas att den alkoholpolitiska nämnden snarast tar upp frågan och att de nämnda riksorganisationerna bereds möjlighet att presentera sin syn på den! Kanske kan delegationsledamoten Evert Svensson vara med om att här driva frågan framåt?

Herr talman! Om vi ser på utskottsbehandlingen av det block som kan sammanfattas kring de alkoholpolitiska frågorna, finner vi att man i utskottet skjuter över de flesta frågeställningarna till den nyligen tillsatta nämnden för alkoholfrågor inom socialstyrelsen, vilken enligt riksdagens alkoholpolitiska målsättning också skall följa alkoholpolitikens utveckling och vara en form av regulator.

Jag har en viss förståelse för denna handläggning, men den ställer också höga krav på nämnden. Jag utgår dock från att nämnden redan har fått sådana resurser att den klarar de stora och svåra arbetsuppgifter som finns i dagens alkoholpolitiska situation.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Thure Jadestig ställde ett par frågor till mig, och jag skall ta tillfället i akt och svara på dem.

Allt hänger ju på om vi får de resurser som behövs för att föra en alkoholpolitik värd namnet. Vad nämnden för alkoholfrågor inom socialsty-

relsen anbelangar vet jag faktiskt inte hur mycket den kommer att kunna göra. Det får vi se i framtiden, när vi vet om den nuvarande eller kommande regeringen vill ge oss medel.

De tre motioner Thure Jadestig hänvisade till har redan varit uppe till behandling i nämnden. Man måste emellertid beakta att nämnden som jag sade i mitt tidigare inlägg nyligen är tillsatt, och vi har ännu inte haft någon avgörande policydiskussion. Jag tror det är den 24 april som vi skall diskutera sådana frågor. Till nämnden kommer också massor av frågor. Jag har redan nämnt att både skatteutskottet och socialutskottet har skickat över flera frågor.

Här togs först upp frågan om en utredning för att klargöra vilken påverkan de förfinade styrinstrumenten har haft inom alkoholpolitiken. Givetvis bör man få reda på varför Jeppe super. Men frågan om styrinstrumenten har vi ännu inte kunnat behandla, och jag hoppas att Thure Jadestig har förståelse för att vi inte har hunnit det. Faktum är ju också att de tre forskartjänster som skall tillsättas ännu inte är tillsatta, och beskrivningen av tjänsterna är heller inte fastställd ännu. Thure Jadestig kan emellertid vara övertygad om att jag för min del – och säkert även hela nämnden – kommer att vara oerhört intresserad av att få i gång just en sådan forskning som efterlyses i motionen 368.

Vad gäller frågan om de gravida kvinnorna och alkoholskadade foster har denna också varit uppe i nämnden. En undersökning pågår, såsom också anförts i utskottsbetänkandet. Jag vill tillägga att denna fråga är mycket allvarlig. Det talas om 300 å 400 skadade foster och barn, och naturligtvis kan sådant inte få passera i vårt samhälle utan att vi gör allt som över huvud taget kan göras för att nedbringa detta antal. Vi står ju här inför ett fruktansvärt perspektiv.

Beträffande frågan om de alkoholfria miljöerna vill jag säga att vi redan har beslutat att vända oss till lokalägarna, dvs. Folkets hus och bygdegårdarna, för att fråga vad vi kan göra tillsammans. Eftersom Thure Jadestig och Åke Wictorsson är ordförande i var sin av dessa organisationer hoppas jag att det arbetet kommer att sluta lyckligt.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att plädera för en enda motion i detta omfattande sammanhang, men efter att under ett mycket troget lyssnande ha insupit alla de synpunkter som framförts här i dag – en del av dem rätt bisarra – vill jag ändå gå utanför denna ram en smula.

Här har förts en bred socialpolitisk debatt. Den har präglats av det politiska mönster som nu kommer igen i så många olika sammanhang här i riksdagen.

Vi hör och ser hur den borgerliga regeringens företrädare försvarar sina prutningar och sin återhållsamhet på skilda sociala områden. Den socialdemokratiska oppositionen går inte fullt så långt. Man vill föra en realistisk och ansvarsfull politik även i opposition, brukar det heta, och det betyder att man i stor utsträckning tvingas spela på den borgerliga planhalvan, kedjad till

händer och fötter av hänsynstaganden till den borgerliga budgeten och det kapitalistiska samhällets påstådda utrymme. Jag tycker att det är skada i en tid då massorna pressas allt hårdare, då kampen mot den borgerliga och kapitalistiska modellen för disponerandet av de samlade resurserna måste brytas ner. Det är ju det som det handlar om, om man skall komma framåt.

Nu skjuts angelägnare former på framtiden. De förbättringar som företas är av marginell art – allt med hänvisning till det kärva ekonomiska läget, bristen på resurser, den stora utlandsupplåningen m. m.

Men det råder ju inte någon brist på resurser i det här landet. Det kan inte vara brist på resurser i ett land som tillåter att fyra miljarder bara i år slussas ut i form av kapitalexport. Det kan inte vara brist på resurser i ett land som ger storkapitalet miljarder i devalveringsvinster. Det kan inte vara brist på resurser i ett land där ett kapitalistiskt toppskikt har kunnat registrera en förmögenhetsexplosion under de senaste åren. Bara Wallenbergimperiets vinster uppgick efter avskrivningar till ca 23 miljarder kronor 1977.

Det kan inte vara brist på resurser i ett land som har råd att slussa ut över 14 miljarder kronor till militära ändamål bara under det budgetår som vi nu diskuterar, eller i ett land där man på fullt allvar diskuterar ett nytt militärt flygplansprojekt, som – om det förverkligas – under 15 år kommer att kosta nationen, eller rättare sagt löntagarna, omkring 24 miljarder kronor.

Allt detta är ju fakta som man inte kan undgå att tänka på när man lyssnar på debatten och till det ständiga argumentet, som kommer igen i alla möjliga variationer, att det kärva ekonomiska läget kräver återhållsamhet, att det inte finns samhällsekonomiskt utrymme osv.

I realiteten är det ju inte fråga om brist på resurser. Sverige är ett oerhört rikt och industriellt utvecklat land. Nej, det är fråga om hur resurserna disponeras, hur man använder den samlade rikedom. Den problematiken måste finnas i botten på denna debatt. Annars blir den egentligen en lek med ord.

Jag skall övergå till det som jag begärde ordet för, nämligen att plädera för vår motion 549. Naturligtvis finns det resurser även för att fatta beslut i den riktning som motionen anger. Här handlar det f. ö. inte om något annat än om lånemedel. Vi har föreslagit att bosättningslåncens maximibelopp höjs till 20 000 kr. och att kravet för viss tid för gemensam kyrkobokföring slopas.

Motionen skrevs sedan vi hade fått brev från och uppväktats av åtskilliga ungdomar som förklarade sig djupt missnöjda med det nuvarande systemet. Bosättningslånen har under lång tid varit ett viktigt instrument för att ge unga människor en möjlighet att utrusta sin bostad med ett minimum av nödvändiga möbler, köksutrustning, sänglinne osv. För arbetarklassens ungdomar, som inte har haft rika föräldrar, dolda resurser eller något annat bakom ryggen, har den här möjligheten att låna pengar varit synnerligen betydelsefull. Men det står klart att varken nuvarande låneregler, beloppets storlek eller de formella kriterierna är tillfredsställande. Vi föreslår, som jag redan sagt, att maximibeloppet höjs till 20 000 kr. Var och en som avlägger ett besök i möbelhandel eller i bosättningsaffärer vet att det är en snäv summa i

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik.
m. m.*

sådana sammanhang.

Utskottet hänvisar i sin skrivning till möjligheterna att få lån på öppna marknaden, men som alla vet är det inte det lättaste.

Jag delar helt den uppfattning som framförs i den socialdemokratiska motionen 330, där det framhålls att bostättningslån bör vara "en rättighet för unga familjer". Jag vänder mig lika energiskt som Evert Svensson mot åtgärden att höja räntan på dessa lån. Det är en antisocial åtgärd, som på ett mycket allvarligt sätt minskar värdet av möjligheten att låna. Det bör vara en social rättighet för ungdomar att få hjälp med att sätta bo, och därför bör friktionerna vara så få och så små som möjligt och inga försämringar av typ räntehöjning tillåtas.

Vi har därför föreslagit att kravet på sex månaders gemensam kyrkobokföring slopas. Riksbanksfullmäktige var ju något generösare än utskottet och regeringen och föreslog en sänkning till tre månader, men inte ens det förslaget accepterades. Man vidhåller att de sökande skall vara kyrkobokförda på samma adress minst sex månader – om de inte väntar barn. Jag tycker det är en tokig regel. Så fungerar inte alla unga människor, och det kan också finnas en rad skäl till att två människor inte har haft gemensam adress även om de har en mycket bestämd vilja att etablera ett fast och varaktigt förhållande. Vi tycker alltså att den regeln helt och hållet skall bort. Man bör visa större tilltro till de ungdomar som här kommer i fråga.

Jag vill sluta med att lägga fram ett förslag att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:549 beslutar hos regeringen begära

1. att bostättningslånenens maximibelopp skall höjas till 20 000 kr.,
2. att kravet om viss tid för gemensam kyrkobokföring skall slopas.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Motionen 729 gäller värdesäkrade och höjda barnbidrag. Detta är en fråga som vänsterpartiet kommunisterna återkommer med, eftersom den blir mer och mer aktuell. Barnfamiljernas ekonomiska situation har inte förbättrats under den borgerliga regeringens regeringstid trots alla vackra vallöften i den riktningen.

När de allmänna barnbidragen en gång beslutades skedde det i syfte att utjämna den ekonomiska skillnaden mellan dem som har försörjningsplikt för barn och övriga i samhället. Enbart en ekonomisk utjämning är naturligtvis inte en tillräcklig åtgärd. Det krävs också andra stora sociala insatser från samhället, men det har det redan talats om i den här debatten.

För att fungera socialt måste man ha ett visst ekonomiskt utrymme, men inflationen och prishöjningarna börjar nu få sådana proportioner att gränserna blir allt snävare. Det råder i dag inget tvivel om att inte barnfamiljerna hör till den svångremsgrupp som ekonomiministern inriktat sig på. T. o. m. i Svenska Dagbladet kan man nu läsa att barnfamiljer efter budget och avtal har ett par tusen kronor mindre i kassan att röra sig med i år jämfört med förra året. Som källa anges statistiker från LO, PTK, budget-, ekonomi- och

bostadsdepartementen. Framräkningen gäller fyra familjesituationer, men skillnaden i standardminskning är inte särskilt stor.

Vpk har i många sammanhang i denna kammare, senast för två dagar sedan då pensionärernas levnadsstandard diskuterades, påvisat hur orättfärdigt genomförda prishöjningar drabbar vissa grupper, och dit hör barnfamiljerna. Jag skall inte upprepa den debatten, jag kan nöja mig med att hänvisa till det protokollet, men jag vill en gång för alla slå fast att prishöjningar på våra nödvändighetsvaror hårdast drabbar dem som redan har en svag ekonomi och att det är dessa varor som höjts mest i förhållande till annat.

Andra sociala förmåner anknyts i allt större utsträckning till kostnadsutvecklingen och indexregleras. Detta borde självfallet gälla även barnbidragen, som trots bostadstillägg och andra åtgärder ändå måste anses vara stommen i det ekonomiska stödet till barnfamiljerna.

Vänsterpartiet kommunisterna står fast vid uppfattningen att en höjning av de allmänna barnbidragen är det som bäst skulle motverka skillnaden i den ekonomiska standarden mellan barnfamiljer och övriga. Vpk:s förslag om en höjning till 25 % av basbeloppet är i sig ingen svindlande summa, som i ett slag skulle lösa barnfamiljernas ekonomiska problem. Det skulle i dag betyda drygt 3 000 kr. per barn och år, men vinsten med att knyta det till basbeloppet skulle vara en viss garanti för värdesäkring.

Utskottet har i sitt betänkande anslutit sig till uppfattningen att man inte bör tillåta att barnbidraget urholkas av prishöjningar, men sedan hänvisar utskottet till det beslut som fattats om en höjning från den 1 april 1978 med hela 160 kr. per barn och år. Men, herr talman, den ekvationen går inte ihop med principen att barnbidraget inte får urholkas. Vpk kan i varje fall inte godta den tolkningen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till det av vpk under överläggningen framlagda yrkandet, som lyder:

”att riksdagen beslutar med anledning av motionen 1977/78:729 av Lars Werner m. fl. (vpk):

1. anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha nedan angivna lydelse:

1 §

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag. Allmänt barnbidrag skall för varje kvartal utgöra sex och en fjärdedels procent av det basbelopp enligt lagen om allmän försäkring, som gäller vid ingången av kvartalet.

Allmänt barnbidrag — — i riket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

2. till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 5 433 700 000 kr.

MAJ PEHRSSON (c):

Herr talman! I motion 554 tar Bengt Bengtsson och jag upp behovet av hjälpinsatser för alkoholiserade gravida kvinnor. Det har ju numera visats att kvinnor som brukar alkohol under graviditeten riskerar att få skadade barn. Forskning både i vårt land och i andra länder har kommit till samma uppfattning i denna fråga.

I vårt land föds ungefär 100 barn per år som är svårt skadade på grund av kvinnornas alkoholbruk och -missbruk. Det är barn med svåra hjärtfel, skelett- och ögonmissbildningar, ofta också med grava mentala skador. Dessutom föds 300–400 med lättare skador.

Det här är oerhört skrämmande siffror. De visar på ett stort mänskligt lidande, som också medför stora kostnader för samhället. Jag skulle önska att både utskottets ledamöter och kammarledamöterna kunnat ta del av de forskningsrön som en forskargrupp i Göteborg kommit fram till beträffande sambandet mellan gravida kvinnors alkoholbruk och skadade barn. Jag är helt övertygad om att alla då hade röstat för bifall till vår motion.

Men forskarna har också kommit fram till någonting positivt. Man tror sig kunna skönja att om kvinnorna, även alkoholiserade, helt avstår från alkoholbruk under graviditeten, så kan det barn som föds vara friskt.

Det är mot denna bakgrund som vi i motionen 554 för fram förslaget om en försöksverksamhet med stöd- och hjälpinsatser för alkoholiserade gravida kvinnor. Vi vill ha en försöksverksamhet som sätts in på ett mycket tidigt stadium under graviditeten. Hjälpen till kvinnorna bör göra det möjligt för dem att avstå från alkohol under graviditeten. De kan behöva miljöbyte etc.

I vår motion framhåller vi också det stora informationsbehov som finns. Kvinnorna har helt enkelt rätt att kräva information om de nya forskningsrönen.

Utskottet har skrivit mycket positivt om behovet av olika insatser och av ökad information. Utskottet visar på att socialstyrelsen utreder de här frågorna. Det är bra, men allt utredande tar lång tid, och det är enligt min mening mycket bråttom att få till stånd en lösning. Vi hävdar i vår motion att snabba åtgärder behövs. Frågorna är allvarliga, och om vi genom omedelbara insatser kan bidra till att några fler barn föds friska i stället för gravt skadade vore det verkligen ett skäl att satsa på en försöksverksamhet som den vi föreslår i motionen.

Utskottet avstyrker motionen. Det beklagar jag. Dessa angelägna uppgifter borde inte fördröjas. Vi kommer emellertid att motionera och om igen i denna fråga tills vi har fått en lösning som är positiv för både barn och föräldrar.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Eftersom Karin Nordlander ställde ett särskilt yrkande ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på den punkten, vilket innebär att den aktuella motionen avslås.

Jag tror att kammaren förlåter mig om jag inte gör någon lång principiell utläggning, framför allt därför att vi är överens om att barnbidragen skall skyddas mot urholkning – det har utskottet uttalat i sitt betänkande. Däremot kan vi inte för dagen ansluta oss till förslaget att barnbidragsbeloppet skall utgöra 25 % av basbeloppet. Det kostar 1,5 miljarder kronor, och eftersom vi inte har några outsinliga källor att ösa ur kan vi inte ansluta oss till ett sådant yrkande hur gärna vi än vill.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Karin Nordlander under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Karin Nordlander under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 255
Nej – 14

Punkterna 5–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
31 mars 1978

Familjepolitik,
m. m.

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 14

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl. samt 3:o motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Göran Karlsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Inga Lantz begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 2 antar reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 130
Nej - 15
Avstår - 123

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 131

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 131

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 638 av Lars Werner m. fl. och nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 638 av Lars Werner m. fl. och nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 256
Nej - 14

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 140

Nej - 129

M o m. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 724 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254

Nej - 14

M o m. 7

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1111 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med

övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 8 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1111 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 14
Avstår - 1

M o m. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Göran Karlsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 23 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Göran Karlsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 138
Nej - 130
Avstår - 1

Punkterna 24-27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Familjepolitik,
m. m.*

Fredagen den
31 mars 1978

*Familjepolitik,
m. m.*

Punkten 28

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1510 av Jörn Svensson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Jörn Svensson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 28 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1510 av Jörn Svensson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Jörn Svensson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 255

Nej - 14

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 29-37

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 41

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Alf Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 41 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Alf Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 257
Nej - 6
Avstår - 7

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del samt 3:o) det av Alf Lövenborg under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Göran Karlsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 41 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 129
Avstår - 1

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Göran Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 punkten 41 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Göran Karlsson m. fl. i motsvarande del.

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

Familjepolitik,
m. m.

Fredagen den
31 mars 1978

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Göran Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

Ja - 137

Nej - 127

M o m. 5

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att behandlingen av på föredragningslistan återstående två gånger bordlagda utskottsbetänkanden skulle uppskjutas till ett senare sammanträde.

§ 6 Om syftet med viss arbetsgrupp för lösningar på kärnkraftens avfallsfrågor

Statsrådet OLOF JOHANSSON erhöll ordet för att besvara *Ingvar Carlssons* (s) den 28 mars anmälda fråga, 1977/78:360, och anförde:

Herr talman! Ingvar Carlsson har frågat mig om jag vill informera riksdagen om syftet med den arbetsgrupp som jag har tillkallat med uppdrag att inhämta vissa yttranden över rapporten Kärnbränslecykelns slutsteg, förglasat avfall från upparbetning m. m.

Statens vattenfallsverk har hos regeringen ansökt om tillstånd enligt den s. k. villkorlagen att tillföra kärnreaktorn Ringhals 3 kärnbränsle. Till stöd för sin ansökan har vattenfallsverket åberopat en på initiativ av kraftindustrin inom ramen för projektet Kärnbränslesäkerhet (KBS) utarbetad rapport Kärnbränslecykelns slutsteg, förglasat avfall från upparbetning, den s. k. KBS-rapporten. Ansökningen har remitterats till drygt 20 svenska myndigheter och enskilda organ.

I syfte att komplettera det material som kommer fram genom remissbehandling har jag den 23 januari 1978 tillkallat en arbetsgrupp med uppgift att från lämpliga utländska exportorgan, institut och organisationer inhämta de kompletterande yttranden över KBS-rapporten som gruppen anser behövliga. De yttranden som gruppen inhämtar skall vara mig till handa senast den 9 juni 1978.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka energiministern för svaret.

Det är bra med en sakkunnig granskning av KBS-projektet.

Anledningen till min fråga är emellertid att regeringens, närmare bestämt centerpartiets, inställning till experter på energiområdet gett anledning till stigande förvåning.

DN skrev häromdagen: "Under energikommissionens långa och svåra födslotid lade energiminister Olof Johansson dessutom ned stor möda på att

välja ut experter som skulle stödja centerpartiets kärnkraftslinje.

Dessa handplockade experter har nu hoppat av från sitt kärnkraftsmotstånd. De har tagit intryck av motsidans argument om att en snabb avveckling av kränkraften inte är möjlig av bl. a. ekonomiska skäl. Centern står där med sin tvättade hals.”

Men skam den som ger sig. Kan man inte hitta någon expert i Sverige som passar kan man söka utomlands. I USA fanns en professor, Dean Abrahamson, som var en känd och uttalad kärnkraftsmotståndare. Denne man anställdes av energiministern som expert.

Men det räcker inte med att tänka på experterna. Remissmyndigheterna är minst lika viktiga när det gäller att få stöd för en åsikt. I det avseendet ser det ju inte bättre ut för Olof Johansson inom landet. Den ena sakkunniga instansen efter den andra har ju i olika sammanhang uttalat att säkerhetsfrågorna inte motiverar ett stop för det beslutade kärnkraftsprogrammet.

Även på detta område har Olof Johansson nu sökt sig utomlands. I och för sig har jag inga invändningar, men detta under två viktiga förutsättningar:

Den första är att det inte rör sig om en ren fördröjningsaktion för att uppskjuta behandlingen enligt villkorlagen. Olof Johansson har naturligtvis nu upptäckt att villkorlagen är en rättfälla som regeringen håller på att fastna i. Därför måste jag fråga: Varför tillsattes den internationella gruppen först närmare två månader efter överlämnandet av KBS-projektet?

Den andra förutsättningen är att instanserna man vänder sig till har hög kompetens och företräder vetenskaplig objektivitet.

Ingen torde kunna förneka att Torbjörn Westermark är en av världens främsta forskare på sitt område. Alla som känner honom vet att han har en hög personlig integritet.

Det är mot denna bakgrund som Torbjörn Westermarks framtvingade avgång är så allvarlig. Professor Westermark visar med ett flertal exempel att Dean Abrahamson söker få som officiella remissinstanser sådana personer och organ som inte fyller godtagbara vetenskapliga krav. Varför driver Dean Abrahamson så hårt att vi skall höra utländska remissinstanser med svag saklig kompetens?

Jag har fått en allt starkare misstanke om att Olof Johansson och Birgitta Hambræus har samma uppfattning inte bara i kärnkraftsfrågan utan också om hur man skall handskas med experter. Apropå energikommissionen uttalade Birgitta Hambræus nyligen: ”Man måste vara medveten om att när man väljer experter väljer man också utredningens resultat.”

Instämmer energiministern i detta uttalande?

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Ingvar Carlsson säger att det är bra med granskning. Jag hoppas att han vidhåller det och att det inte bara är en läpparnas bekännelse för att resten skall låta passande i det här sammanhanget.

Jag kan berätta för Ingvar Carlsson att av de 24 olika svenska remissinstanser, som har fått KBS-projektet och Ringhals 3-ansökan på remiss, har 13 varit involverade i KBS-projektet med personal. Är det då inte rimligt att man

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

för att undvika den situationen att de granskar sig själva också till denna granskning av ett av de största och mest tekniskt komplicerade projekt, som granskats i statsförvaltningen, knyter möjligheten av en internationell granskning? Det är ingen fråga om att försena, men jag vill ha ett bra beslutsunderlag för att träffa mitt avgörande och för regeringens räkning. Därför har den här gruppen utsetts. Vi kunde naturligtvis ha klarat detta på egen hand i industridepartementet, men för att det inte efteråt skulle sägas att vi där försökte undvika utifrån kommande expertsynpunkter har vi tillkallat en grupp experter med olika utgångspunkter i den här kontroversiella frågan. Detta är svaret.

Sedan tycker jag att Ingvar Carlsson borde hålla sig för god för att rikta beskyllningar mot ledamöter i den här kammaren för sådant som vederbörande har tagit tillbaka. Därefter vill jag säga att det verkligen inte är fråga om någon framtvingad avgång från Torbjörn Westermarks sida. Jag har beklagat att han har avgått, men han ersattes två dagar efteråt av en man, också han med kompetens, professor Jan Rydberg vid Chalmers.

INGVAR CARLSSON (s)

Herr talman! I min replik sade jag uttryckligen att jag inte har någonting emot en internationell granskning under två förutsättningar. Därför måste jag upprepa frågan.

För det första: Varför tillsattes den internationella granskningsgruppen först närmare två månader efter KBS-projektets framläggande? Det är detta som ger anledning till misstanke om en medveten fördröjning. För det andra: Varför är det så viktigt att höra utländska remissinstanser med svag saklig kompetens? Det är ju detta som är anledningen till att Torbjörn Westermark lämnar in sin ansökan. Det skapar också en misstanke om att syftet icke är att få ett bra underlag för det inställningstagande som skall tas.

Jag har citerat ett inlägg av Birgitta Hambræus som jag sett återgivet i massmedia: En bra expert på energiområdet är viktigt när man skall avgöra en utrednings resultat. Om journalisterna har missuppfattat Birgitta Hambræus på den punkten är det bra, eftersom det var ett mycket allvarligt uttalande. Då är det bra att få det dementerat.

Jag skulle vilja avsluta med vad som är det avgörande bakom den enkla fråga jag ställt och mina repliker i dag. Kan vi få ett absolut sista datum för när besked om Ringhals 3 skall laddas eller inte laddas? Jag har hört att det inte går före riksdagens avslutning. Går det före 1 juli 1978? Om det inte går före detta datum, när är då det absolut senaste datum vi kan få ett besked om Ringhals 3? Om någon vecka står inte bara Ringhals 3 och väntar på laddning utan nu kommer också Forsmark 1. Så småningom kommer jag då att även få ställa en fråga på den punkten.

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag trodde inte, Ingvar Carlsson, att jag skulle behöva svara på så enkla frågor. Det råkar vara så, att hela världen inte kan svenska, och materialet var inte översatt när det överlämnades. Vi har fått överta

översättningsarbetet för att se till att det blir klart. Den sista delen räknar vi med skall vara klar i månadsskiftet april-maj. Det fanns inga arbetsuppgifter att skicka ut, och därför hade vi ingen anledning att förhastat oss. Gruppen utsågs i vanlig ordning och utan avsikt att fördröja någonting.

Svag saklig kompetens, säger Ingvar Carlsson. Jag har tillgång till protokollen från gruppens möten. Den har gjort ett ställningstagande som föranledde reservation från två personer, nämligen herrar Westermark och Svenke. De reserverade sig mot att man använde Energy Commission of California som remissinstans, ett organ som till sin hjälp har ett kansli på 500 experter av olika slag. Skulle vi inte höra dem när de prövar en lag liknande den svenska villkorslagen?

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Energiministerns argumentation är verkligen inte stark. Om det var så självklart att det skulle vara en internationell remissomgång, varför meddelade då inte industridepartementet detta till gruppen så att översättningsarbetet hade kunnat starta långt tidigare? Nu får ni förmodligen förskjuta behandlingen enligt villkorslagen med flera månader därför att en översättning till engelska fördröjer den. Är inte villkorslagen viktigare än så, herr energiministern?

Vad beträffar att det bara skulle ha varit en fråga som det rådde delade meningar om har jag i min hand Torbjörn Westermarks utförliga dokumentation till SWAN-gruppen. I nio punkter anger han en lång rad personer och institutioner som gör att han anser det omöjligt för honom att fortsätta arbetet i denna grupp. Är verkligen energiministern så dåligt informerad, trots att hans egen expeditionschef är ordförande i gruppen, att han påstår att det bara föreligger meningsskiljaktigheter på en punkt?

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Jag redovisade ett exempel på ett ställningstagande i arbetsgruppen, som tydligen herr Westermark ansåg tillräckligt allvarligt för att reservera sig. Det är också den enda reservation som jag har sett i de protokoll som förekommit. Däremot har det tydligen förekommit långa diskussioner om enskilda personer, institutioner och organisationer. Men det är ju självklart att vetenskapsmän kan ha olika värderingar i den här frågan. Det är därför gruppen är sammansatt som den är – det skall ju inte vara ett ensidigt urval. I stället har gruppen utökats med tillfrågade institutioner om man inte har kunnat komma överens, dvs. motsatsen till en begränsning. Beträffande Energy Commission of California ansåg gruppens majoritet att det var viktigt att höra den, därför att den sysslade med problem liknande dem som vi skall bedöma här hemma, och man har ett betydande kansli bakom sig.

Jag vill fråga alla som tvivlar på att denna granskning går rätt till: Vad är man egentligen rädd för? Vad är Ingvar Carlsson rädd för att få veta?

Fredagen den
31 mars 1978

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Om man skall besvara utländska remissinstanser, så tycker jag att de instanserna skall ha minst samma kompetens som de svenska. Har de svag saktlig kompetens som en forskare av herr Westermarks kvalitet underkänner, så får jag den misstanken att det ligger andra syften bakom tillvägagångssättet att välja ut dessa remissinstanser.

Sedan ställde jag frågan: Får vi besked om Ringhals 3 före den 1 juli? Det är ju det saken gäller. Om vi inte får det, finns det då ett absolut säkert datum för när regeringen tar ställning till Ringhals 3 enligt villkorlagen? Det måste väl ändå vara möjligt för energiministern att nu överblicka detta, så att riksdagen kan få åtminstone något datum att ta fasta på. Blir det i juli eller september – eller är det senaste datumet inte förrän den 1 januari? Eller ligger det vid valrörelsen 1979? Kan vi få en bred antydan om var detta datum ligger?

Det är ju bara att gå fram längs en räls, har herr Johansson tidigare sagt. Var slutar den rälsen enligt herr Johanssons uppfattning?

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Det är ingen tillfällighet, Ingvar Carlsson, att jag har satt den 9 juni som slutdatum.

Men det finns en annan sak som jag fäster större vikt vid, och det är att ha ett bra beslutsunderlag. Vi har fortfarande inte fått in svar från alla tillfrågade internationella institutioner, och därför kan jag nu inte ge något annat svar än det som jag alltid tidigare har givit, nämligen att min målsättning är att denna ansökan skall behandlas före sommaren. Det är därför som remisstiden för den internationella organisationen är satt till den 9 juni. Vad skulle det annars finnas för anledning att sätta den gränsen?

Jag noterar nu att det finns andra som kanske har en annan prioritering, dvs. är beredda att eftersätta beslutsunderlaget för att så snabbt som möjligt få ett beslut på ett dåligt underlag.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Nu börjar det utkristallisera sig ett mönster, nämligen att när regeringen inte har något annat att ta till, så börjar man tala om att motståndarna inte är intresserade av säkerheten. Men det är just för att kunna bedöma hela utvecklingen på kärnkraftsområdet som jag ställer frågan huruvida regeringen har någon tidsplan för när det slutliga beslutet skall fattas i denna fråga.

Om villkorlagen skall kunna uppfyllas finns det också en annan fråga av stor betydelse, nämligen den brist på rättssäkerhet på energiområdet som blir alltmer upprörande. Allt tal om säkerhet kan inte dölja att rättsosäkerheten ökar med varje månad. Det är en uppfattning som inte enbart socialdemokraterna har. Det kan herr Johansson läsa i de borgerliga tidningar som har uttalat sig i anslutning till energikommissionen – eller han kan lyssna på herr Wijkman, som säger att nu måste det bli slut på långhalandet av denna fråga. Om herr Johansson inte tror på mig kan han ju tro på de borgerliga regeringskollegerna!

Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Herr talman! Ja, jag vet att Ingvar Carlsson också läser borgerliga tidningar och ofta använder dem som slagträ. Men det gör ju inte argumenten starkare. Vad det här gäller är att så snabbt som möjligt får fram ett bra beslutsunderlag. Det är för mig det avgörande, eftersom jag i regeringen har ansvaret för beredningen av detta ärende. Min målsättning är att ärendet skall behandlas före sommaren, och jag hoppas fortfarande att det inte skall bli någon försening. Men blir det en försening, så kommer beslutet att fattas omedelbart efter sommaren. Det kan inte rimligen dröja längre.

Men sedan är det en sak som Ingvar Carlsson går förbi, och det är att två statliga myndigheter fortfarande inte har givit klartecken för Ringhals 3, nämligen strålskyddsinstitutet och kärnkraftsinspektionen. Det ärendet befinner sig fortfarande i behandlingsprocessen på myndighetsplanet.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Om energiministern inte känner till det, så skall jag upplysa om att de båda myndigheterna kommer att fatta beslut under april månad. I juni har energiministern alltså definitivt all den information som man kan önska på den punkten.

Men det senaste uttalandet är bra, för det innebär att senast den 1 september 1978 har regeringen fattat sitt beslut rörande Ringhals 3. Jag hälsar med stor tillfredsställelse att det beskedet äntligen kommer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för nästa sammanträde skulle kulturutskottets betänkande nr 19 sättas sist.

§ 8 Anmälades och bordlades

Propositioner

1977/78:114 om ett centralt organ för informationsförsörjning, m. m.

1977/78:118 om avtal om lokaler i Linköping för statens rättskemiska laboratorium, m. m.

1977/78:127 om familjebidragslag m. m.

1977/78:135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m.

1977/78:137 om vissa yrkestrafikfrågor m. m.

1977/78:139 om försvarsmaktens hälso- och sjukvård i fred

1977/78:141 om kompetensprov för jägare

1977/78:146 om olympiska vinterspel i Sverige år 1984

1977/78:148 om upplösning av regionkontoren vid televerket

1977/78:151 om höjning av premier vid utbildning till reservofficer

1977/78:153 om vissa pensionsfrågor, m. m.

1977/78:156 med förslag till passlag

1977/78:157 om organisation av statsförvaltningens centrala arbetsgivarfunktion

1977/78:159 om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, m. m.

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Om syftet med
viss arbetsgrupp
för lösningar på
kärnkraftens av-
fallsfrågor*

- 1977/78:160 med förslag om ändringar i reglerna om rätten för resande m. fl. att införa varor tull- och avgiftsfritt, m. m.
- 1977/78:161 om finansiering av handelssekreterarkontor i Paris
- 1977/78:162 om godkännande av Europarådets konvention om migrerande arbetstagares rättsställning
- 1977/78:163 om ändring i uppbördslagen (1953:272)
- 1977/78:164 om åtgärder mot ungdomsarbetslöshet
- 1977/78:165 om värdesäkert lönsparande
- 1977/78:167 om inrättande av en delegation för samordning av havsresursverksamheten
- 1977/78:168 om ändring i lagen (1973:137) om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.
- 1977/78:169 om fortsatt valutareglering m. m.
- 1977/78:170 om fristående länsdomstolar
- 1977/78:172 om regionalpolitiskt stöd till företag inom gruvindustrin m. m.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Redogörelse

- 1977/78:9 Riksdagens förvaltningsstyrelsens redogörelse för 1977 års verksamhet

§ 10 Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

- 1977/78:21 med anledning av i propositionen 1977/78:100 framlagda förslag såvitt avser de kungl. hov- och slottsstaterna jämte motion
- 1977/78:22 med anledning av motioner om en utredning rörande Guadeloupe-medlen

Skatteutskottets betänkanden

- 1977/78:39 med anledning av propositionen 1977/78:94 om höjning av bensinskatten, m. m. jämte motioner
- 1977/78:40 med anledning av propositionen 1977/78:100 bilaga 14 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1978/79 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motion
- 1977/78:41 med anledning av motion om höjning av skogsvårdsavgiften
- 1977/78:42 med anledning av motion om inkomstbeskattningen vid avverkning av skog
- 1977/78:43 med anledning av motion om ändrade grunder för taxering av jordbruksfastighet
- 1977/78:44 med anledning av motioner om avdraget för väsentligen nedsatt skatteförmåga

Försvarsutskottets betänkanden

- 1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:72 om förfogandelag m. m.
- 1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:75 med förslag till

ransoneringslag m. m. jämte motion

1977/78:14 med anledning av motion om överflyttning till Karlskrona av marina skolenheter

1977/78:15 med anledning av motion om tidpunkten för inkallelse till värnpliktstjänstgöring

1977/78:16 med anledning av motioner om vidgad rätt till ledighet från värnpliktstjänstgöring för vissa uppdrag

1977/78:17 med anledning av motion om lokalisering av flygvapnets väderskola till Ljungbyhed

1977/78:18 med anledning av motion om föräldrautbildning för värnpliktiga

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1977/78:21 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller Arbetsmarknad m. m., jämte motioner

1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m., jämte motion

§ 11 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 31 mars

1977/78:154 av *Carl-Henrik Hermansson* (vpk) till statsministern om åtgärder mot valutaspekulationer:

Den svenska devalveringen i augusti 1977 föregicks av ett kraftigt valutautflöde. Riksbankens valutareserv minskade mellan den 1 juni och den 28 augusti med nära 4,5 miljarder kronor. En viktig faktor bakom denna minskning var förväntningar om en devalvering. Det valutautflöde som föranleddes av sådana förväntningar var dock betydligt större än vad som avspeglas i minskningen av valutareserven, framhåller två till riksbankens ekonomiska avdelning knutna ekonomer, Thomas Franzén och Magnus Ugglar, i en artikel i Ekonomisk debatt nr 2/1978.

Artikeln utgör en analys av "de förväntningsstyrda valutarörelserna" under sommaren 1977. Med förväntningsstyrda valutarörelser avser de bägge författarna "de valutautflöden vilka påverkar valutareserven och som kommer till stånd enbart därför att man förväntar en växelkursjustering". Förväntningsstyrda valutarörelser kan vara resultat av både svenska och utländska företags agerande. De är också resultat av både aktivitet och passivitet. En importör som har en varuskuld i utländsk valuta kan inför en förväntad devalvering tidigarelägga sin betalning så att den äger rum medan kronan ännu har ett högt värde. Ett företag kan också inför en devalvering vänta med att ta upp ett planerat lån utomlands. Stora uppköp av resevaluta

Fredagen den
31 mars 1978

Anmälan av interpellation

kan göras inför en förväntad devalvering, företag och kommuner kan öka sina insättningar i utländsk valuta i svensk bank, s. k. valutakonton, osv.

Franzén och Ugglå har under vissa antaganden om "normala" betalningsflöden gjort en beräkning av det förväntningsstyrda valutautfödet under perioden 1 juni–28 augusti 1977. Det redovisas i följande tabell med belopp i miljarder kronor:

1. Bytesbalansens saldo	– 4,0
2. "Normal" kapitalbalans	5,0 å 6,5
3. "Normal" restpost	0,5 å 1,5
4. "Normal" förändring av valutareserven (=1+2+3)	1,5 å 4,0
5. Faktisk transaktionsförändring i riks bankens valutareserv	– 4,5
6. Förväntningsstyrt valutautföde (=4–5)	6 å 8,5

Det förväntningsstyrda valutautfödet uppgick alltså till inte mindre än 6 å 8,5 miljarder. De bägge författarna betonar att denna kalkyl underskattar valutautfödet. Minskningen i valutareserven skulle ha varit betydligt större om inte statens och riksbankens upplåning motverkat utfödet.

Det finns en rad viktiga frågeställningar i detta sammanhang, betonar Franzén och Ugglå: I hur hög grad påverkas tidpunkten för t. ex. en devalvering av förväntningsstyrda valutautföden? Vilka effekter får förekomsten av sådana valutarörelser för utformningen av den ekonomiska politiken? Är förväntningsstyrda valutautföden enbart bokföringsmässiga omplaceringar eller påverkas även reala storheter? Vem vinner och vem förlorar på de "dispositionsvinster" som uppstår när valutadispositionerna blir framgångsrika, dvs. när en växelkursförändring verkligen uppkommer?

På den sista frågan svarar de bägge författarna att den omfördelning från riksbanken till företagen som "dispositionsvinster" i samband med en devalvering innebär leder till en nedgång i riksbankens vinst, varvid det till staten utdelningsbara beloppet minskar. Det kan alltså sägas vara skattebetalarna som i sista hand betalar företagets "dispositionsvinster". Dessa beräknas i samband med devalveringen sommaren 1977 ha uppgått till ca 600–850 milj. kr.

Uttryckt i klartext förekom sommaren 1977 en betydande spekulation i en devalvering av den svenska kronan. Spekulationen lyckades. Särskilt en rad företag kunde därigenom göra stora direkta vinster, som i sista hand får betalas av de svenska skattebetalarna.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till statsminister Fälldin få ställa följande frågor:

1. Vilka möjligheter hade regeringen resp. riksbanken att ingripa mot spekulationen i en devalvering av kronan sommaren 1977?
2. Varför tillgreps icke dessa möjligheter?
3. Vilka åtgärder förbereds för att effektivt möta en liknande spekulation?

§ 12 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 31 mars

1977/78:373 av *Catarina Rönnung* (s) till justitieministern om förbud mot barnpornografi m. m.:

I ett interpellationssvar fredagen den 10 december 1976 anförde justitieminister Romanus att det enligt hans mening är ytterst beklagligt att kommersiella intressen slår mynt av människors nyfikenhet på det sexuella området genom att sprida barnpornografi här i landet. Särskilt upprörande är att barnpornografen ofta förutsätter att barnet i samband med fotografering missbrukas sexuellt. Regeringen överväger nu möjligheterna att tillskapa en lagstiftning som i första hand tar sikte på förbud mot sadistiska framställningar och barnpornografi.

Mot bakgrund av detta yttrande vill jag fråga justitieministern:

Avses en lagändring komma till stånd?

Om så är fallet, vilka förarbeten för en sådan lagändring har hittills vidtagits?

Vid vilken ungefärlig tidpunkt kan en proposition påräknas?

1977/78:374 av *Kurt Hugosson* (s) till kommunikationsministern om rätten att använda s. k. epatraktorer:

I mars 1975 upphävdes den s. k. epatraktorkungörelsen. Några nya epatraktorer fick inte registreras, och de som fanns i bruk skulle få användas fram till den 1 april 1978. Orsaken till beslutet 1975 var dels det faktum att den s. k. epatraktorn inte längre fyllde någon praktisk funktion, dels och framför allt trafiksäkerhetskrav. Såväl trafiksäkerhetsverket som polismyndigheterna har haft stora problem med epatraktorer som framförts på tätt trafikerade vägar av ungdomar i 15–16-årsåldern.

Strax före årsskiftet sände TSV ut meddelande till fordonsägarna om att epatraktorerna skulle byggas om eller avregistreras före den 1 april 1978. Den 13 mars meddelade kommunikationsministern att han upphävt beslutet från 1975 och förlängt fristen för "eporna" med två år.

Mot denna bakgrund vill jag till kommunikationsministern ställa följande frågor:

1. Av vilken orsak har kommunikationsministern ändrat 1975 års beslut om att de s. k. epatraktorerna skulle försvinna från våra vägar den 1 april 1978?

2. Har kommunikationsministern före sitt beslut berett trafiksäkerhetsverket och rikspolisstyrelsen möjlighet att framföra sina synpunkter på en tvåårig förlängning av de s. k. epatraktornas giltighetstid?

Nr 106

Fredagen den
31 mars 1978

---

*Meddelande om
frågor*

Fredagen den
31 mars 1978

*Meddelande om
frågor*

1977/78:375 av *Pär Granstedt* (c) till kommunministern om vidgad befogenhet för brandchef vid bekämpning av oljeutsläpp från fartyg:

Enligt brandlagen har brandchefen långtgående möjligheter att utnyttja enskild fastighet om fara för liv, hälsa eller egendom eller för skada i miljön icke lämpligen kan avvärjas på annat sätt. Lagen är dock inte tillämplig på åtgärder som vidtas till havs eller i kustvatten, Vänern eller Mälaren för att avvärja eller begränsa skada till följd av utflöde av olja eller annat som är skadligt.

Det faktum att brandchefens förfogandemöjligheter i de senare fallen är mer begränsade kan skapa allvarliga svårigheter. Enligt uppgift skall sådana problem bl. a. ha uppstått i samband med bekämpningen av olja efter Tsesisolyckan i oktober 1977.

Är kommunministern beredd att ta initiativ till att vidga brandchefs befogenheter i samband med bekämpning av oljeskador till havs och i de stora insjöarna?

1977/78:376 av *Kurt Hugosson* (s) till justitieministern om vissa åtgärder för att förhindra insmuggling av narkotika på kriminalvårdsanstalter:

Narkotikamissbruket på våra fängvårdsanstalter är ett av de största problemen för svensk kriminalvård. Självfallet måste därför alla ansträngningar vidtas för att stävja insmuggling av narkotika till fängelserna. Kroppsvisitering av besökande får trots det intrång i den personliga integriteten som detta innebär accepteras. Däremot synes det högst anmärkningsvärt att man – som justitieministern antydde i en intervju i Dagens eko den 16 mars 1978 – skulle införa kontinuerlig visitation av fängvårdspersonalen. Detta skulle innebära att kolleger kontrollerar kolleger. Det uttalande som justitieministern gjorde har av stora grupper uppfattats som om fängvårdspersonalen skulle medverka till att de intagna får tag i narkotika genom dess medverkan.

Mot denna bakgrund vill jag till justitieministern ställa följande frågor:

1. Anser justitieministern att fängvårdspersonalen medverkar till insmuggling av narkotika på våra fängvårdsanstalter?
2. Om svaret på fråga 1 är nej, varför överväger då justitieministern att införa ett så gravt ingrepp i den personliga integriteten som kroppsvisitation av fängvårdspersonalen innebär?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 15.36.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert